

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA

MAJANDUS-BÜLLETÄÄN

№ 2

1937

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ

ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA
MAJANDUS-BÜLLETÄÄN
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ
 ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

Jlmub 4 korda aastas.

Выходит 4 раза в год.

Väljaandja ja toimetus:

Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda,
 Tallinn, Maakri tän. 19. Telefon 427-68.

Издатель и редакция:

Эстонско-Союзносоветская Торговая Палата,
 Таллин, Maakri tän. 19. Тел. 427-68.

5. aastakäik
 5-й год издания

№ 2 31. VIII

1937

Sisu:

Содержание:

O. LÕVI. Piima ja piimasaaduste müü- givõimalustest Nõukogude Liitu . . .	74	О. ЛЫВИ. Возможности в деле сбыта молока и молочных продуктов в СССР	74
Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuh- ted I poolaastal 1937. a.	78	Экономические отношения между Эсто- нией и СССР в I полугодии 1937 г. . .	78
Sellest:		В т. ч.:	
Nõukogude Liit X Eesti näitus- messil	82	СССР на X Эстонской выставке- ярмарке	82
Plaanimajandus Nõukogude Liidus:		Плановое хозяйство в СССР:	
Plaanipõhimõtte tähtsus	84	Значение планового начала	84
Planeerimise areng	85	Развитие планирования	85
Planeerimise tehnika ja organisat- sioonilised vormid	88	Техника и организационные формы планирования	88
Planeerimise metodoloogia	90	Методология планирования	90
Kapitalistliku plaanimajanduse kat- sed	92	Опыты капиталистического планового хозяйства	92
Eesti transport ja side:		Транспорт и связь Эстонии:	
Üldjooned	95	Общие черты	95
Raudteetransport	96	Железнодорожный транспорт	96
Veetransport	98	Водный транспорт	98
Autotransport	99	Автомобильный транспорт	99
Õhutransport	100	Воздушный транспорт	100
Side	100	Связь	100
Nõukogude Liidu majandus	102	Экономика СССР	102
Sellest:		В т. ч.:	
III viieaastakava jooni	104	Черты III пятилетнего плана	104
Nõukogude Liidu Ülemnõukogu va- limisseadus	107	Положение о выборах в Верховный Совет СССР	107
Kapitalistliku maailmajanduse väljavaated Nõukogude vaateko- halt	108	Перспективы капиталистического ми- рового хозяйства с советской точки зрения	108
Eesti majandus	111	Экономика Эстонии	111
Sellest:		В т. ч.:	
Eesti maksubilanss ja välisvõlg- nevus 1936. aastal	115	Платежный баланс и внешняя за- долженность Эстонии за 1936 г.	115
Vene-Briti kaubanduskoda	117	Русско-Британская торговая палата	117
Kokkuvõtted-tõlked	118	Сводки-переводы	118

Piima ja piimasaaduste müügivõimalustest Nõukogude Liitu.

Возможности в деле сбыта молока и молочных продуктов в СССР.

Niihästi meie kaupmeeskonnale kui ka talupidajatele on jäänud head mälestused endisest Petrogradi turust. Nimeetatud turu iseäraldus seisib selles, et ta neelas endasse ükskõik millist kaupa piiramata määral ning hea hinnaga pealegi. Kõigil ärimeestel, kes kauplesid Petrogradiga — olgu see piima, liha, kartuli või mõnel muul alal — läks äri hästi; talupidajad said aga lahti igasugusest kaubast, mida nad pakkusid Petrogradi jaoks, olgu see kaup hea või halb.

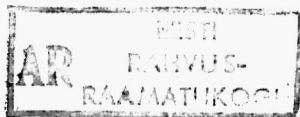
Eesti iseseisvusega kaotasime selle hea turu. Nõukogude Liit hakkas Leningradi varustama oma saadustega, ja meie siirdusime oma kaupadega teistele turgudele — peamiselt Inglis- ja Saksa-maale. Kuid neil turgudel ei võetud meid mitte nii lahkesti vastu, nagu endises Petrogradis. Pakuti palju madalamat hinda, kui näiteks daanlastele või rootslastele. Seda mitte seepärast, et meie kui uustulnukate vastu oleks oldud vaenulikud, vaid ainult seetõttu, et meie kaup oli halvem kui teiste oma. Meie olime harjunud valmistama nõndanimeetatud „Russian“ kaupa, mis tähendas Öhtu-Euroopas vaid kolmanda sordi kaupa. Ja meil tuli teha kestvaid ja järjekindlat parandustööd oma kaupade kvaliteedi tõstmiseks. Alles mitmeaastase töö tagajärjel jõudsim, näiteks, oma võiga Daani ja teiste kõrgkultuuriliste maade kaupade kvaliteedi kõrgusele.

Meie ärimehed aga — endised Petrogradi turu varustajad — on nii mitmeti ja paljudel kordadel katsunud luua uusi ärilisi vahekordi Leningradi turuga, kuid kahjuks peagu alati tagajärjetult, sest oleme tahtnud pakkuda sinna ikka seda vana „Russian“ kaupa. Võib-olla mitte

Как у нашего купечества, так и сельских хозяев сохранились хорошие воспоминания о петроградском рынке. Особенность этого рынка состояла в том, что он поглощал какие бы то ни было товары в неограниченном количестве, притом по выгодным ценам. У всех коммерсантов, торговавших с Петроградом — будь то в области молока, мяса, картофеля или чего-нибудь другого — дела шли отлично; сельские хозяева же избавлялись от всякого товара, предлагаемого ими для Петрограда, будь он хорошего или плохого качества.

С началом независимости Эстонии мы лишились этого выгодного рынка. СССР стал снабжать Ленинград собственными продуктами, а мы со своими товарами направились на другие рынки — гл. обр. в Англию и Германию. Однако, на этих рынках нас не приняли так радушно, как это бывало в Петрограде. Нам предлагали гораздо более низкие цены, чем, напр., датчанам или шведам. Не потому, чтобы по отношению к нам, как новоприсельцам, были враждебно настроены, а потому лишь, что наш товар был хуже других стран. Мы привыкли производить так называемый „Russian“ товар, что в Западной Европе означал третьесортный товар. И нам пришлось долго и неуклонно работать над улучшением качества своих товаров. Лишь в результате многолетних трудов мы подошли по качеству своего масла, напр., к уровню Дании и других высококультурных стран.

Наши торговцы же — бывшие поставщики петроградского рынка — разными путями и много раз пытались создать новые коммерческие связи с ленинградским рынком, но, к сожалению, почти всегда безрезультатно, ибо мы всегда пытались предлагать им тот самый старейший „Russian“

meelega, vaid lihtsalt vana sisseharjunud kombe järele, s. o. instinktiivselt. Seega ei tuleks Nõukogude Liiduga äriliste sidemete loomise mitteõnnestumise põhjust otsida mitte ainult Nõukogude Liidu poolt, vaid ehk rohkem meie endi juurest.

Nõukogude Liidus on aga olukord põhjalikult muutunud. Seal hoolitsetakse rahva tervisliku seisukorra eest palju rohkem kui endisel ajal. Seepärast sinna ei lasta sisse vedada nõrga kvaliteediga kaupu. Nõukogude Liidus on maksima pandud kindlad seadused ja korraldused, mille alusel on siseturul keelatud alaväärtuslike toidainete müük. On välja antud terve rida sanitaarseadusi (n.n. Ost'id), kus on täpselt üles seatud nõudmised kodumaa toidainete kohta. Eriti kõvad määrused — nii sanitaarsed kui ka veterinaarsed — on maksimas piima ja piimasaaduste kohta. Seda muidugi seepärast, et nende ainete kaudu võivad kõige kergemini levida epideemilised haigused rahva seas.

Seetõttu nõuab Nõukogude Liit meilt praegu häid sisseveokaupu ja vist mitte halvemaid, kui Öhtu-Euroopa turud seda nõuavad. Nii tuleks meil siis jäädavalt maha matta arvamised või lootused, et võiksime Nõukogude Liitu müüa halvema kvaliteediga kaupa kui mujale.

Peatume käesoleval korral piima ja piimasaaduste, nagu või, juustu ja koore, turustamise võimaluste juures Nõukogude Liitu. Nende kaupade kvaliteedi kohta kehtivad Nõukogude Liidus järgmised nõudmised:

Р ђ ђ с к р и и м. Piim peab olema terve ja toitev. Ta peab olema müügil sellasena, millisena ta lehma nisast lüpsitud, ilma et oleks midagi juurde lisatud või ka midagi kõrvaldatud.

1) Mustust ei tohi olla piimas üle 3 milligrammi ühe liitri kohta.

2) Hapesus ei tohi olla mitte üle 20° Thörneri järele — garanteeritud piimal ja mitte üle 22° — harilikul piimal.

3) Rasva sisaldavus ei tohi olla alla 3,2%.

4) Bakterite üldarv ei tohi olla garanteeritud piimas mitte üle 50.000 ja pastöriseeritud piimas mitte üle 300.000

товар. Мы делали это, пожалуй, не нарочно, а просто по старой укоренившейся привычке, т. е. инстинктивно. Поэтому причину неудачи в деле возобновления торговых связей с СССР приходится искать не только у СССР, но, пожалуй, скорее у нас самих.

В СССР же положение основательно изменилось. Там заботятся о здравоохранении народа в гораздо большей мере, чем раньше. Поэтому запрещен ввоз товаров низкого качества. В СССР введены в силу твердые законы и постановления, запрещающие на внутреннем рынке продажу недоброкачественных пищевых продуктов. Издан целый ряд санитарных законов (так-наз. ОСТ), в которых точно установлены требования, предъявляемые к отечественным пищевым продуктам. Особенно строгие постановления — как санитарные, так и ветеринарные — действительны в отношении молока и молочных продуктов. Конечно потому, что через эти продукты наиболее легко могут среди населения распространяться эпидемии.

Вследствие этого СССР требует сейчас от нас доброкачественных импортных товаров, вероятно, не худших, чем западно-европейские рынки. След., нужно навсегда отбросить мнение и надежду, будто в СССР можно продавать товары низшего качества, чем в другие страны.

Остановимся в данном случае на возможностях в деле сбыта в СССР молока и молочных продуктов, как, напр., масла, сыра и сливок. Относительно качества этих товаров в СССР действительны следующие требования:

Свежее молоко. Молоко должно быть здоровым и питательным. Оно должно продаваться в таком виде, каким выходит из вымени коров, без всякой примеси, а также без всяких изъятий из него.

1) Грязи не должно быть в молоке свыше 3 миллиграммов на литр.

2) Кислотность не должна превышать 20° по Тернеру — у гарантированного молока и 22° — у обыкновенного молока.

3) Содержание жира не должно быть ниже 3,2%.

4) Общее число бактерий не должно превышать в гарантированном молоке 50.000 штук и в пастеризованном молоке

kantsentimeetris. Coli-baktereid, s. o. mustuse baktereid, ei tohi leiduda 0,1 kantsentimeetris — garanteeritud piimas ja 0,01 kantsentim. — harilikus piimas.

5) Piim ei tohi sisaldada ühtegi inimhaiguste (patogeenilist) bakterit ega ta eosi.

Nagu näha loetletust, on Nõukogude Liidus rõõskpiima kvaliteedi suhtes nõudmised kõvemad kui meil.

Rõõskkoor. Koore suhtes on nõudmised aga veelgi suuremad. Tema hapesus ei tohi olla mitte üle 20° Thörneri järele; temas ei tohi leiduda kokkuläinud või osakesi ehk terakesi; ta peab olema ühtlane, see on homogeniseeritud. Nõuded puhtuse ja bakterite kohta on samad, mis rõõskpiimal.

Juust. Juustu alal ollakse Nõukogude Liidus võib-olla isegi nõudlikumad kui Öhtu-Euroopas. Nii, näiteks, pole lubatud turustada juustu, mille veesisaldavus oleks üle 40%. Samuti on kindlad nõuded maitse, värvi, välise kuju jne. kohta.

Smetana (pressitud hapukoor) on klassifitseeritud kolme sorti:

kõrgem peab sisaldama 36% rasva ja hapesus 60—90° Thörneri järele;

esimene peab sisaldama 30% rasva ja hapesus 75—110° Thörneri järele;

teine peab sisaldama 25% rasva ja hapesus 111—120° Thörneri järele.

Või kohta on maksivad üldiselt samad nõuded, mis Inglise turulgi.

Kui meie nüüd ringi vaatame oma kodumaal, siis leiame, et meie ei saa turustada Nõukogude Liitu oma piima ja piimasaadusi olemasoleval kujul. Peame neid veel tingimata parandama ja kõvasti sorteerima. Nii nõuavad meie sundmäärused kõigest 3,0% rasva piimas. Hapesus, mustuse ja bakterite arvu suhtes pole meie nõuded ka nii kõrged kui Nõukogude Liidus.

Nagu meie praegused lühiajalised kogemused piima, koore ja juustu ekspordi alal näitavad, peame piima ja piimasaaduste headust parandama peamiselt talupidamistes. Kui seal sisse seada puhustus tootmise juures ja piima korralik

300.000 на куб. сантиметр. Коли-бактерий не должно находиться в 0,1 куб. см — в гарантированном молоке и в 0,01 куб. см — в обыкновенном молоке.

5) Молоко не должно содержать ни одной болезнетворной (патогенной) бактерии или ее зародыша.

Как из этого перечня явствует, в СССР требования, предъявляемые к качеству свежего молока, оказываются более строгими, чем у нас.

Свежие сливки. Требования к сливкам, однако, еще выше. Кислотность их не должна быть выше 20° по Тернеру; в них не должно быть частиц или зернышек свернувшегося масла; они должны быть однообразными, т. е. гомогенизованными. Требования в отношении чистоты и бактерий те же, что и у свежего молока.

Сыр. По отношению к сыру в СССР требования, пожалуй, даже выше, чем в Зап. Европе. Так, напр., не допускается сыт сыра, содержание воды в котором превышает 40%. Точно также имеются твердые требования к вкусу, цвету, внешнему виду и т. д.

Сметана делится на три сорта:

высший должен содержать 36% жира и 60—90° кислотности по Тернеру;

первый должен содержать 30% жира и 75—110° кислотности по Тернеру;

второй должен содержать 25% жира и 111—120° кислотности по Тернеру.

В отношении масла в общем действительны те же требования, что и на английском рынке.

Присматриваясь к условиям, имеющимся в Эстонии, находим, что мы не можем сбывать в СССР наше молоко и молочные продукты в существующем виде. Мы должны их непременно еще улучшать и строго сортировать. Так, наши обязательные постановления требуют содержания жиров в молоке только в размере 3,0%. По кислотности, загрязненности и числу бактерий наши требования также не так высоки, как в СССР.

Наш нынешний кратковременный опыт по экспорту молока, сливок и сыра показывает, что качество молока и молочных продуктов следует улучшать гл. обр. в крестьянских хозяйствах. Если в них ввести чистоту при производстве молока и

allajahutamine peale lüpsi, siis on võimalik teda turustada toorel kujul Nõukogude Liitu. See puhtuse ja korra sisseseadmine piima tootmisel pole ülesaamatu asi, kuid nõuab talupidajalt muudugi erilist hoolt.

Kui algprodukt, s. o. rööskpiim, on hea, siis saab temast ka head koort, smetaanat, juustu ja võid, millede omadused vastaksid ka Nõukogude Liidu nõuetele.

Tõsist muret sünnitab rööskpiima ja koore transport raudteel soojal ajal. Isotermilised vagunid peavad olema hästi ehitatult, küllaldaselt jääga varustatud ja ventileeritud, nii et temperatuur neis ei oleks mingil tingimusel üle 8° C; vastasel korral võivad neis ka kõige paremad kaubad rikki minna. Arvame, et korralike isotermiliste vagunite käimapanek ei tohiks olla ülesaamatuks asjaks.

Seniolevate andmete alusel võime kokkuvõttes kinnitada, et tootjate ja vahetalitajate hea tahte ja suure püüdlikkuse juures saaks meie piima ja piimasaaduste väljavedu Nõukogude Liitu kestva toimetada. See oleks majanduslikult suureks kasuks mõlemale poolele. Olen aga arvamisel, et rongide viisi Nõukogude Liitu piima vedada meie niipea ei saa, vaid tuleb leppida ainult vagunite viisi veoga. Ühte vagunisse mahub kuni 150 piimanõu à 50 ltr., seega 7.500 liitrit; siis oleks vagunis nõusid kahelt kihilt. Oleksime täiesti rahul, kui suudaksime praeguste piima tootmisviiside ja Nõukogude Liidu nõuete juures anda kuni 5 vagunit piima päevas. Üle 5 vaguni anda osutub esitsa raskeks, sest ainult osa raudtee ääres asuvaid talundeid suudab praegu toota piima Nõukogude Liidu kõrgete nõuete kohaselt; piima ja koore juurevedu aga raudteajaamadesse hobustel või autodel kauge maa tagant on võimatu, sest kaubaveol kvaliteet läheb kiiresti alla õhu temperatuuri ja loksutamise mõjul.

Oskar Lõvi.

достаточное охлаждение молока после доения, то окажется возможным сбывать его в сыром виде в СССР. Введение чистоты и порядка при производстве молока не связано с непреодолимыми затруднениями, но требует от сельских хозяев, конечно, особенных стараний.

Если начальный продукт, т. е. свежее молоко, является доброкачественным, то из него получают и доброкачественные сливки, сметана, сыр и масло, качество которых отвечало бы требованиям СССР.

Серьезные заботы вызывает транспорт свежего молока и сливок на железных дорогах в теплое время. Изотермические вагоны должны быть хорошо построены, иметь достаточное количество льда и хорошую вентиляцию, так чтобы температура в них ни в каком случае не превышала 8° по Цельсию; в противном случае могут портиться даже наилучшие товары. Полагаем, что введение порядочных изотермических вагонов вполне осуществимо.

На основании имеющихся пока данных следует в общем итоге констатировать, что при доброй воле и больших стараниях производителей и посредников возможен длительный экспорт нашего молока и молочных продуктов в СССР. Это сослужило бы в хозяйственном отношении большую пользу обеим сторонам. Но я полагаю, что так скоро мы еще не будем в состоянии отправлять молоко в СССР целыми поездами, а приходится довольствоваться лишь вагонами. В вагон вмещается до 150 бидонов, по 50 литров в каждом, всего 7.500 литров; при этом бидоны размещены в двух этажах. Мы были бы вполне довольны, если при существующих способах производства молока и требованиях СССР могли бы давать ежедневно до 5 вагонов молока. Больше 5 вагонов пока поставлять будет затруднительным в виду того, что только часть хозяйств, прилегающих к железной дороге, в состоянии сейчас производить молоко в соответствии с высокими требованиями СССР; подвоз же молока и сливок к жел.-дор. станциям с далеких расстояний на лошадях или автомобилях невозможен, так как при транспортировке качество товара быстро ухудшается под влиянием температуры воздуха и взбалтывания. Оскар Лыви.

Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuhted I poolaastal 1937. a.

Экономические отношения между Эстонией и СССР в I полугодии 1937 г.

Sisse- ja väljavedu.

II veerandil Eesti sissevedu Nõukogude Liidust ulatus 1.370 tuh. kroonile läinud aasta sama veerandi 990 tuh. krooni vastu, kuna Eesti väljavedu Nõukogude Liitu vastavalt — 1.422 tuh. kr. 823 tuhande vastu. Üldlääbikäigu kasvu-tempo (umbes 50 prots.) langes võrreldes I veerandil olnuga, mil üldlääbikäik kasvavas kahekordseks möödunud aasta I veerandi vastu. Tempo aeglanemine on tingitud sisseveo kasvu nõrgenemisest, kuna väljaveos toimus järsk tõus I veerandil asetleidnud vähese languse asemel. Bilanss osutus aktiivseks 52 tuh. krooniga, kuna läinud aasta sama II veerand omas passiivse saldo 167 tuh. kr. suuruses.

Kokkuvõttes kogu I poolaastal kaubanduse läbikäigud Nõukogude Liidu ja Eesti vahel osutusid, eelmise 1936. aasta sama ajavahemikuga võrreldes, Eesti andmete põhjal järgmisteks:

Импорт и экспорт.

Во II квартале импорт Эстонии из СССР составил 1.370 тыс. кр. против 990 тыс. кр. за тот же квартал прошлого года, а экспорт Эстонии в СССР соответственно — 1.422 тыс. кр. против 823 тыс. Темп роста общего оборота (ок. 50%) понижился по сравнению с имевшимся в I квартале, когда общий оборот вырос в 2 раза против I квартала прошлого года. Замедление темпа обусловлено ослаблением роста импорта, тогда как по линии экспорта произошел резкий рост, вместо небольшого падения, наблюдавшегося в I квартале. Баланс оказался активным на 52 тыс. кр. против пассивного сальдо в 167 тыс. кр. в том же II квартале прошлого года.

В итоге за все I полугодие обороты торговли между СССР и Эстонией оказались, по сравнению с тем же периодом предыдущего 1936 г., по эстонским данным, следующими:

Eesti-Nõukogude kaubandus I poolal 1937. a.

Эсто-советская торговля в I полуг. 1937 года.

Sissevedu Eestisse Nõukogude Liidust		Väljavedu Eestist Nõukogude Liitu	
1 p.-a. 1936.	1 p.-a. 1937.	1 p.-a. 1936.	1 p.-a. 1937.
(1000 kroonides)			
Импорт Эстонии из СССР.		Экспорт Эстонии в СССР.	
1 полуг. 1936.	1 полуг. 1937.	1 полуг. 1936.	1 полуг. 1937.
(в 1000 крон, нынешний курс: 1 кр. = ок. 1,46 руб.)			

I.	1. Elusloomad — Животные	—	—	396	683
II.	Toitained — Пищевые продукты . . .	370	382	—	138
	2. Tera- ja jahvatatud viil — Зерновые хлеба и их продукты	129	—	—	—
	3. Aia- ja juurvii — Фрукты и овощи .	—	—	—	—
	4. Karjasaadused — Продукты скотоводства	—	—	—	138
	5. Kala ja kalasaadused — Рыба и рыбные продукты	—	—	—	—
	6. Muud toitained — Прочие пищевые продукты	188	382	—	—
	7. Loomasõöt — Животный корм	53	—	—	—

III. Toor- ja poolvalmisained — Сырые и полуобработанные материалы . . .	745	1.139	310	462
8. Loomariigiained (peale rasvade) — Прод. животн. мира (кроме жиров) .	13	21	310	462
9. Seemned, taimed ja nende osad — Семена, растения и их части	55	97	—	—
10. Metsamaterjal — Лесные материалы	—	40	—	—
11. Paberitoorained — Бумажное сырье	—	—	—	—
12. Tekstiiltoorained — Текстильное сырье	23	—	—	—
13. Ärtsid ja metallid töötlemata — Руды и необработанные металлы	52	51	—	—
14. Mineraalid, peale ärtside — Минералы, кроме руд	28	20	—	—
15. Keemiatööstuse toorained — Сырье для химической промышленности	574	910	—	—
a) sellest õlid, rasvad, vaigud, kummi toorelt — в т. ч. масла, жиры, смолы, резина сырая	370	503	—	—
b) sellest väetised — в т. ч. удобрения	199	399	—	—
IV. Valmissaadused — Изделия	445	1.296	396	397
16. Nahad töötletud ja nahkkaup — Выделанные кожи и кожаные изделия .	—	—	363	389
17. Puutööstussaadused — Изделия деревообрабатывающей промышленности .	9	—	—	—
18. Paberitööstussaadused — Изделия бумажной промышленности	—	—	32	6
19. Tekstiiltööstussaadused — Изделия текстильной промышленности	2	—	—	—
20. Metallid — Металлы	101	830	—	—
21. Põllumajandusmasinad ja riistad — Сельскохозяй. машины и орудия	200	293	—	—
22. Jõu- ja töomasinad — Силовые и рабочие машины	23	38	—	—
23. Metallkaup — Металлические товары	2	9	—	2
24. Elektrimasinad, -apar. ja -tarbed — Электрические машины, аппараты и принадлежности	17	14	—	—
25. Instrumendid, aparaadid ja laskeriistad — Инструменты, аппараты и огнестрельное оружие	1	—	1	—
26. Transportvahendid — Транспортные средства	31	35	—	—
27. Keraamika- ja muud mineraalkaubad — Керамич. и прочие минер. товары	2	1	—	—
28. Keemiatööstussaadused — Изделия химической промышленности	57	76	—	—
29. Muud eraldi nimetatamata kaubad — Прочие особо не указанные товары .	—	—	—	—
V. 30. Kallismetallid ja -kivid — Драгоценные металлы и камни	—	—	—	—
Kokku — Всего	1.560	2.817	1.102	1.680
%%-es Eesti üldsisseveost või üldväljaveost — В %% к общему импорту или экспорту Эстонии .	4,0%	5,5%	2,9%	4,0%
Saldo 1 p.-a. 1936. a. — 458 tuh. krooni.	Сальдо за I полугод. 1936 г. — 458 тыс. крон.			
Saldo 1 p.-a. 1937. a. — 1.137 tuh. krooni.	Сальдо за I полугод. 1937 г. — 1.137 тыс. крон.			

Eesti-Nõukogude kaubanduse üldläbikäik I poolaastal näitas, möödunud aasta I poolega võrreldes, järsku kasvu $\frac{2}{3}$ võrra, ulatudes 4,5 miljoni kroonile 2,7 miljoni vastu. Seejuures sissevedu Nõukogude Liidust suurenes $\frac{4}{5}$ võrra — 1,6 miljonilt 2,8 miljonile kr., kuna väljaveðu Nõukogude Liitu umbes 50 prots. võrra — 1,1 miljonilt 1,7 miljonile kr. Sisseveo suurema tõusu tõttu tugevasti süvenes kaubanduse passiivsus Eestile — läinudaastastelt 458 tuhandelt kr. 1,1 miljonile kr. Kuna Eesti-Nõukogude kaubanduse läbikäikude kasv oli märksa suurem, kui Eesti väliskaubanduslike üldläbikäikude tõus, siis Nõukogude Liidu osatähtsus Eesti üldsisseveos tõusis 4,0 prots. pealt 5,5 prots. peale ja üldväljaveos — 2,9 protsendilt 4,0 prots.-le.

Nõukogude Liidust sisseveo suure laienemise põhjustasid toor- ja poolvalmisainete kasv $\frac{1}{2}$ võrra (peamiselt väetistes ja naftasaadustes) ja valmissaaduste tervelt kolmekordne tõus (peagu täiesti metallide, millede sissevedu suurenes 8-kordseks, ja põllumajandusmasinate arvel). Toitainete sissevedu aga jäi eelmise aasta tasemele, kusjuures teravilja ja loomasööda sissevedu jäi ära ja soola sissevedu suurimal määral langes, mille kattis ülijärsk, viiekordne suhkru-sisseveo kasv. Seoses sellega sisseveo struktuur järsult muutus. Valmissaaduste erikaal tõusis läinudaastastelt 28 protsendilt 46 protsendile, kuna toor- ja poolvalmisainete erikaal langes 48 protsendilt 40 protsendile ja toitainete — 24 protsendilt 14 protsendile.

Mõlema võrreldava aasta tähtsamate sisseveokaupade läbikäigid on toodud järgmises tabelis:

Тähtsamad sisseveokaubad
Nõukogude Liidust.

	I p.-a. 1936. a.		I p.-a. 1937. a.	
	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.
Nisu	993	129	—	—
Peensuhkur	676	74	3.429	363
Sool	6.071	108	1.650	17
Ölikoogid	575	53	—	—
Tubak	24	46	35	79
Toormalm	1.028	52	1.047	51

Общий оборот эсто-советской торговли за I полугодие показал, по сравнению с I полугодием прошлого года, резкий рост на $\frac{2}{3}$, составив 4,5 млн. крон против 2,7 млн. При этом импорт из СССР вырос на $\frac{4}{5}$ — с 1,6 млн. до 2,8 млн. кр., а экспорт в СССР прибл. на половину — с 1,1 млн. до 1,7 млн. кр. В силу большего роста импорта сильно увеличилась пассивность торговли для Эстонии — с прошлогодних 458 тыс. кр. до 1,1 млн. кр. В виду того, что рост оборотов эсто-советской торговли был значительно большим, чем рост общих внешнеторговых оборотов Эстонии, удельный вес СССР в эстонском общем импорте повысился с 4,0% до 5,5% и в общем экспорте — с 2,9% до 4,0%.

Крупное расширение импорта из СССР вызвано ростом сырых и полуобработанных материалов на половину (гл. обр. по линии удобрений и нефтепродуктов) и изделий в целых 3 раза (почти полностью за счет металлов, ввоз которых увеличился в 8 раз, и с.-х. машин). Ввоз пищевых продуктов же остался на прошлогоднем уровне, причем ввоз зерновых и животного корма отпал, и ввоз соли сильнейшим образом пал, что было возмещено резчайшим ростом сахара в 5 раз. В связи с тем структура импорта резко изменилась: доля изделий поднялась с прошлогодних 28% до 46%, а доля сырых и полуобработанных материалов пала с 48% до 40% и доля пищевых продуктов — с 24% до 14%.

Обороты по важнейшим импортным товарам обоих сравниваемых лет приведены в следующей таблице:

Важнейшие товары импорта
из СССР.

	I полуг. 1936 г.		I полуг. 1937 г.	
	тонн. 1000 кр.	тонн. 1000 кр.	тонн. 1000 кр.	тонн. 1000 кр.
Пшеница	993	129	—	—
Сахарный песок	676	74	3.429	363
Соль	6.071	108	1.650	17
Жмыхи	575	53	—	—
Табак	24	46	35	79
Чугун-сырец	1.028	52	1.047	51

	I p.-a. 1936. a. tonn. 1000 kr.	I p.-a. 1937. a. tonn. 1000 kr.		
Naftasaadused . . .	4.924	365	6.167	454
(sellest petrooleum . . . . .)	2.759	187	3.747	237)
Superfosfaat . . .	5.112	186	8.402	295
Kaalisoolad	—	—	1.201	104
Raud ja teras . . .	552	59	4.377	580
Raudteerööpad . .	180	26	1.501	217
Põllumajandusmasinad	401	200	611	293
(sellest niidumasinad . . . . .)	194	95	357	180)
Keemiakaup	407	57	458	76
Muud kaubad . . .	4.260	205	3.852	288

Nõukogude Liide väljaveo koostis oli järgmine:

**Tähtsamad väljaveokaubad
Nõukogude Liitu.**

	I p.-a. 1936. a. tonn. 1000 kr.	I p.-a. 1937. a. tonn. 1000 kr.		
Elussead	(5,8 396	(7,6 683		
	tuh. tk.)	tuh. tk.)		
Piimasaadused . . .	—	471	138	
Vasika toornahad	148	310	183	462
Tallanahk	167	363	160	389
Trükipaber	93	28	—	—
Muud kaubad . . .	15	5	33	8

Tugev väljaveo tõus on tingitud elusigade ja vasika-toornahkade väljaveo järsust laienemisest (vastavalt $\frac{3}{4}$ ja $\frac{1}{2}$ võrra), piimasaaduste (piima, koore ja juustu) tunduvalt väljaveost, millist väljavedu möödunud aastal polnud, ja tähtsusetust juurekasvust tallanaha väljaveo alal.

*

Juulis olid läbikäigid järgmised (võrdluseks on klambrites toodud 1936. aasta juuli arvud): sissevedu Nõukogude Liidust — 447 tuh. (292 tuh.) ja väljavedu Nõukogude Liitu — 392 tuh. (208 tuh.) krooni. Seega osutub kõigi 7 kuu (jaanuar—juuli) sissevedu N. Liidust 3,3 miljoni ja väljavedu sinna 2,1 miljoni kr. suuruseks.* Kuna eelmise aasta samade kuude sissevedu ulatus 1,9 milj. ja väljavedu 1,3 milj. kroonile, siis võrdub sisseveo kasv 76,3 prots. ja väljaveo — 58,2 prots.-le. Bilansi passiivsus tõusis läinudaastaste 542 tuh. kr. pealt 1,2 miljoni kr. peale.

I полугод. 1936 г. I полугод. 1937 г.
тонн. 1000 кр. тонн. 1000 кр.

	I полугод. 1936 г.	I полугод. 1937 г.		
Нефтепродукты . .	4.924	365	6.167	454
(в том числе керосин . . . . .)	2.759	187	3.747	237)
Суперфосфат . . .	5.112	186	8.402	295
Калийные соли . . .	—	—	1.201	104
Железо и сталь . .	552	59	4.377	580
Рельсы жел. дор. .	180	26	1.501	217
Сельскохозяйствен-ные машины	401	200	611	293
(в т. ч. косилки и жнейки . . . . .)	194	95	357	180)
Химтовары	407	57	458	76
Прочие товары . . .	4.260	205	3.852	288

Состав экспорта в СССР был следующим:

**Важнейшие товары экспорта
в СССР.**

	I полугод. 1936 г.	I полугод. 1937 г.		
Живые свиньи . . .	(5,8 396	(7,6 683		
	тыс. гол.)	тыс. гол.)		
Молоч. продукты . .	—	471	138	
Сырые телячьи кожи	148	310	183	462
Подшвен. кожа . . .	167	363	160	389
Печатная бумага . .	93	28	—	—
Прочие товары . . .	15	5	33	8

Сильный рост экспорта обусловлен резким расширением вывоза живых свиней (на $\frac{3}{4}$), сырых телячьих кож (на $\frac{1}{2}$), значительным вывозом молочных продуктов (молока, сливок и сыра), отсутствовавшим в прошлом году, и незначительным приростом по вывозу подошвенной кожи.

*

В июле обороты были следующие (для сравнения в скобках приведены цифры за июль 1936 г.): импорт из СССР — 447 тыс. (292 тыс.) и экспорт в СССР — 392 тыс. (208 тыс.) крон. Таким образом за все 7 мес. (январь-июль) импорт из СССР достиг 3,3 млн. и экспорт туда 2,1 млн. крон. В виду того, что импорт тех же месяцев прошлого года составил 1,9 млн. и экспорт 1,3 млн. кр., рост импорта равняется 76,3 проц. и экспорта — 58,2 проц. Пассивность баланса увеличилась с прошлогодних 542 тыс. кр. до 1,2 млн. кр.

Nõukogude Liit X Eesti näitus-messil.

СССР на X Эстонской выставке-ярмарке.

Esmakordselt pärast 1929. aastat Nõukogude Liit võttis jälle osa Eesti näitus-messist, milline, arvult kümnes, leidis aset 7.—16. augustini Tallinnas. Külastajate seas suurima edu osaliseks saanud Nõukogude paviljonis olid välja pandud peamiselt kaubad, mida veetakse Nõukogude Liidust Eestisse või jälle milledele võivad Eestis avaneda müügivõimalused; pearõhk oli asetatud tehnika-teostele. Märkime siinkohal peosa neist: põllumajandusmasinad (põhjakombain, rohuniitja, isesiduja, kartulivõtmismasin, triöör jne.), traktorid, veoauto, teedehitamise masinad (höövel, traktoriveoga üleskiskuja, kivipurustaja jne.), tööpingid (trei-, puur- jne.), separaatorid, õmblusmasinad, grammofonid, jalgrattad, elektrimööduriistad, elektrilambid, elektri-metallkeetmise tarbed, keevitus-tarbed, elektrimootorid, raadiolambid, tuletõrje signaliseerimisaparaat, instrumendid, kuullaagrid, malm, antratsiit, kaoliin, superfosfaat, kaalisoolad, naftasaadused, mitmesugune keemiakaup, vaibad ja muu tekstiil, suhkur, sool, tubak, raamatud ja ajakirjad. Erist huvi äratasid põhjakombain (eriti põhjamaade jaoks kohandatud masin, milline koosneb üheaegselt töötavast niidu- ja peksumasinast) ja kirjanduse väljapanekud, millede hulgas olid esindatud ka eestikeelsed.

Üldise tähelepanu osaliseks said plakatid, fotod, diagrammid ja statistika, millised valgustasid Nõukogude Liidu sotsialistlikku ülesehitust ja uut põhi-seadust.

Nõukogude paviljon oma kunstipäraselt kujunduselt ja korralduselt sai väga kõrge hinnangu osaliseks Eesti ajakirjanduse poolt. Külastajate arv ulatus üle 60.000.

Впервые после 1929 г. СССР опять принял участие на Эстонской выставке-ярмарке, которая, по порядку десятая, состоялась 7—16 авг. в Tallinne. В советском павильоне, имевшем крупнейший успех среди посетителей, были выставлены гл. обр. товары, которые вывозятся из СССР в Эстонию или же могут найти сбыт в Эстонии; главное внимание было посвящено техническим изделиям. Отметим основную часть их: сельскохозяйственные машины (северный комбайн, косилка, сноповязалка, картофелекопатель, триер и т. д.), тракторы, грузовик, дорожные машины (Грейдер, тракторная корчевалка, камнедробилка и т. д.), станки (токарный, сверлильный и т. д.), сепараторы, швейные машины, патефоны, велосипеды, электроизмерительные приборы, электролампы, электросварочные машины, автогенное оборудование, электромоторы, радиолампы, пожарная сигнализация, инструменты, подшипники, чугун, антрацит, каолин, суперфосфат, калийные соли, нефтепродукты, разные химические товары, ковры и прочая текстиль, сахар, соль, табак, книги и журналы. Особый интерес вызывали северный комбайн (приспособленная специально для северных стран машина, состоящая из одновременно работающих жнейки и молотилки) и экспонаты по литературе, среди которых имелись также книги на эстонском языке.

Всеобщее внимание привлекали плакаты, фото, диаграммы и статистика, освещавшие социалистическое строительство СССР и новую конституцию его.

Советский павильон получил в отношении своего художественного оформления и организации весьма высокую оценку со стороны эстонской печати. Число посетителей составило свыше 60.000.

Uus õhuühendus Eesti ja Nõukogude Liidu vahel.

Seoses Nõukogude-Saksa segaseltsi „Deruluft“ likvideerimisega käesoleva aasta kevadel lõppes ka õhuühendus Tallinna ja Leningradi vahel. Kuid 1. juulist loodi uus õhuühendus Moskva ja Stokholmi vahel Riia kaudu. Ümberistumisega Riias avanes seega võimalus lennuühenduseks ka Tallinna ja Moskva vahel.

*

Nõukogude ajakirjanike külaskäik Eestisse.

Vastuseks Eesti ajakirjanike külaskäigule 1934. a. Nõukogude Liitu külastas k. a. 28.—31. juulil Eestit 6-liikmeline Nõukogude ajakirjanike delegatsioon, eesotsas „Pravda“ toimetaja B. Mihailov'iga. Sama delegatsioon külastas juulis ja augustis Soomet, Lätit ja Leedut.

Новое воздушное сообщение между Эстонией и СССР.

В связи с ликвидацией советско-германского смешанного общества „Дерулуфт“ весной т. г. прекратилось и воздушное сообщение между Таллином и Ленинградом. Однако, с 1 июля создано новое воздушное сообщение между Москвой и Стокгольмом через Ригу. С пересадкой в Риге, таким образом, создалась возможность для воздушного сообщения также между Таллином и Москвой.

*

Посещение советскими журналистами Эстонии.

В ответ на поездку эстонских журналистов в 1934 г. в СССР 28—31 июля т. г. посетила Эстонию делегация советских журналистов в составе 6 чел., во главе с редактором „Правды“ Б. Михайловым. Та же делегация посетила в июле и августе Финляндию, Латвию и Литву.

Plaanimajandus Nõukogude Liidus.

ПЛАНОВОЕ ХОЗЯЙСТВО В СССР.

Plaanipõhimõtte tähtsus.

Значение планового начала

Viimasel aastakümnel kogu maailmas tuntakse järjest suurenevat määratumat huvi Nõukogude Liidu plaanimajanduse vastu. Peamiseks põhjuseks sellele on plaani põhimõtetel arendatava Nõukogude Liidu majanduse hiigeltõus ajal, mil muu maailm oli haaratud järjekordsest, raskeimast kriisist. See erinevus majanduse arengus (toodangu vähenemine, massiline töötaolu ja elutaseme langus kapitalistlikus maailmas, kuna samaaegne toodangu kasv, tööjõu puudus ja elutaseme tõus Nõukogude Liidus) näitab kriisivaba plaanimajanduse määratumat paremust omapead toimuva, anarhilise, kriisist kriisi hüppava arengu ees, nagu see kapitalistliku maailma majandusele omane. Sellest tingitult tekkis püüd ka kapitalistlikes maades võtta tarvitusele plaanipõhimõtte; milliste tagajärgedega — sellest lähemalt allpool eripeatükis. Esijoones aga kirjeldame plaanimajanduse korraldust Nõukogude Liidus.

Sotsialism ja plaanimajandus on kaks üksteisest lahutamatu mõistet. Sotsialism tähendab teatavasti ühiskondlikku korda, milline põhjeneb ühiskonna omandusel tootmisvahendite (tehased, transportvahendid, maa jne.) peale, plaani alusel korraldataval majandusel ja klasside ning ekspluateerimise puudumisel, ja ta peasihiks on sel teel piiritud tõsta töötajate ainelist ja kultuurilist taset. Järelikult ühiskond esineb kogu rahvamajanduse teadliku reguleerijana, teostades seda eriliste organite kaudu plaani alusel. Kuna Nõukogude Liidus esmakordselt kogu inimkonna ajaloos tegelikult teostatakse sotsialismi, siis järelikult ka plaanimajanduse elluviimine toimub esmakordselt seal. Seda nimelt seepärast, et tõeline

plaanimajandus on võimalik vaid siis, kui ühiskond omab täielise käsutusõiguse rahvamajanduse üle, ja seda saavutatakse tootmisvahendite sotsialiseerimisega, s. o. eraomandusest ühiskonna omandusse üleviimisega, milline protsess on Nõukogude Liidus juba lõpule viidud.

Plaanita, anarhiliselt arenev rahvamajandus on seotud alaliselt korduvate ja järjest süvenevate kriisidega, millised pidurdavad arengut, hävitavad tootmisjõude, tohutult süvendavad tööpuudust. Kõike seda kõrvaldab plaanipõhimõtte sissetoomine rahvamajandusse, võimaldab voolava, pidurdamatu arenemise ja isegi järsult kiirendab arenemistemposid ning seega ka rahva heaolu tõusu, nagu seda näeme Nõukogude Liidus. Kuid Nõukogude rahvamajandusplaanide ülesandeks on mitte ainult kiiretempoliselt arendada majandust, vaid teha seda ka teatavas kindlas üldsihis, ja selleks sihiks on sotsialistliku korra ja seal edasi kommunistliku korra sisseseadmine Nõukogude ühiskonnas. See üldsiht on otsustavaks teguriks kõigi plaanide koostamisel Nõukogude Liidus.

Rahvamajanduslikud plaanid ei kujuta enesest, nagu arvata võiks, mitte plaane-prognose, mis ainult aimavad ette arengut, vaid reaalseid ja teaduslikult põhjendatud plaane-direktiive (-juhtnõore), mis on kohustuslikud täitmiseks ja määravad kindlaks kogu rahvamajanduse arengu ülesanded ja suuna.

Plaanimajanduse põhimõtte oma põhjaneva tähtsuse tõttu leidis väljenduse Nõukogude Liidu põhiseaduses ja on seega ka vormiliselt saanud kohustuslikuks. Põhiseaduse paragrahv 11 ütleb: „NSVL majanduslikku elu määrab ja suunab riiklik rahvamajandusplaan ühiskondliku rikkuse suurendamise, töörahva ainelise

ja kultuurilise taseme vääramatutõusu, NSVL rippumatuse tugevdamise ja ta kaitsevõime kõvendamise huvides.“

Nõukogude Liidu rahvamajandus moodustab määratusuure, keerulise organismit, milline haarab kümneid miljoneid töötajaid, sadutuhandeid tööstusettevõteteid ja ehitusi, veerand miljonit kolhoose, kümneid tuhandeid kilomeetreid raudteid, sadutuhandeid kaubanduslikke ja muid ettevõtteid ning asutusi, selle hulgas finants-, krediidi- ning kultuurialalisi, — ja milline asetseb määratumatul, kuuendiku maakera pinnast haaraval maa-alal. Kõike seda haarab ühine rahvamajandusplaan, mille kõik osad ja elemendid peavad olema kooskõlastatud mitte ainult majandusharude, vaid ka territoriaalses läbilõikes ja teostatud kindlateks tähtaegadeks, kusjuures igaühele neist on täpselt ja üksikasjaliselt kindlaks määratud arengu kogus ja tempo, ka tootmisviisid.

Kapitalistlikus maailmas, nagu artikli lõpposas näeme, ei saa olla mingit planeerimist üldmajanduslikus ulatuses, ja seetõttu ei saanud ka kujuneda mingit plaaniteooriat. Planeerimise teadus võis esmakordselt tekkida vaid Nõukogude Liidus ühiskonna omanduse alusel tootmisvahendite peale ja on lühikese ajaga plaanide väljatöötamise ja teostamise alal saavutatud rikkalike kogemuste najal arenenud võimsaks teoreetiliseks põhialuseks plaanimajandusele.

Käsitades järgnevalt planeerimise ajalugu ta üldkujul, olgu tähendatud, et planeerimise tehnika, organisatsioonilised vormid ja metodoloogia on Nõukogude majandusliku arengu mitmesugustel etappidel järjest muutunud vastavalt üldlukurra nõuetele ja ka plaanimõtte edendamisele. Käesolevas ülevaates piirdume nende kirjeldamisega praeguseks välja kujunenud seisukorras.

Planeerimise areng.

Развитие планирования.

Nagu ülaltoodust järgneb, on plaanilmtingimata aluseks Nõukogude Liidu, kui sotsialistliku riigi, rahvamajanduse arenemisele. Seega on loomulik, et plaan-

nimajandust teostatakse seal juba Nõukogude riigi algusest 1917. a. lõpul peale. Seda võimaldas rahvamajanduse juhtivate, nii-öelda komandokõrguste kohene koondamine riigi kätte, mis sündis suurtööstuse, transpordi, krediidianduse (pankade), maa, väliskaubanduse sotsialiseerimise, s. o. uniskonna omandusse viimise, teel. Algaastatel, hävitava kodusõja oludes, pealegi kus majandus oli põhjani vapustatud juba maailmasõjast, piirdus planeerimine paratamatult peamiselt saaduste jaotusega, kuna tootmist planeeriti vaid üksikute suuremate ettevõtete suhtes. Kuid kodusõja lõppedes, seoses majanduse uuestiülesehituse vajadusega (majanduse langust näitab rahvasissetuleku, mille all mõeldakse kõigi majandusharude puhastoodangu kogusummat, vähenemine poole peale 1913. a. vastu), kerkis päevakorda rahvamajandusplaanide idee. Vähe aega enne uue majanduspoliitika (n.-n. Nep'i) maksmapanekut, koostatigi 1920. a. esimene perspektiivne plaan (nii nimetatakse rea aastate kohta korraga koostatavat plaani erinevalt ainult üht aastat haaravatest plaanidest, milliseid nimetatakse jooksvateks plaanideks). See plaan on tuntud Goelro-plaani nime all, tuletatud selle plaani koostanud Venemaa elektrifitseerimise riikliku komisjoni nimest. Goelro-plaani ülesandeks oli anda järgneviks 10—15 aastaks sihtjooni sõdades väljakurnatud Nõukogude Liidu majanduse uuesti ülesehitamiseks ja edasiarendamiseks sotsialismi teostamise suunas, ja seda nimelt uusima tehnika alusel elektrifitseerimise baasil. Selle sihiga plaan määras kindlaks ehitada 10—15 aasta jooksul 30 rajooni-elektrijõujaama 1.750 tuhande kilovatilise üldvõimega. Elekter, kui kõige arenemisvõimelisem ja täiuslikum jõuliik, pidi seega saama rahvamajanduse jõualuseks, eeskätt tööstuses, mille toodang pidi sel teel sama ajaga tõusma ligi kahekordseks, võrreldes maailmasõjaeelsega, ja 9-kordseks, võrreldes 1920. aastaga. Tööstuse arendamisele pandi pearõhk, sest et ainult rasketööstuse (eriti masinaehituse) abil on võimalik kiirelt tõsta teisi majandusharusid ja seega edasi viia kogu rahvamajandust, järsult tõsta töö-

produktiivsust ja ühtlasi töörahva heaolu. Kõige selle põhieelduseks pidi aga saama elektrifitseerimine, mis lõpptulemusena viiks kapitalismi hävinemisele ja sotsialismi teostumisele. Goelro-plaan teostati enne tähtaega kuhjaga juba 1932. aastaks.

Luues kindlad põhijooned majanduse arengule, Goelro-plaan ei kindlustanud aga jooksvate üldmajanduslike ülesannete lahendamist. Seepärast 1921. aastal asutati riiklik plaanikomisjon (G o s p l a n), kes alalise planeeriva keskusena pidi jooksvates, iga aasta kohta koostatavates majandusplaanides teostama perspektiivset Goelro-plaani, nii et iga konkreetne plaaniülesanne oleks täielises kooskõlas viimasega. Ent esialgu need aastaplaanid haarasid ikkagi vaid üksikuid majandusharusid ega liitunud orgaaniliselt ühiseks rahvamajandusplaaniks. Laiaulatuslikum planeerimistöö polnud võimalik, sest väga suur osa rahvamajandusest, eeskätt põllumajandus, oli veel eraomanduses, sotsialiseerimata. Ka puudusid veel asja täielise uuduse tõttu küllaldased kogemused planeerimise tehnikas ja meetodites. Pealegi olid kodusõjale järgnenud 1921.—1922. aastad suurima majandusliku korratuse aastateks nii tootluse ja transpordi kui ka kütteainete ja vääringu alal. Sellest tingitult tuli tol ajastul piirduda osaliste majandusplaanidega, millised olid põhiliselt juhitud põlevate päevaküsimuste lahendamisele, nagu kütteaineteplan, tootlusplan, raudteevedude plan, riigieelarve plan, edasi külviplan, viljakokkuostu plan, üksikute tööstussaaduste tootmisplaanid jne.

Alates 1925./26. majandusaastast, seoses suurte edusammudega tootmisvahendite sotsialiseerimises, mis tähendab sotsialistliku majandussektori laienemist (viimane tootis sel ajal juba ligi poole rahvasissetulekust, eraomanduslik majandussektor aga järelikult vaid vähe üle poole sellest), süvenes majanduse plaanikindel juhtimine, muutudes põhjalikumaks ja haarates järjest laialdasemaid majandusalasid. Üksikute majandusosade planeerimiselt mindi üle kogu rahvamajanduse n.-n. k o n t r o l l a r v u d e koostamisele iga aasta peale, millede kohaselt ühtlasi määrati kind-

laks üksikute harude ja ettevõtete tegevusplaanid. Esimesel kahel aastal katkena koostatud kontrollarvud kujutasid enestest aga mittekohustuslikku üldkõukuvõtet majanduse arengu väljavaadetest; läitmisele kuulusid vaid üksikud osad neist. 1927./28. aastast peale, kui oli saavutatud küllaldane kindlus planeerimises, valitsus mitte ainult võttis teatavaks Gosplani väljatöötatud kontrollarvud, vaid hakkas neid tervikuna kinnitama rahvamajanduse arendamise kohustusliku kavana.

Järgmisel 1928./29. aastal algas uus ajajärk — majanduse arengu juhtimine toimus sellest aastast peale esimese viieaastakava (1928/29—1932/33. a.) alusel, mille põhjal koostati iga-aastased kontrollarvud. Kuna juba viisaastaku algaastatel, seoses kollektiviseerimise määratuma arenguga, põllumajandus oma suures enamuses muutus sotsialistlikuks, samuti sisekaubandus ja väiketööstus, ja seetõttu valdav osa ($\frac{3}{4}$) rahvasissetulekust toodeti sotsialistlikus sektoris, ning avanes võimalus nende vahenditaks, mõjuvaks planeerimiseks, siis 1931. aastast peale kontrollarvud muutusid rahvamajanduse aastaplaaniks. Juba eelmisest 1930. aastast peale järjekindlalt koostatatakse aastaplaanide piirides ka veerandaasta rahvamajandusplaan. Tõukeks I viieaastakava koostamisele oli see, et majandus oli enne seda jälle saavutanud maailmasõjaeelse taseme (rahvasissetulek jõudis nimelt 1913. a. tasemele), ja seega rahvamajanduse uuestiülesehitus lõpule jõudnud. Kuna Goelro-plaan omaaegsete planeerimisolude tõttu ei osutunud enam oma ulatuselt ja sisult kaugeltki rahuldavaks, ja suurelt osalt areng oli juba ületamas ta ülesandeid, siis oli vajaline uus perspektiivne plan, milline sisaldaks ka Goelro-plaani teostamata osa. Esimese viieaastakava põhiülesandeks seati võimsa tööstuse, eriti masinaehituse, loomine, mis oleks võimeline varustama kõige moodsama tehnikaga ja ümberkorraldama kogu rahvamajandust, eeskätt põllumajandust, sotsialistlikul alusel; ühtlasi oli ette nähtud toodangu hiigelkasv ja rahva ainelise ja kultuurilise taseme

kiire tõus. Viieaastakava teostati viie aasta asemel nelja aastaga 1932. aastaks, ja selle tulemusena Nõukogude Liit muutus tugevaks tööstusriigiks, põllumajandus oma valdavas enamuses, tänu tööstuselt saadud moodsale tehnikale, sotsialiseeriti kolhooside ja sovhooside näol, samuti ka sisekaubandus ja väiketööstus. Toodangu tõusust kõigis harudes annab tunnistust rahvasissetuleku kasv ligi kahekordseks, kuna rahva elutaseme tõus avaldus eriti selgelt sellastes tõsiasiades, nagu töötaolu täielik likvideerimine, 7-tunnilise tööpäeva sisseseadmine töölistele, peagu täieliku kirjaoskuse saavutamine jne. Põllumajanduse suure enamuse sotsialiseerimisega oli peagu kogu Nõukogude Liidu rahvamajandus muutunud sotsialistlikuks, ja 1932. aastal tervelt 93 prots. rahvasissetulekust toodeti sotsialistlikus sektoris ja ainult veel 7 prots. eramajanduslikus sektoris. Nii siis on Nõukogude Liidus valminud sotsialistliku ühiskonna vundament.

Tänu sellele, et sotsialistlik sektor muutus I viieaastaku kestel ainuvalitsevaks rahvamajanduses, sai võimalikuks haarata vahenditu, konkreetse, plaanikindla juhtimisega kõiki rahvamajandusalasid. Vahenditult planeerida otseste tegevusülesannete andmise näol võimaldub vaid sotsialistliku sektori ettevõtteid, mille tootmisvahendid on ju ühiskonna omanduses. Niikaua aga, kui suur osa rahvamajandusest viibis veel eramajanduslikus sektoris, tuli viimase ettevõtteid plaanidega mõjutada kaudselt, nimelt hinna- ja maksupoliitika ja teiste vahendite abil. Näiteks saavutati põllumajanduses tol ajal ühe või teise põllukultuuri kasvatuse laiendamist sel teel, et riik, kui suurim põllumajandus-saaduste ostja, kõrgendas vastava kultuuri kokkuostuhinda, teatades sellest ette juba enne külvi läbiviimist; sama saavutati ka põllumajandusmaksude alandamisega teatava saaduse pealt. Muidugi ei saanud sellane planeerimine olla küllalt täpne ja jäi paratamatult tunduvalt üldjooneliseks ja ebamääraseks, eriti kui arvestada 25-miljonilise väiketööstuste massiga. Nüüd aga, I viieaastaku lõppaastatel ja seda enam ta lõp-

pedes, võimaldus planeerida otseselt, üksikasjaliselt, määrates igale ettevõttele kindlad ülesanded, mida täitma peab.

Otseste planeerimise võimaluse realiseeris suurimal määral teine viieaastakava (1933.—1937. aa.), mille täitmine jõuab käesoleva aastaga lõpule. Teine viieaastak tunduvalt erineb esimesest viieaastakust vahetult planeeritavate objektide haaramise ulatusega, tehniliste küsimuste suurema läbitöötamisega, samuti suurema teadusliku põhjendatusega. Kogu rahvamajandus oma võrratus mitmekesisuses on nüüd haaratud konkreetsest, üksikasjalisest plaanist. Kui näiteks, rääkimata eelmisest plaanidest, I viieaastakava planeeris otseselt toodangu suuruse ja tööliste arvu suhtes vaid suurtööstust (ja muude näitajate — omahinna, tööproduktiivsus jne. suhtes ainult osa, kuigi suuremat, suurtööstusest), kuna väiketööstus jäi kaudse plaanikindla mõjutamise alla ja plaaniarvud tema suhtes tunduvalt umbkaudseteks, siis nüüd planeeritakse kogu tööstust peagu kõigi näitajate suhtes. Teise viieaastakava peaülesanneteks on lõplikult likvideerida kapitalistlikud elemendid ja üldse klassid, viia lõpule kogu rahvamajanduse tehniline ümberehitus uusima tehnika alusel ja määratult tösta töötajate elutasel, järsult suurendades ühtlasi rahvamajanduse toodangut. Praegu, viieaastaku lõppaastal, on ta teostamisest juba enamvähem selge pilt olemas, ja sellest nähtub, et need ülesanded täidetakse tähtajaks. Nii klasside likvideerimine kui ka rahvamajanduse tehniline ümberehitus viiakse lõpule, rahvasissetulek, milles peegeldub kogu majanduse toodangu areng, kasvab enam kui 2-kordseks ja, võrreldes sõjaeelse 1913. aastaga, 5-kordseks, (muidugi, nagu ülalgi, ühtlastes hindades arvutatult) kuna töötajate aineeline tase, palgaliste reaaltasu järgi otsustades, tõuseb kahekordseks (palgad, võrreldes viieaastaku algusega, tõusid kahekordseks, kuna väikemüügihindade tase jäi üldkeskmiselt endiseks).

Kuivõrd sügavalt plaanipõhimõtte tunnib majanduse protsessidesse, näitab asjaolu, et II viieaastaku koostamisel mää-

rati kindlaks ainuüksi tootmistehnilisi näitajaid 300 ümber, rääkimata muudest. Näitena toome elektritööstuse, mille plaan haaras järgmistest külgedest: toodangu väärtus jooksvates hindades ja 1926/27. a. hindades (viimaseid tarvitatakse toodangu suuruse võrdlemiseks aastate järgi), toodangu hulk natuuras, toodangu omahind ja müügihind, elektrijaamade võimsuse kasutamise tundide arv, kütteenete kulu 1 kwt-tunni kohta, jaamade elektriomatarvitus, kasutatava tööjõu suurus, kvalifitseeritud tööjõu väljaõpetamine, palgad, tööproduktiivsus (rublades 1 töölise kohta), ehitustööde väärtus, puhaskasu suurus jne. Kõik need näitajad on määratud ka elektrijaamade järgi.

Praegu on koostamisel veelgi grandioossem, kui I ja II viieaastakavad, kolmanda viieaastakava (1938.—1942. aa.). See plaan peab täieliselt haarama Nõukogude Liidu majandusliku ja kultuurilise elu kõik küljed ja veel sügavamalt tungima majanduslikesse protsessidesse, kõigisse üksikasjadesse.

Klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehituse programm leidis kehastuse kolmes perspektiivplaanis — Goelro-plaanis, esimeses ja teises viieaastakavades, ja need kolm plaani on seega mitte ainult Nõukogude Liidu rahvamajanduse, vaid ka Nõukogude ühiskonna arengu verstopistideks. III viieaastakava saab kahtlemata omama samaväärse koha.

Plaanide iseloomuliku joonena peab veel märkima, et üheks nende tähtsamaks ülesandeks on rahvusrajoonide majandusliku ja kultuurilise arenematuse kaotamine, arenematuse, mille põhjustas tsariaegse Vene poolt vähemusrahvuste suhtes aetud survepoliitika. Selle sihiga on neis rajoonides palju kiirematempoliitilist kui päris-Venes arendatud tööstust ja teisi majandusharusid ning kultuuralasid, ja senine plaanikindel areng on juba väga suurel määral vähendanud nende mahajäämist Suur-Venest.

Planeerimise tehnika ja organisatsioonilised vormid.

Техника и организац. формы планирования.

Nõukogude Liidu rahvamajandusplaani määratakse kindlaks Nõukogude

parlamendi — Ülemnõukogu — poolt ja on seaduseks. Plaani koostamise tehnika aga on järgmine. Lähtudes valitsuse ja kommunistliku erakonna juhtnõõridest plaani üldkuju suhtes, N. Liidu riiklik plaanikomisjon (Gosplan) annab näpunäited ja vormid plaanide koostamiseks, millega luuakse ühtlus ja kooskõla planeerimises. Nende põhjal majandusharude plaanikavandid töötatakse välja rahvakomissariaatide, samuti ka peavalitsuste ja trustide poolt, kes vahetult juhivad vastavaid rahvamajandusharusid, kuna plaani rajoonilise läbilõike projektid koostatakse kohalike plaanikomisjonide poolt. Majandusharude ja rajoonide plaanikavandid esitatakse (esimesed N. Liidu rahvakomissariatide ja teised liiduvabariikide valitsuste poolt) N. Liidu valitsusele — rahvakomissaride nõukogule — ühes Gosplani seisukohavõttudega nende kohta. Pärast plaanide läbivaatamist valitsuse poolt Gosplan kooskõlastab harude ja rajoonide plaanid ning töötab nende põhjal välja ühise, kogu rahvamajandust haarava plaani, andes talle üksikasjalise sisu.

Üldriikliku, harude ja rajoonide planeerimise harmooniline süsteem kindlustab iga üksikettevõtte — tehase, kolhoosi, sovhoosi jne. — plaanide kooskõla kogu haru plaaniga, kuna harude plaanid omakorda kooskõlastatakse rahvamajanduse üldplaaniga; sama toimub rajoonide plaanidega. Sellaselt majandusharude, liidu- ja autonoomsete vabariikide, ja oblastite plaanid moodustavad orgaanilise osa üleliidulisest rahvamajandusplaanist, milline lõplikult kinnitatakse N. Liidu Ülemnõukogu poolt, jällegi rahvakomissaride nõukogu ettepanekul.

Plaani lõplik kinnitamine ei tähenda veel, et temas ei või teha muudatusi, mis osutuvad tarvilisteks plaani teostamise käigul, kui avastatakse uusi, laiemaid arendamisvõimalusi. Viieaastakavades tegelike kogemuste alusel tehtavad muudatused ja täiendused, osalt suured, kantakse aastaplaanidesse ja aitavad perspektiivplane teha paremateks ja

täiuslikumateks, et nad rohkem sobiks uuele olukorrale ja võimalustele; paranduste tegemine vaid tugevdab majanduse plaanikindlat juhtimist. Viieaastakavad ise jäävad muutmata ja sellastena oma täitmise mõõdupuuks. Näitena suurelatuslikumast viieaastaku muutmisest märgine põllumajanduse kollektiviseerimises tehtut. I viisaastakava kavatses talundite kollektiviseerimise määra tõsta 22 protsendi peale. Kuna aga kava teostamise ajal selgus, et on võimalik palju laialdasem kollektiviseerimine, siis aastaplaanides tõsteti seda määra, ja viisaastaku viimase 1932. aasta plaan nägi ette, et juba 75 prots. talunditest astuvad kolhoosidesse, mis ülekaalukalt teostuski.

Nagu ülaltoodust nähtub, on rahvamajandusplaani koostamise peakeskuseks Nõukogude Liidu Gosplan, kelle esimees kuulub N. Liidu rahvakomissaride nõukogu koosseisu. See keskplaanikomisjon koosneb 70 liikmest, kes määratakse rahvakomissaride nõukogu poolt, Gosplani esimehe (kes valitakse Ülemnõukogu poolt) ettepanekul, N. Liidu Gosplani ja kohapealsete plaanikomisjonide juhtivatest jõududest, samuti silmapaistvatest teaduse-, kunsti- ja kultuuritegelasest. Plaanikomisjoni ülesandeks on arutada tähtsamaid plaaniküsimusi.

Gosplani aparaat aga koosneb kahe- või kolmeosakondadest ja iseseisvatest sektoritest: niinimetatud sünteetilise planeerimise osakondadest ja iseseisvatest sektoritest ning rahvamajandusharude planeerimise osakondadest ja iseseisvatest sektoritest. Sünteetiline planeerimine ja üksikute majandusharude planeerimine täiendavad üksteist ja moodustavad kokku ühise terviku. Sünteetiline planeerimine töötab läbi vastavad osad rahvamajanduse üldplaani, harudevahelised ja rajoonidevahelised rahvamajanduslikud küsimused, samuti planeerimise metodoloogia küsimused. Rahvamajandusharude planeerimise osakonnad aga töötavad välja üksikute harude plaane. Nii ühed kui teised osakonnad on kohustatud jälgima plaanide täitmist, sest ilma plaani teostamiskäigu tõelise seisukorra tundmiseta ei saa olla kindlustatud ta

täitmine ega saa ka koostada rahvamajanduse edasise arengu plaane. Asja uudsuse tõttu toome siinkohal N. Liidu Gosplani üksikasjalise struktuuri.

Sünteetilise planeerimise osakonnad on järgmised: 1. Tootmise koondosakond, mille koosseisus leiduvad tootmismajanduse ja tootmistehnika sektorid. 2. Ehitustööde osakond kolme sektoriga: ehitustööde koondplaani, ehitustööstuse ja ehitustööde normeerimise, hüdrotehniliste ehitustööde. 3. Rajooni- lise planeerimise osakond, milline koosneb looduslike ressursside sektorist ja veel seitsmest sektorist, millede vahel on jaotatud kogu Nõukogude Liidu maa-ala. 4. Materjalsete bilansside ja materjalidega varustamise osakond kahe sektoriga: materjalsete koondbilansside, metallide ja metallteoste jaotuse bilansside ja plaanide, ning kahe grupiga: metsamaterjalide bilansside ja plaanide, ehitusmaterjalide jaotuse bilansside ja plaanide. 5. Finantsplani osakond kahe sektoriga (finantspoliitika, riigieelarve ja krediidi) ja rahvasissetuleku grupiga.

Rahvamajandusharude planeerimise osakonnad on järgmised:

1. Kütteainete- ja jõumajanduse osakond, milline koosneb viiest sektorist: kütteainete bilansi ja kütteainetega varustamise planeerimise, kivisöetööstuse, naftatööstuse, kohalike kütteainete, elektrifitseerimise. 2. Mäe- ja metallurgiatööstuse osakond, koosneb neljast sektorist: mustmetallurgia, värvilise metallurgia, haruldaste elementide, mitteärt-siliste maapõuevarade. 3. Masinaehitustööstuse osakond, koosneb kuuest sektorist: transportmasinaehituse, elektritööstuse, üldmasinaehituse, raskemasinaehituse, põllumajandusmasinate ehituse, tööstusseadeldiste bilansside ja jaotuse. 4. Keemiatööstuse osakond, koosneb kahest sektorist (põhikeemia, orgaanilise keemia) ja koksikeemia tööstuse grupist. 5. Metsatööstuse osakond, koosneb kahest sektorist: metsa ja metsatöötlemise tööstuse, paberi-, metsakeemia- ja tulitikutööstuste. 6. Kergetööstuse osakond, koosneb kolmest sektorist: tekstiil- ja kehakattetööstuse, naha- ja jalanõude- tööstuse, klaasitööstuse ja muude haru-

de. 7. Toitainete-tööstuse osakond, koosneb kolmest sektorist: suhkru- ja piiritööstuse, kalatööstuse, muude harude. 8. Kohaliku tööstuse ja ühistegeliste tootmisühingute osakond. 9. Põllumajanduse osakond, koosneb kolmest sektorist (maapidamise, loomakasvatuse, tehniliste kultuuride) ja maaniisutuse ning -paranduse grupist. 10. Sovhooside osakond, koosneb kahest grupist: teravilja-sovhooside ja loomakasvatuse-sovhooside. 11. Raudteetranspordi osakond, koosneb eksploatatsiooni ja vedude sektorist ning kahest grupist (liikuva koosseisu ja raudteede võrgu rekonstruktsiooni). 12. Veetranspordi osakond, koosneb kahest sektorist: sisevete-transpordi ja mere-transpordi. 13. Kaubanduse osakond, koosneb kahest sektorist: kaubaliikluse ja põllumajandussaaduste kokkuostu. 14. Väliskaubanduse osakond, koosneb kahest sektorist: sisseveoplaani ja välja-veoplaani. 15. Kultuuriosakond, koosneb rahvahariduse sektorist ja kahest grupist (kunstide ja ajakirjanduse). 16. Korterasjanduse ja kogukondade majapidamise osakond, koosneb kahest sektorist: kommunaal-majapidamise ja korteriasjanduse.

Iseseisvaid sektoreid on seitse: riigikaitse, töökaadrite, ehitusmaterjalide, auto- ja õhutranspordi ning maanteede, sideasjanduse planeerimise, tervishoiu, plaanikaadrite ettevalmistamise (viimasele alluvad plaaniakadeemia ja plaaniinstitiidid, vaata allpool).

Gosplani esimehe juures asuvad: sekretariaat, administratiiv-majanduslik valitsus ja toimetus- ning kirjastusbüroo. Gosplani alluvuses on: Nõuk. Liidu rahvamajandusliku arvestuse keskvalitsus (s. o. statistika keskvalitsus, mille esimees on ühtlasi Gosplani abiesimeheks), majanduslike uurimuste instituut (tegeleb rahvamajandusbilansi probleemide, rahvamajanduse arendamistehnika küsimuste, planeerimise metodoloogia ja planeerimise ajaloo teadusliku läbitöötamisega), edasi üleliiduline plaaniakadeemia ja Moskva ning Leningradi plaaniinstitiidid, millised valmistavad ette kõrgeltkvalifitseeritud majandusteadlasi keskuste plaaniorganite jaoks, kuna ko-

hapealsete (oblastite, kraide jne.) plaaniorganite kaadrite kasvatus kuulub liiduvabariikide Gosplanidele alluvate plaaniinstitiutide hoolde.

Nõukogude Liidu territooriumi määramisuuruse ja majanduse mitmekesisuse tõttu on võimatu koondada planeerimist vaid keskkoha. Sellest lähtudes on loodud plaaniorganite võrk kogu Nõukogude Liidus. Ja nii leiduvad plaanikomisjonid kõigis liiduvabariikides, autonoomsetes vabariikides, kraides, oblastites, autonoomsetes oblastites, ringkondades, rajoonides (siin tähendab maakonda) ja linnades, kusjuures vabariikide plaanikomisjonide esimehed kuuluvad vastavatesse rahvakomissaride nõukogudesse, kuna muudes administratiivsetes rajoonides plaanikomisjon moodustab vastava tööraha saadikute nõukogu täitva komitee osakonna. Kohapealsed plaanikomisjonid, millede ülesandeks on territoriaalsete plaanide koostamine, mis kooskõlastavad kõiki vastavas rajoonis asuvaid majandusharusid, ei allu, nagu vabariiklikud plaanikomisjonidki, otsest N. Liidu Gosplanile, vaid oma valitsusele või jälle täitvale komiteele. Peale selle territoriaalse tunnuse järgi organiseeritud plaanikomisjonide võrgu on olemas plaaniorganid igalpool rahvakomissariatides, peavalitsustes, trustides, ettevõtetes ja muudes organisatsioonides (jällegi oma otsese, mitte Gosplani alluvuse järgi), ja nad teostavad planeerimist oma organisatsiooni piires.

Planeerimise metodoloogia.

Методология планирования.

Eelmise peatüki alguses kirjeldasime rahvamajanduse planeerimise tehnikat. Mis puutub planeerimise metodoloogiasse, s. o. planeerimise võtetesse ja viisidesse, siis käsitame teda siinkohal vaid ta kõige huvipakkuvamas ja tähtsam osas, nimelt plaaniosade kooskõlastamist käsitavas osas, mis on üldplaani koostamise lõppjärguks.

Rahvamajanduslik üldplaani kujutab enesest grandioosset sotsiaalmajanduslikku programmi, mille kõik osad peavad olema vastastikku kooskõlastatud:

üksikute majandusharude ja -elementide areng, tootmine ja tarvitus, vajadus tööjõus ja õppinud tööjõu ettevalmistus jne. jne.; ühesõnaga, kõik elemendid, arvud peavad vastastikku kooskõlastatud olema. Selleks, et väljendada ja fikseerida kõiki neid rohkearvulisi ülikeerulisi rippuvusi, sidemeid rahvamajanduse, kui väga mitmekülgse terviku, osade vahel, käsilatakse bilansside meetodit. Tänu bilanssidele võimaldub kindlaks määrata iga rahvamajandusharu ja -elemendi arengu õiget ulatust täies vastavuses kogu rahvamajanduse arenemistempeodele.

Bilansid on kahte liiki — materjaalsed bilansid, millised arvutatakse natuuras (lökkides, kaalus jne.), ja sünteetilised bilansid, millised arvutatakse peamiselt rahaväärtuses, sest ainult nõnda saab võrrelda ja kooskõlastada mitmesuguste harude tootmist jne. Materjaalsed bilansid selgitavad plaani tootmisprogrammi ülesandeid ja sisu, kuna sünteetilised bilansid määritlevad majandusliku elu ühise tervikuna kogu ulatuses (tootmine, jaotus, kogumine ja tarvitus). Bilansid kujutavad enestest teaduslikult läbitöötatud, tegelikele andmetele ja reaalseste vahetõrgetele põhjenevaid arvutlusi. Bilansside koostamine nõuab sadade tootmistehnoloogiliste näitajate käsitlemist, kontrollimist ja kindlaksmääramist, mis tähendab plaanipõhimõtte sügavat tungimist tehnikasse. Bilansid haaravad praegu kõiki rahvamajandusharusid. Tähtsamatest bilanssidest nimetame järgmisi: masinate ja sisseseadete tootmise ning jaotuse bilansid, metallide, ehitusmaterjalide, kütteinete, elektrijõu, põllumajanduse mehaanilise veojõu, kerge- ja toitainete-tööstusele vajaliste toorainete, rahvasissetuleku tootmise ja jaotuse bilansid, tootmise ja tarvituse üldbilansid, finantsplaani, selle hulgas ka riigieelarve, bilansid. Kõigi üksteisest lahutatud üksikbilansside krooniks oleks Nõukogude Liidu rahvamajanduse bilanss, milline liidaks need ühiseks tervikuks ja annaks koondpildi aastast arengust. Kuid selle üldbilansi koostamist pole seni teostatud. Tootmisvahendite täielise sotsialiseerimise ja kogutud määratulemate plaanikogemuste tõttu peaks ta

koostamine osutama võimalikuks III viieaastakavas.

Toome näitena kõige üldisemal kujul mõned bilansid, mis koostati II viieaastakava väljatöötamisel ja haaravad kogu Nõukogude Liidu.

Elektrijõu bilanss 1937. a. peale.

Баланс электроэнергии на 1937 г.

A. Tarvitus.

	miljard. kilovatt-tund.
Tööstus	26,4
Transport	1,6
Kommunaal-majapidamine	4,5
Põllumajandus	1,0
Kadu ja elektrijaamade omatarvitus	4,5
Kokku	38

B. Tootmine.

	miljard. kilovatt-tund.
Glavenergo rajooni-elektrijaamad	29,7
Kohalikud elektrijaamad	8,3
Kokku	38

Muidugi põhjeneb see bilanss, nagu kõik teisedki, rohkearvulistel bilansi eelarvutlustel ja uurimustel, kusjuures elektrijaamade eneste poolt kavatsatud elektrijõu toodang kui ka ta tarvitajate poolt elektrijõu peale esitatud nõudmised kontrolliti ja neis parandusi tehti vastavalt majanduse arengu üldhuvidele, määrates ühtlasi kindlaks, kuipalju elektrijõudu võib kulutada (Euroopa ja Ameerika parimate ettevõtete kogemuste järgi) toodanguüksuse kohta, olenevalt muidugi majandusharudest.

Kütteinete bilanss 1937. a. peale

Баланс топлива на 1937 г.

A. Tarvitus.

	miljon. kütteühikute tonnides
Raudteed	37,2
Veetransport	5,1
Rasketööstuse rahvakomissariaat	45,0
Muud tööstusl. rahvakomissariaadid	12,2
Muud tarvitajad	26,0
Kütteinete-tööstus	20,4
Koksi tootmine	29,1
Kokku	175,0
Muutused tagavarades, muud kulud	21,4
Üldse 1964	196,4

B. Tootmine.

Küttepuud (tööstus- lik-tehnilise tarvi- tajate-rühma jaoks)	100 milj. kantmeetr.
Kivisüsi	152,5 „ tonn.
Põlevkivi	2,6 „ „
Turvas	25,0 „ „
Nafta gaasiõliga	26,8 „ „
Kokku (ümberarvesta- tult kütteühikutesse)	196,4 miljon. tonni

Edasi toome väga huvitava tööjõubi-
lansi, milline põh.eneb eriti keerulistel
arvutlustel:

Tööjõu bilanss II viisaastaku peale.

Баланс рабочей силы на II пятилетку.

A. Uue tööjõu vajadus.

	tuh. inimest.
Peab olema II viisaastaku lõpuks — 1937. a. (ilma kolhoosideta.)	28.502,3
Oli II viisaastaku alguseks—1932. a. (ilma kolhoosideta)	21.986,4
	6.515,9
Vahepeal langeb välja (surma, õppi- misele mineku, koosseisude koon- damise jne. tõttu)	3.994,0
Läheb vaja uut tööjõudu	10.509,9

B. Uue tööjõu juuretulek.

	tuh. inimest.
Juurekasvav, üli- ja kutsekoole lõ- petanud noorsugu	4.184,1
Üldharidusliku kooli lõpetanud noor- sugu ja muud linnaallikad	1.190,0
Tööliste ja ametnike perekondadest naised, kes pole ennem töötanud	1.300,0
Koosseisude koondamise tõttu va- baneb	585,0
Tööjõu organiseeritud juuretõmba- mine kolhoosidest	3.250,8
Tuleb juure uut tööjõudu	10.509,9

See bilanss on samuti rohkete bilan-
si eelarvutluste tulemuseks, näiteks: ük-
sikute majandusharude vajadus mit-
mesuguse (kõrgema, keskmise, massi-
lise) kvalifikatsiooniga tööjõudude järgi,
üliskoolide, tehnikumide jne. vastav aren-
damine. Edasi, kaadrite ettevalmistamine
omaltpoolt on seotud koolimajade ehitami-
siga, õppeabinõude jne. valmistami-
siga. Tööjõu arvestus iga üksiku ma-
jandusharu kohta eeldab kindlat toot-
miskava, teatavat tööproduktiivsuse ta-
set. Tööjõu bilanss avastab seega sü-
gava vastastikkuse, rippuvuse kõigi rah-
vamajandusosade ja -harude kõigi kül-
gede vahel.

Väikemüügi kaubanduse kaubaläbi-
käigu bilansis, mida meil kahjuks pole
käepärast, peab kaubaläbikäigu kogu-
summa vastama palgaliste töötasude ja
kolhoosnike (ning veel säilinud üksik-
talunike ja -käsitöölise) rahaliste sisse-
tulekute kogusummale; sellega luuak-
se tasakaal tarvituskaupade tootmise ja
tarvituse vahel.

Näiteks oli 1936. a. plaanis väikekau-
banduse läbikäikude üldväärtus määra-
tud 117 miljardi rubla suuruseks, millele
vastukaaluks palkade ja rahaliste tulude
kogusumma võrdus väikese ülekaaluga
118 miljardile. Kiiresti areneva tootmiste-
gevuse tõttu järjest suurenevate kaubalä-
bikäikude juures Nõukogude Liidus tuleb
tasakaalu saavutamiseks tarvitusega
embkumb kas alandada väikemüügi
hindu või tõsta palku ja põllumajandu-
sele maksetavaid hindu või jälle teha
mõlemat korraga, olenevalt otstarbeko-
hasusest vastavas olukorras. Sellaselt
ongi toimitud, ja bilanss on viimastel
aastatel üldsummaalt tasakaalustatud ol-
nud ka tegelikult.

Bilansside süsteem võimaldab tarbe-
korral esimeses järjekorras varustada
toorainetega, masinatega ja inimkaadri-
tega juhtivaid plaaniosasid, millised
määravad kogu rahvamajanduse arengu.
Samuti võimaldab ta avastada rahvama-
janduses n.-n. kitsaid kohti (kus või-
vad tekkida puudujäägid ühes või teises
aines, masinavarustamises jne.) selleks,
et vastavate vahendite ja olemasolevate
ressurssidega neid ületada.

Kapitalistliku plaanimajanduse katsed.

Опыты капиталистического планового
хозяйства.

Kapitalistliku rahvamajanduse iseloo-
mustavaks jooneks on alalised, lühikese
ajavahemiku järgi korduvad kriisid.
Kriisid avalduvad põhiliselt tasakaalu
rikkumises tootmise ja tarvituse vahel,
nimelt kaupade ületootmises, ning teki-
tavad kõigil majandusaladel toodangu
langust, töötaolu süvenemist ja töötajate
ainelise seisundi langust, rääkimata
muudest pahedest, mis seotud majanduse
tagasiminekuaga. P.-A. Ühendriikide pre-

sident Roosevelt kirjutab sellest ühes oma teoses järgmiselt:

„Kui arvustavalt vaadelda meie tööstusliku arengu ajalugu, siis üllatab meid selle juhuslik iseloom. Teda saatis kolossaalne pillamine, liigsete tootmisvahendite kuhjumine, veel kõlvuliste seadeldiste hävitamine, paljude spekulatsioonidele andunud tööstus- ja kaubandusettevõtete hukkumine, loodusvarade rüüstav kasutamine.“ „Meil on olemas külluses tooraineid, tootmisvahendeid nende töötlemiseks tarvituskaupadeks, transport ja kaubandusaparaat nende toimetamiseks sinna, kus nende järgi tuntakse vajadust. Suur osa meie masinaid ja tööriistu jääb kasutamata, kuna aga miljonitel kehaliselt ja vaimselt arenenud inimestel puudub töö, ja nad kannatavad hirmsat puudust. Meie ei oska enam juhtida oma loodud majanduslikku mehhanismi.“ Ja Roosevelt nõuab „ettenägemist sotsiaalse planeerimise alusel“, ägedalt tõestab „planeerimise tarvilikkust ja otstarbekohasust“ ning toob ühe tähtsama väitena ette, et „miljonid, kes seda nõuavad, ei saa igavesti vaikima ajal, kus esemed, mis neile vajalised nende tarbete rahuldamiseks, asuvad nii lähedal neile.“

Viimane, suurim seniolnudest, kriis, mille algus ajalisel ühtus I viisaastaku hiigelpaani teostamisel saavutatud määratuna majandusliku arenguga Nõukogude Liidus, tekitas massilisi püüdeid ja katseid sisse seada plaanimajandust ka kapitalistlikel maadel. Ja seda vaatamata asjaolule, et Nõukogude planeerimise ja eriti I viieaastakavasse kapitalistliku maailma poolt esialgu suhtuti pilkavalt, viisaastakut nimetati teostatamatuks unistuseks, sonimiseks. Tuldi mõttele, et kriisi ületamiseks ja nende ärahoidmiseks tulevikus jätkuvat plaanimajanduse elluviimisest, ilma et muudetaks kapitalistlikku korda. Jättes nii viisi tootmisvahendid eraomandusse, ei saa aga riik neid kuigi mõjuvalt kasutada — reguleerida tootmist ega ka tarvitust. On ju raske ettekujutada, et riik saaks, näiteks, ettevõtjaid sundida jätkama tootmist, kui see pole kasulik nei-

le. Samuti pole mõeldav, et riik võiks oluliselt mõjutada tarvitust, näiteks, palkade sunniviisilise tõstmisega, sest selle teostamisel ettevõtjad oma kasude säilitamiseks embkumb kas vallandaksid töölisi, asendades neid uute täiuslikumate, ökonoomsemate masinatega, või jälle lihtsalt tõstaksid oma saaduste hindu. Seega osutub võimatuks kriiside ärahoidmiseks vajalise tasakaalu saavutamise tootmise ja tarvituse vahel. Üksikute väheulatuslike riiklike reguleerimiste mõju nii tootmise kui ka tarvituse alal jääb paratamatult täiesti piiratuks võrreldes kogu majanduse ulatusega.

Plaanipõhimõtte kasutamise teostatamatuks kapitalistliku korra juures üldmajanduslikus ulatuses tõendavad senised kogemused sel alal. Teatavasti kõige laialdasema katse plaanikindlalt reguleerida kapitalistlikku rahvamajandust võttis ette Roosevelt P.-A. Ühendriikides. See tema ja ta ajudestrusti grandioosne katse, tuntud „New Deal“ („Uue ajastu“) poliitika nime all, algas 1931. aastal ja lõppes läinud aastal täielise äpardumisega, kui mitte lugeda õnnestumisi üksikutes osades.

Teataval määral võib plaanimajandust kapitalistlikel maadel leida sõjamajanduse kujul, nagu see kõige täiuslikumalt leidis maailmasõja ajal Saksas, ja ka praegugi on, kuigi vähesel määral, sealsamas ja ka Itaalias. Sõja-plaanimajanduse teostamine seletub hiigelsõja oludega, kus seda nõudsid, sõja võitmise sihiga, valitsevate kihtide elulised huvid, ja kogu panus oli asetatud sõjale. Kuid ka see sõja-plaanimajandus omab vaid teatava välise sarnasuse Nõukogude Liidu plaanimajandusega.

Nagu näha, kapitalistlik majandus talle omase anarhiaga ja kriisidega seab piire laialdasematele planeerimisvormidele, mis ületaksid üksikute ettevõtete, trustide, kontsernide raame. Kuid ka siin, nagu ka ainukesel laialdaselt planeeritaval alal — riigieelarves, planeerimine komistab rohketele tundmata suurustele (turu seisukord, teiste ettevõtete plaanid jne.), millised alati muudavad ja sageli löövad segi arvutlused.

Lõpuks toome väljavõtte J. Stalini kõnelusest Inglise kirjaniku H. Wells'iga 1934. aastast, milles esimene põhjendab plaanimajanduse võimatust kapitalismi oludes:

„P.-A. Ühendriikidel on teine siht kui meil Nõukogude Liidus, siht, mida taotlevad ameeriklased (jutt on „Uue ajastu“ poliitikast. — *Toim.*), tekkis majandusliku korratuse, majanduskriisi pinnal. Ameeriklased tahavad vabaneda kriisist erakapitalistliku tegevuse alusel, jättes muutmata majandusliku baasi. Nad püüavad viia miinimumini lõhkumistöö, kahju, mida tekitab praegune majandussüsteem. Meie juures aga, nagu Te teate, mahalõhutud vana majandusliku baasi kohal on loodud täiesti teine, uus majanduslik baas. Isegi kui need ameeriklased, kellest Teie räägite, osaliselt saavutavad oma sihi, s. o. viivad miinimumini selle kahju, ka sel korral nad ei hävita tolle anarhia juuri, mis on omane praegusele kapitalistlikule süsteemile. Nad säilitavad tolle majandusliku korra, milline tingimata peab viima, ei saa jätta viimata anarhiani tootmises. Sellaselt võib parimal juhul kõne olla mitte ühiskonna ümberehitusest, mitte vana ühiskonnakorra hävitamisest, korra, mis tekitab anarhiat ja kriise, vaid ta üksikute eitate külgede piiramisest, ta üksikute liialduste piiramisest. Subjektiivselt need

ameeriklased võib-olla arvavadki, et ehitavad ümber ühiskonda, kuid objektiivselt praegune ühiskonnabaas säilib neil. Seepärast objektiivselt mingit ühiskonna ümberehitamist ei saavutata.

Ei saa ka olema plaanimajandust. Sest mis on plaanimajandus, millised on ta mõningad tunnused? Plaanimajandus püüab hävitada töötaolu. Oletame, et säilitades kapitalistlikku korda, õnnestub viia töötaolu teatava miinimumini. Kuid mitte ükski kapitalist kunagi ja milgi tingimisel ei nõustu töötaolu täielise kaotamisega, töötute reservväe hävitamisega, mille ülesandeks on — avaldada survet tööturule, kindlustada odavamalt tasutavaid töökäsa. See on Teile juba üheks praoks kodanliku ühiskonna plaanimajanduses. Edasi plaanimajandus eeldab, et suureneb tootmine neis tööstusharudes, millede saadused on eriti vajalised rahvamassidele. Kuid Teie teate, et tootmise laiendamine kapitalismi juures toimub täiesti teistel motiividel, et kapital tungib neisse majandusharudesse, kus kasunorm on tunduvam. Kunagi ei sunni Teie kapitalisti tegema enesele kahju ja nõustuma vähema kasunormiga rahvatarvete rahuldamise nimel. Kui Teie ei vabastu kapitalistidest, ei heida kõrvale eraomanduse põhimõtet tootmisvahendite suhtes, siis ei loo Teie ka mitte plaanimajandust.“

* * *

Plaanimajanduse teostamise kriteeriumiks on plaanide täitmine. Algul, kui plaanimajandus astus vaid esimesi samme ja rahvamajandus oli enamjaolt veel sotsialiseerimata, eriti kui arvestada 25-miljonilise väiketalundite arvuga, planeerimine omas suurelt osalt umbkaudse, orienteeriva iseloomu ja oli seotud mitme suure veaga. Kuid võrdlemisi lühikese ajaga saavutati rikkalikud kogemused plaanide väljatöötamise alal,

valdav enamus rahvamajandusest koonduis sotsialistlikku sektorisse, ja, vaatamata majanduse hiigelsuurusest tingitud määratule raskustele, plaanid koostatakse juba ilma ränkade vigateta, ja nende täitmine toimub järjest täpsemalt üksikasjadeski. See tõendab plaanide reaalselt ja teaduslikku põhjendatust, s. o. ressursside ja võimaluste hoolsat arvestamist ja nende õiget jaotust rahvamajanduse harude vahel.

Транспорт и связь Эстонии.

EESTI TRANSPORT JA SIDE.

Общие черты.

Üldjooned.

Транспорт, представляющий собой одну из важнейших отраслей экономики Эстонии, и связь сосредоточены в своей основной части в руках государства. Железные дороги, все виды связи, морские и речные порты, водные пути, дорожная сеть, аэродромы — все, за небольшими исключениями, являются собственностью государства; таким образом, в частной собственности остаются почти весь флот, автопарк и самолеты. Однако, находящаяся в частном владении часть транспорта также подлежит регулированию государством, ограничивающемуся, главным образом, установлением провозных тарифов и расписаний движения, чем достигается известная согласованность деятельности разных видов транспорта, а также контролем над ней. Управление государственным транспортом и связью и регулирование частного хозяйственного сектора транспорта сосредоточены в руках министерства путей сообщения, осуществляющего эти функции через специальные управления, советы и комитеты.

Сравнительное значение отдельных видов транспорта явствует из следующей таблицы, в которую автодорожный и воздушный транспорты не включены: первый из-за отсутствия данных, а второй из-за ничтожности оборотов, не достигающих и одного процента общего грузооборота; доля грузооборота автотранспорта в 1936 г. во всяком случае не превышает нескольких процентов, а в 1923 г. она была совсем незначительна.

Удельный вес видов транспорта в грузообороте (в %%-ах)*)

Transportiliikide osatähtsus kaubaveos
(%%-es)

	1923 г.	1936 г.
Жел.-дор. транспорт	57	70
Морской транспорт	38	28
Речной транспорт (за тягой)	5	2
Всего	100%	100%

Как видно из таблицы, подавляющее большинство грузооборота — свыше $\frac{2}{3}$ — приходится сейчас на долю железных дорог; следующее место занимает морской транспорт (больше $\frac{1}{4}$ всего грузооборота), а доля речного транспорта совсем незначительна, ограничиваясь несколькими процентами. Динамика удельных весов за последние 13 лет показывает значительный рост доли железнодорожного транспорта в общем грузообороте за счет морского и речного транспорта. Однако, принимая во внимание весьма быстрый рост автодорожного транспорта, доля железных дорог должна была, собственно, повыситься в значительно меньшей мере. — В перевозке пассажиров значение железнодорожного транспорта еще больше — доля его в общем пассажирообороте составила в 1936 г. 84 проц.; следующее место принадлежит автотранспорту (автобусные линии) с прибл. 14 проц., а на остальные виды транспорта в общей сложности приходится только ок. 2 проц. Тут с 1925 г. доля железных дорог значительно понизилась (с 97 процентов), именно за счет автотранспорта, почти отсутствовавшего в то время.

В нижеследующем дана характеристика развития связи и транспорта по отдельным видам его. В целях получения представления о динамике развития приведены сравнительные данные за один из начальных годов государственной самостоятельности Эстонии (в зависимости от состояния статистических материалов, собираемые которых в эти годы лишь налаживалось), за последний предкризисный год, бывший вместе с тем годом наивысшего экономического подъема за все докризисное время самостоятельности Эстонии — 1929 г., за год наибольшего обострения кризиса — 1932 г., когда сокращение

*) Таблица составлена на основе тоннажа, а не тонно-километража; грузооборот речного транспорта взят ориентировочно по всем портам, а не только по трем важнейшим, как в главе о водном транспорте. Все это действительно также в отношении пассажирооборота (см. дальше).

хозяйственной деятельности достигло максимума, и, наконец, за прошлый 1936 г., к каковому времени кризис оказался в основном преодоленным — или же за соответствующие государственные хозяйственные годы (с 1 апр. до 31 марта). К сожалению, почти никаких сводных данных не имеется относительно довоенного времени, когда Эстония входила в состав Российской империи: соответствующий статистический учет или совсем отсутствовал, или же производился сообща и для близлежащих территорий, притом так, что выделение данных касательно территории нынешней Эстонии сколько-нибудь точно невозможно. Поэтому, как правило, пришлось ограничиться приблизительным сравнением с довоенным временем. При исследовании динамики работы транспорта и связи нельзя упускать из внимания то обстоятельство, что ставшей самостоятельной Эстонии достались транспорт и связь в состоянии, крайне дезорганизованном и разрушенном как мировой войной и германской оккупацией, так отчасти и эсто-советской войной. Поэтому первые годы самостоятельности почти полностью ушли на восстановление и упорядочение транспорта и связи.

Железнодорожный транспорт.

Raudteetransport.

Ход развития важнейшего вида транспорта — железных дорог — характеризуется следующими данными:

Железнодорожный транспорт.

Raudteetransport.

	1922 г.	1929/30 г.	1932/33 г.	1936/37 г.
Перевозка грузов (платная)*: тыс. тонн	1.157	2.295	1.708	2.351
млн. тонно-км.	175	223	169	226
Перевозка пассажиров: тыс. чел.	4.457	9.513	7.953	10.677
млн. пассаж.-км.	248	293	212	321
Эксплоатац. длина жел. дорог (км)	1.067	1.250	1.434	1.434
Число паровозов (с моторными вагонами) (шт.)	208	211	221	220
Число товарных вагонов (шт.)	5.010	5.577	5.665	5.675
Число пассаж. вагонов (с почтовыми и багажными) (шт.)	367	484	499	521

Как видно из таблицы, железнодорожный транспорт быстро развивался за время самостоятельности Эстонии, оправившись от военной разрухи 1914—19 гг. Быстрое развитие объясняется стремительным ростом народнохозяйственной продукции против военного времени. Подъем продолжался вплоть до 1929 г., после которого года с началом экономического кризиса прекратился и уступил место падению. Сокращение деятельности железных дорог за годы кризиса произошло в значительных размерах, и только с 1933 г., в связи с переломом в общеэкономическом кризисе, опять началось оживление, и в 1936/37 г. докризисный уровень уже превышен по всем показателям. Так, например, динамика важнейшего показателя работы железнодорожного транспорта — грузооборота — была следующей. По сравнению с 1922 г., грузооборот в тоннах возрос к 1929/30 г. в два раза (пассажирооборот — даже немного больше), затем под влиянием кризиса сократился к 1932/33 г. на четверть, но в прошлом 1936/37 г. уже на 2,4 проц. превысил докризисный уровень. В перевозке пассажиров же, несмотря на сильную конкуренцию автотранспорта, докризисный уровень превзойден на 12,2 проц. Рост грузооборота против 1922 г. был бы резко больше, если не учесть перевозку советских транзитных грузов, составившую в 1922 г. по тоннажу треть и по тонно-километражу даже половину жел.-дор. грузооборота и павшую вскоре после этого до совсем незначительной величины, каковой и оставалась до настоящего времени. Характерно, что за годы кризиса, при резко сузившейся работе транспорта, железнодорожная сеть продолжала расширяться, притом весьма значительно; это было вызвано тем, что сооружение крупнейших линий началось как раз до наступления кризиса, и начатые работы были доведены до конца, отчасти в интересах борьбы с безработицей. Естественно, что

*) Динамика всего грузооборота была следующей:

	1922 г.	1929/30 г.	1932/33 г.	1936/37 г.
тыс. тонн	1.157	2.687	1.966	2.673
млн. тонно-км.	175	262	195	258

расширение сети заставило увеличить также паровозный и вагонный парк. Около половины всего грузооборота и почти две трети всего пассажирооборота падает на станции столицы Эстонии — Таллин.

Железнодорожный транспорт подвергся значительной технической реконструкции как в отношении усиления паровозного и вагонного парка, так, в особенности, улучшения пути и расширения дорожной сети. Число паровозов (считая с электрическими и бензиными моторными вагонами, числом в 16) возросло с 208 в 1922 г. до 220 в 1936/37 г.; новых из них, однако (не считая моторных), только ок. 20, и в отношении силы тяги они на 50 проц. превышают старые паровозы. Остальные паровозы — старого типа и построены в довоенное время. Из прочих мероприятий по реконструкции паровозов следует отметить снабжение ширококолейных пассажирских паровозов паронагревателями. В отношении топлива достигнуты чрезвычайные успехи в смысле освобождения от импортного угля — с 1925 г. все паровозы переведены на сланцевое топливо. Несколько лет спустя начался перевод паровозов на еще более рациональное топливо — сланцевое масло, и в настоящее время уже около четверти всего парка работает на нем. Парк товарных вагонов увеличился с 5.010 в 1922 г. до 5.675, а пассажирских вагонов — с 367 до 521. Из них около 10 проц. построено за время самостоятельности Эстонии. Никаких существенных улучшений в типе вагонов не произведено, если не считать некоторого усиления подъемной силы новых товарных вагонов (на узкоколейных дорогах), в силу чего средняя подъемная сила вагона повысилась до 10,4 тонн (средняя подъемная сила товарного вагона на ширококолейных линиях оставалась все время прежней — 16,6 тонн), а также ввода в эксплуатацию 7 электрич. и 7 бензиновых моторных вагонов. В деле улучшения пути произведены следующие более важные работы: на прибл. 400 км уложены новые тяжелотипные рельсы; на всех главных путях шпалы заменены новыми, притом пропитанными; реконструированы почти все мосты и т. д. — Что касается расширения сети железных

дорог, то тут проделана громадная работа. Всего за время самостоятельности Эстонии построено свыше 400 км новых железнодорожных линий, и в результате эксплуатационная сеть возросла на треть и составляет в настоящее время 1.434 км., в т. ч. ширококолейная — 762 км. Электрифицировано 11 км ж.-д. линий — все за время самостоятельности Эстонии. Необходимо отметить также резкий рост числа станций и полустанков с 111 в 1922 г. до 245.

В области эксплуатации показатели представляют собой пеструю картину. Число пассажиро-километров на 1 км эксплуатируемых жел.-дор. линий понизилось с 232 тыс. в 1922 г. до 224 тыс. в 1936/37 гг., а число тонно-километров на 1 км — с 164 тыс. до 158 тыс. Места в пассажирских вагонах были использованы в 1922 г. на ширококолейных линиях на 59 проц., а в 1935/36 г. — на 40 проц.; на узкоколейных — соответственно на 41 проц. (в 1925 г.) и на 40 проц. Процент использования подъемной силы товарных вагонов повысился: на ширококолейных дорогах с 52 проц. в 1925 г. до 61 проц. в 1935/36 г. и на узкоколейных — с 43 проц. до 73 проц. Средний состав поездов достиг (ширококол. дор.) 28,6 осей, тогда как в 1924 г. он составил 47,1 ось; объясняется это высоким удельным весом нововведенных электро- и бензиномоторных поездов. Средний брутто-вес товарного поезда вырос с 441 тонн (ширококол.) и 113 тонн (узкокол.) в 1925 г. до 463 и 301 тонн. Весьма значительны достижения в деле усиления скорости движения. Так, средняя коммерческая скорость пассажирских поездов повысилась к 1935/36 г. против 1920—21 гг. на ширококол. дорогах на треть и на узкоколейных вдвое. О значительном улучшении работы железных дорог свидетельствует также сокращение численности аварий со средних за 1926—30 гг. в 49 на 1 млн. поездо-км до 29 в среднем за 1931—35 гг.

Что касается довоенного времени, то, по сравнению с ним, нынешнее состояние железнодорожного транспорта в техническом и организационном отношении значительно улучшилось. Объем деятельности

же даже в лучшие годы несравненно меньше довоенного. Так, в среднем за 1910—14 гг. грузооборот одних только таллинских станций составил ок. 11 млн. тонн, что 4—5 раз превышает общую сумму железнодорожного грузооборота нынешней Эстонии в годы наивысшего уровня его. Пассажирооборот, однако, в несколько раз больше довоенного, судя по имеющимся довоенным данным о продаже билетов на таллинской станции; сильнее всего содействовал этому ввод в эксплуатацию электрического пригородного жел.-дор. сообщения Таллина, на которое сейчас приходится больше половины общего числа пассажиров по всем линиям Эстонии. — Сеть, как сказано, сильно расширилась.

Водный транспорт.

Veetransport.

Для развития водного транспорта имеются благоприятные условия — почти $\frac{2}{3}$ границы Эстонии является морем. Динамика этого вида транспорта характеризуется следующей таблицей:

Водный транспорт.¹⁾

Veetransport.

1923 г. 1929 г. 1932 г. 1936 г.

Грузооборот морских портов (тыс. тонн)	839	976	578	936
в т. ч. на эстонских судах (тыс. тонн)	?	350	217	456
Грузооборот важнейших речных портов (за тягой) ²⁾ (т. тонн)	84	68	33	39
Пассажирооборот морских портов (тыс. чел.)	79 ³⁾	109	84	154
в т. ч. на эстонских судах (тыс. чел.)	60 ³⁾	61	51	103
Пассажирооборот важнейших речных портов (тыс. чел.)	63	54	33	31
Морской торговый флот (тыс. бр. рег. тонн)	58	82	128	168
Речной торговый флот (тыс. бр. рег. тонн)	9,5	5,2	4,8	4,3

¹⁾ По каботажному плаванию и речному транспорту, во избежание двойного учета, дан не весь грузооборот портов, а только прибывшие в порты грузы. — Грузооборот на эстонских судах учтен с некоторой приближенностью.

Из этих цифр явствует, что в работе морского транспорта, подобно железнодорожному, за годы независимости Эстонии наблюдался значительный рост, а в период кризиса произошло резкое сокращение вплоть до 1932 г. После этого опять началось быстрое приближение к докризисному уровню, который в настоящее время по грузообороту опять почти достигнут, а по пассажирообороту резко превышен. Иным было развитие речного транспорта — обороты его начали сокращаться уже до наступления кризиса, и последний лишь усилил этот процесс; с переломом в кризисе, правда, начался подъем, но настолько слабый, что недостает еще почти половины от докризисного объема деятельности (1929 г.). Причины этого становятся ясными, если учесть, что важнейшим грузом, на который приходится около 90 проц. всего речного грузооборота, является лес; между тем, заготовки леса в районах речного транспорта резко сократились; с другой стороны, сильная конкуренция возникла в виде новых железнодорожных линий и быстро развивающегося автотранспорта. Все это вызвало длительное падение оборотов речного транспорта и, в связи с тем, сокращение речного флота на половину против 1923 г.

Несмотря на сильное падение нагрузки за время кризиса, торговый флот в общем все же резко возрос как раз в самые острые годы кризиса. Объясняется это значительно понизившимися ценами на суда, чем воспользовались судовладельцы для закупки судов из-за границы. По сравнению с 1923 г., вместимость флота

²⁾ Перевозка самосплавом, не учтенная в приведенных цифрах грузооборота, достигает значительных размеров: так, в 1936 г. она составила по важнейшим портам 7 тыс. тонн; по всем портам эта цифра должна быть в несколько раз больше. — Приведенные в таблице цифры грузо- и пассажирооборота речного транспорта относятся только к трем важнейшим речным портам, на которые падает ок. $\frac{3}{4}$ общих оборотов, ибо за все сравниваемые годы не имеется данных по всем речным портам. По ориентировочным подсчетам, грузооборот всех речных портов (конечно, без самосплава) составил в 1936 г. свыше 50 тыс. тонн и пассажирооборот — свыше 40 тыс. чел.

³⁾ 1925 г.

увеличилась в $2\frac{1}{2}$ раза при одновременном значительном улучшении его состава: число пароходов и моторных судов резко возросло, а число парусников и барж сократилось. К концу 1936 г. состав торгового флота был следующими (учтены, как и во все предыдущие годы, суда вместимостью в 20 брутто-рег. тонн и больше; не учтены вспомогательные суда, как, напр., ледоколы, спасательные суда и т. п.):

Торговый флот в 1936 г.

Kaubalaevastik 1936. a.

	Морск. флот.		Речн. флот.		Всего	
	Число	1000 бр. рег. тонн.	Число	1000 бр. рег. тонн.	Число	1000 бр. рег. тонн.
Пароходы	121	138,0	20	1,3	141	139,3
Моторные суда	19	3,3	2	0,05	21	3,3
Моторн. парусники	46	6,6	—	—	46	6,6
Парусники	159	15,7	—	—	159	15,7
Баржи и ладьи	54	4,3	59	3,0	113	7,3
Всего	399	167,9	81	4,3	480	172,2

Резко возросла также средняя мощность судов: парусника на треть и парохода почти в три раза. В связи с ростом эстонского морского флота сильно повысилась и доля его в грузообороте морских портов — с прилб. 28 проц. в 1925 г. до половины в 1936 г.; в пассажирообороте произошло небольшое падение — с $\frac{3}{4}$ до $\frac{2}{3}$. Однако, если взять грузооборот лишь по дальнему плаванию (809 тыс. тонн), то доля эстонского флота составила в 1936 г. только 41 проц. Дело в том, что именно в каботажном плавании (как, конечно, и в речном транспорте) почти целиком господствует эстонский флот, что повышает общий удельный вес его. Из всего этого видно, что, несмотря на сильное увеличение эстонского флота, большинство грузооборота и тем более пассажирооборота морских портов (по дальнему плаванию) падает на иностранные суда, в первую очередь на германские (23 проц. грузооборота) и английские (10 проц.); роль флота СССР же незначительна, составив в том же 1936 г. только 15,9 тыс. тонн, или 2 проц., колебаясь в предыдущие го-

ды около 1 проц. Удельный вес эстонского флота был бы резко выше, если бы весьма значительная часть, примерно две трети торгового флота Эстонии не были занята перевозками между иностранными странами. Наконец, в распределении морского грузооборота между странами отправления и прибытия на первых местах оказываются в 1936 г. Англия (42 проц.) и Германия (17 проц.); доля СССР с 31 тыс. тонн составляет только 3,8 проц., в предыдущие годы она колебалась около 1 проц.

Что касается распределения морского грузооборота по портам, то около $\frac{3}{4}$ всего грузооборота приходится на долю таллинского порта. В речном грузообороте главную роль играет тартуский порт, на который падает около $\frac{2}{3}$ всего речного грузооборота. В портах — как морских, так и речных — произведены реконструктивные работы в довольно больших масштабах. Вообще, во всем водном хозяйстве, особенно в отношении путей, достигнуты значительные успехи по улучшению и упорядочению его.

Длина эксплуатируемых судоходных речных путей составляет примерно 609 км, т. е. меньше половины длины железных дорог.

По сравнению с довоенным временем, объем деятельности водного транспорта чрезвычайно сократился. Если взять важнейший порт Таллин, то его годовой грузооборот составил в среднем за 1910—14 гг. ок. 9 млн. тонн, что почти в 10 раз превышает грузооборот всех морских портов самостоятельной Эстонии в наилучшие годы. Несомненно, резко сократились также их пассажирооборот и грузо- и пассажирооборот речных портов. В организационном и техническом отношении состояние водного транспорта, однако, улучшилось. Что касается флота, то довоенная мощность эстонского торгового флота, оцениваемая в пределах 50—80 тыс. тонн, резко превзойдена.

Автодорожный транспорт.

Autotransport.

Автотранспорт, совсем незначительно развитой в довоенное время, показал стремительный рост. Если в 1920 г. весь

автопарк состоял всего только из 144 единиц, то в 1929 г. уже из 2.583, в 1932 г. — 3.077 и в 1936 г. — 4.509 единиц. Как видно, расширение автопарка продолжалось отчасти и во время кризиса и приостановилось лишь в последние годы кризиса вследствие ригорозного ограничения выдачи лицензий на ввоз автомобилей. С 1935 г. снова разрешен крупный ввоз их, и быстрый рост автопарка возобновился. В прошлом 1936 г. состав автопарка в 4.509 единиц был следующим: легковых автомобилей — 2.425, грузовых 1.734, автобусов — 249 и прочих (пожарных и т. п.) — 101; кроме того, имелось 1.490 мотоциклеток, число которых также быстро росло (в 1920 г. их было 57 шт.). В силу этого сильно развился автотранспорт. Так, длина автобусных линий (без городских) равнялась летом 1935 г. 5,9 тыс. км (зимой 1935/36 г. — 4,7 тыс. км). Перевозка пассажиров автобусами выросла за время кризиса больше чем 4 раза (против 1929/30 г.) и достигла в 1935/36 г. оборота в 1,5 млн. чел., или 29,2 млн. пассажиро-км, что составляет $\frac{1}{7}$ оборотов железных дорог по числу пассажиро-км; перевозка грузов же ничтожна, составив всего только 2,7 тыс. тонн. За 1936/37 г. итогов еще нет, но, по предварительным сводкам, пассажирооборот возрос на четверть против предыдущего года. Около половины пассажирооборота падает на линии, исходящие из Таллина. — Данные относительно перевозки грузов грузовыми автомобилями отсутствуют. Принимая во внимание число грузовиков в 1,7 тыс., в том числе около 550 вне городов, грузооборот их должен быть довольно значительным. Как в перевозке пассажиров, так и грузов, автотранспорт стал сильным конкурентом железнодорожному и речному транспорту, отодвинув последний на задний план.

С ростом автотранспорта усиливается и значение дорог. Поэтому в последние годы много внимания было посвящено улучшению существующих дорог и постройке новых. Длина дорожной сети возросла с 18,0 тыс. км в 1919 г. до 21,5 тыс. км в 1935 г., в т. ч. дорог, покрытых одеждой — с 400 км до 743 км; про-

тяжение дорог общегосударственного значения достигло 6,1 тыс. км. Дорожная сеть весьма значительно превышает довоенные размеры ее, притом состояние ее резко лучше довоенного.

Воздушный транспорт.

Öhuttransport.

Благодаря своему географическому положению, Эстония занимает важное место в международных воздушных сообщениях. Если в довоенное время воздушный транспорт полностью отсутствовал, то в настоящее время действуют 3 линии, соединяющие Эстонию (именно Таллин) с Финляндией, Латвией, Литвой, Польшей и Германией. Внутренних воздушных линий пока не существует. О быстром развитии воздушного транспорта свидетельствует рост пассажирооборота с 587 чел. в 1921 г. до 3,9 тыс. чел. в 1929 г. и до 9,8 тыс. в 1936 г.; перевозка грузов, багажа и почты, хотя тоже показала быстрый рост, все же остается незначительной (в 1936 г. — 151 тонн). Кризис тут также оказал свое задерживающее влияние, но за последние два года произошел настолько быстрый рост, что докризисный уровень уже далеко превзойден.

Связь.

Side.

Во всех отраслях связи произошел стремительный рост, обусловленный как развитием экономики, так и культурным подъемом населения. Следующая таблица обрисовывает динамику развития связи:

Связь. — *Side.*

1920 г. 1929/30 г. 1932/33 г. 1936/37 г.
(предв. дан.)

Число предприятий связи	269	3.195	3.697	3.904
Колич. письменной корреспонденции (с период. изд.) (млн. шт.)	38,3	68,2	56,9	66,2
Число телефонных разговоров (млн.)	4,5*	18,4	18,3	27,0

*) 1921 г.

	1920	1929/30	1932/33	1936/37
Число телеграмм (тыс.)	423	342	217	246
Длина телеф. и телеграф. проводов (тыс. км)	36	94	123	144
Число телеф. абонент. (тыс.)	3,2	13,8	15,4	22,1
Число радио-абонент. (тыс.)	—	13,1	14,8	42,0

Из этих цифр явствует, что, как это имело место и в транспорте, рост оборотов связи с наступлением кризиса сменился падением, и что с ослаблением и ликвидацией кризиса опять начался рост. При этом во все время кризиса объем средств связи продолжал расширяться. То обстоятельство, что численность письменной корреспонденции и телеграмм (сокращение последних началось задолго до кризиса) все еще не достигла докризисных размеров, объясняется, главным образом, усилившимся внедрением телефона. В настоящее время на каждые 100 жителей приходится 2,0 телефонных абонентов (в т. ч. в городах — 4,3), в то время как в 1920 г. только 0,3 абонента. Больше $\frac{1}{3}$ всех абонентов обслуживается введенной несколько лет назад автоматической системой телефона. Радиостанций в распоряжении почтового ведомства имеется 3 телеграфно-телефонных и 2 вещательных. Больше половины всей работы связи падает на Таллин.

По сравнению с дореволюционным временем, в области связи достигнуты во всех отношениях крупнейшие успехи. Одна только цифра сети связи дает уже об

этом представление: дореволюционным 157 предприятиям связи противостоят теперь 3,9 тысяч предприятий — рост в 25 раз; продукция связи сильно возросла. Средства связи и их технический уровень также весьма значительно усилились.

Подводя итоги настоящему обзору, можно констатировать, что причиненные войной расстройство и разрушения в транспорте и связи были быстро изжиты уже в первые годы самостоятельности Эстонии. Далее развитие шло быстрыми шагами вперед вплоть до начала мирового экономического кризиса, перекинувшегося и в Эстонию. Однако, с изжитием кризиса начался новый рост, и к настоящему времени докризисный уровень можно в общем считать превзойденным в области транспорта и связи. При этом важно отметить, что за время кризиса, несмотря на резкое сокращение работы, неуклонно продолжалось расширение и техническое усовершенствование средств транспорта и связи. Несомненно, в техническом и организационном отношении транспорт и связь стоят в общем уже на уровне, значительно превышающем довоенный уровень. В чем, однако, транспорт крайне резко отстает от довоенного за все время самостоятельности Эстонии, даже в лучшие докризисные годы, это — объем деятельности. Обусловлено это в основном почти полным прекращением довоенных транзитных перевозок в Россию и из России.

Nõukogude Liidu majandus.

Экономика СССР.

Väliskaubandus.*)

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ.

Väliskaubandus esimesel 5 kuul s. a.

Внешняя торговля за первые 5 мес. т. г.

Esimesel viiel kuul (jaanuar-mai) Nõukogude Liidu väliskaubanduse läbikäigud olid järgmised:

Väliskaubandus.

Внешняя торговля.

	5 kuud 1936. a.	5 kuud 1937. a.
	(miljon. rbl., praegune kurss: 1 rbl. = ca 69 senti)	
Sissevedu	553,2	583,2
Väljavedu	423,6	457,8
Üldlääbikäik	976,8	1.041,0
Saldo	-129,6	-125,4

Väliskaubanduse üldlääbikäik suurenes 1936. aasta samade 5 kuu vastu 64,2 miljoni rubla, ehk 6,6 prots. võrra. Kasv on tingitud läbikäikude laienemisest nii sisseveo (30 miljoni rbl., ehk 5,4 prots. võrra) kui ka väljaveo alal (34,2 miljoni rbl., ehk 8,1 prots. võrra). Bilans jäi 125,4 miljoni rubla võrra passiivseks möödunud aasta tasemele.

Sisseveo struktuuri iseloomustab järgmine tabel:

Sissevedu. — Импорт.

	5 kuud 1936. a.		5 kuud 1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad	6,4	1,2	3,8	0,6
Toitained	42,5	7,7	44,5	7,6
Toor- ja pool- valmisained	201,0	36,3	287,9	49,4
Valmissaadused	303,3	54,8	247,0	42,4
Kokku	553,2	100%	583,2	100%

Sisseveo laienemine toimus peagu eranditult toor- ja poolvalmisainete arvel, millede sissevedu järsult suurenes — 86,9 milj. rbl., ehk 43,2 prots. võrra. Toitainete sisseveo kasv piirdus 2 miljoni rbl., ehk 4,8 protsendiga, kuna valmissaadused näitasid vähene-

mist 56,3 milj. rub., ehk 18,6 prots. võrra, ja elusloomad isegi ligi poole võrra. Tulemusena märksa muutus sisseveo struktuur: toor- ja poolvalmisainete erikaal tõusis läinudaastastelt 36,3 protsendilt 49,4 prots. peale, kuna toitainete ja valmissaaduste omad langesid vastavalt 7,7 prots. pealt 7,6 prots. peale ja 54,8 prots. pealt 42,4 prots. peale. Mis puutub sisseveo struktuuri tarvitusotstarbe järgi, siis peagu kogu sissevedu (92,1 prots.) koosnes tootmisvahenditest ja ainult 7,9 prots. ulatuses tarvituskaupadest; möödunud aastal viimaste osatähtsus oli kõrgem (9,8 prots.), kuna tootmisvahenditele langes 90,2 prots. üldsisseveost.

Milliste tähtsamate kaupade varal toimusid muudatused sisseveos, nähtub järgmisest tabelist (toodud kaubad haaravad umbes 1/3 üldsisseveost):

Tähtsamad sisseveokaubad.

Важнейшие импортные товары.

	5 kuud 1936. a.	5 kuud 1937. a.
	(tuh. rubl.)	
Tee	8.665	10.884
Riis	6.149	5.512
Kala, heeringad	7.952	4.277
Karusnahad töötlemata	10.886	4.435
Toornahad	13.410	11.694
Kautshuk	23.573	32.978
Vill	24.598	48.805
Puu vill ja ta jäänused	16.013	21.569
Mustmetallid	42.825	28.827
Värv. metallid	60.014	96.163
Masinad ja katlad	160.801	147.172
Elektrimasinad ja -tarbed	23.140	16.651
Peenmehaanika esemed	9.649	10.830

Nagu näha, üle poole kogu sisseveost moodustavad metallid ja metallteosed, eriti masinad.

Tähtsamate maade järgi sissevedu jaguneb järgmiselt:

Tähtsamad sisseveomaad.

Важнейшие импортные страны.

	5 kuud 1936. a.		5 kuud 1937. a.	
	miljon. rbl.	%	miljon. rbl.	%
Saksa	78,6	14,2	128,8	22,1
P.-A. Ühendr.	119,1	21,5	89,4	15,3
Inglise	68,5	12,4	89,2	15,3
Iraan	40,6	7,3	44,6	7,6
Hollandi	31,0	5,6	38,6	6,6
Belgia- Luksemb.	25,5	4,6	23,8	4,1
Jaapan	28,0	5,1	17,8	3,1
Türgi	7,1	1,3	9,7	1,7
Prantsuse	24,5	4,4	8,8	1,5
Muud maad	130,3	23,6	132,5	22,7

Tugevat kasvu (umbes 50 prots. võrra) näitab sissevedu Saksast, mille tõttu viimane tõusis läinudaastaselt II kohalt I kohale sisseveomaade seas. P.-A. Ühendriigid taganesid II kohale sisseveo tunduva vähenemise tõttu sealt. Veidi väiksema summaga seisab Inglise III kohal, kusjuures sissevedu sealt märksa suurenes. Edasi, sisseveo kasvu näitasid Iraan, Hollandi ja Türgi, kuna vähenemist — Belgia, Jaapan ja eriti Prantsuse, kust sissevedu langes ligi kolm korda.

Väljaveo koostis selgub järgmisest tabelist:

Väljavedu — Экспорт.

	5 kuud 1936. a.		5 kuud 1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad	—	—	—	—
Toitained	55,4	13,0	56,3	12,3
Toor- ja pool- valmisained	275,6	65,1	283,9	62,0
Valmissaadused	92,6	21,9	117,6	25,7
Kokku	423,6	100%	457,8	100%

Väljaveo kasv on tingitud kõigist põhi-kauba rühmadest, eriti valmissaadustest, millised suurenesid 25 miljoni rbl., ehk 27,0 prots. võrra. Muude rühmade väljavedu suurenes tähtsusetul määral: toitainete — 0,9 miljoni rbl., ehk 1,7 prots., ja toor- ning poolvalmisainete — 8,3 miljoni rbl., ehk 3,0 protsendi võrra. Seetõttu vähe muutus ka väljaveo struktuur. Toitainete ja toor- ning poolvalmisainete erikaalud langesid vastavalt 13,0 ja 65,1 protsendilt 12,3 ja 62,0 protsendile, kuna valmissaaduste osatähtsus tõusis 21,9 protsendilt 25,7 protsendile. — Ülekaaluka koha omasid tööstuskaubad (77,2 prots. üldväljaveost), ülejäänud 22,8 prots. langesid põllumajanduskaupadele. 1936. aastal oli tööstuskaupade erikaal madalam, võrdues 75,5 protsendile, kuna põllumajanduskaupade oma oli vastavalt kõrgem (24,5 prots.).

Tähtsamate väljaveokaupade läbikäikudes, millised moodustavad umbes ¼ väljaveo üldväärtusest, leidsid aset järgmised muudatused:

Tähtsamad väljaveokaubad.

Важнейшие экспортные товары.

	5 kuud	5 kuud
	1936. a.	1937. a.
	(tuh. rubl.)	
Tera- ja kaunvili	24.555	8.337
Suhkur	14.201	21.352
Või	2.927	3.154
Ölikoogid	8.689	45
Lina ja kanep	25.568	32.470
Karusnahad	70.219	63.209
Metsamaterjalid	50.708	60.465
Naftasaadused	65.886	60.585
Ärtsid ja mineraalid	33.602	22.209
Kivistüsi ja antratsiit	11.871	15.248
Metall- ja elektrotehn. teosed	4.787	15.708
Tekstiilteosed	27.714	35.358

Väljaveo läbikäike tähtsamate maade järgi iseloomustab järgmine tabel:

Tähtsamad väljaveomaad.

Важнейшие экспортные страны.

	5 kuud 1936. a.		5 kuud 1937. a.	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Inglise	90,2	21,3	107,9	23,6
Iraan	34,7	8,2	44,8	9,8
P.-A. Ühendriigid	53,2	12,5	40,9	8,9
Saksa	22,6	5,3	33,7	7,4
Prantsuse	25,9	6,1	27,3	6,0
Belgia-Luksemb.	34,3	8,1	26,4	5,8
Holland	10,2	2,4	18,2	4,0
Mongoolia	12,6	3,0	17,1	3,7
Türgi	5,9	1,4	14,0	3,0
Lääne-Hiina	11,0	2,6	12,6	2,7
Muud maad	123,0	29,1	114,9	25,1

Esikoha säilitas Inglise, kuhu väljavedu märksa suurenes. Teiselt kohalt taandusid väljaveo tunduva languse tõttu P.-A. Ühendriigid, ja nende asemele astus Iraan, tänu väljaveo tugevale kasvule sinna. Tõusu näitas veel väljavedu Prantsusse ja Lääne-Hiinasse ning eriti Saksasse, Hollandi, Mongooliasse ja Türki, kuna langust — vaid ainuüksi Belgiasse.

Kokkuvõttes bilansid tähtsamate maadega osutusid järgmisteks:

Bilansid tähtsamate maadega.

Балансы с важнейшими странами.

	5 kuud 1936. a.	5 kuud 1937. a.
	(miljon. rbl.)	
Inglise	+21,7	+18,7
Saksa	—56,0	—95,1
P.-A. Ühendriigid	—65,9	—48,5
Iraan	—5,9	+0,2
Holland	—20,8	—20,4
Belgia-Luksemburg	+8,8	+2,6
Prantsuse	+1,4	+18,5
Mongoolia	+3,6	+10,3
Jaapan	—20,0	—12,5
Türgi	—1,2	+4,3
Lääne-Hiina	+4,7	+5,4
Muud maad	—23,6	—32,7

Nagu näha, üldbilansi passiivsus on põhiliselt tingitud kaubanduse järsust passiivsuselt Saksaga ja P.-A. Ühendriikidega, kusjuures Saksaga ta on põhjustatud sisseveo tugevast laienemisest tema poolt Nõukogude Liidule antud suurte krediitide alusel. Halvenesid bilansid Inglise, Saksaga ja Belgia, kuna paranesid — P.-A. Ühendriikidega, Iraaniga, Hollandiga, Prantsusega, Mongooliaga, Jaapaniga ja Lääne-Hiinaga.

Juunis sissevedu Nõukogude Liitu ulatus 90,6 miljonile ja väljavedu Nõukogude Liidust — 176,8 miljonile rbl. Seega kogu I poolaastal sissevedu tõusis 673,8 miljonile (möödunud aasta — 661,3 milj.) ja väljavedu — 634,6 miljoni rbl. (möödunud aastal — 566,5 milj.) Bilansi passiivsus on märksa väiksem läinud aastast — 39,2 miljonit rbl. 94,8 miljoni vastu.

Muudatusi väliskaubanduslikes ühingutes.

Изменения во внешнеторговых объединениях.

Tarvitajateühingute keskliidu „Tsentrosjuz'i" ja ühing „Eksportlebi" poolt seni toimetatud kaupade sissevedu teostatakse nüüd „Rasnoimport'i" poolt, ja mõlemad ühinged ei oma enam sisseveoõigust.

Nõukogude-Ameerika kaubanduskokkulepe.

Советско-американское торговое соглашение.

4. augustil sõlmiti Nõukogude Liidu ja P.-A. Ühendriikide vahel uus kaubanduskokkulepe, milline asendas 1935. aastast peale jõus olnud kokkuleppe. Uus kokkulepe loob laiemaa baasi Nõukogude-Ameerika kaubandussuhetele, sest P.-A. Ühendriigid annavad sellega Nõukogude Liidule piiramatu enamsoodustuse reshümi Nõukogude kaupade väljaveoks sinna. Seega Nõukogude väljavedu P.-A. Ühendriikidesse nüüdsest peale toimub

igati (mitte ainult tollimise suhtes, nagu senini) samadel tingimustel, mis teistegi maa-ede väljavedu sinna. Sama on maksev ka Ameerika kaupade väljaveo kohta Nõukogude Liitu.

Väliskaubanduse III viieaastakava.

III пятилетка внешней торговли.

Väliskaubanduse rahvakomissari A. Rosengolz'i eesistumisel (kes muide vahepeal vabastati omalt kohalt ülemineku puhul teisele kohale; uut rahvakomissari pole seni määratud) leidis aset konverents, millel arutati väliskaubanduse III viieaastakava, mille täitmisele asutakse 1938. aastast peale. A. Rosengolz kirjeldas oma kõnes põhimõtteid, millistel tuleb koostada III viieaastakava väliskaubanduse osa. Ta märkis, et see kava peab lähtuma edasisest välisvaluuta reserve kogumisest, Nõukogude Liidu majandusliku rippumatuse kõvendamisest, paljude kaupade sisseveo lõpetamisest, mis seni Nõukogude Liitu imporditi (nende kaupade tarvidust peab III viieaastakul täieliselt rahuldama kodumaa toodang). Küll saab aga Nõukogude Liit jätkama tehniliste uudisartiklite sissevedu, tehnika uuemate saavutuste omastamise sihiga. Rea kaupade sisseveo piiramine ei tähendavat aga täiendava sisseveo võimatust pikaajaliste finantskrediitide alusel. Pikaajaliste krediitide alusel toimuvat sissevedu ei saa aga muidugi viieaastakava arvedesse üles võtta. Väljaveos on tähtsaimaks ülesandeks töötletud kaupade, eriti tehnikateoste rõhutamine. III viieaastakul suureneb kaupade väljavedu, milliseid Nõukogude Liidus on külluses. Üheks ülesandeks oleks ka võimalikult rohkem piirata välismaalaevade prahtimist ja neid asendada Nõukogude oma laevadega.

III viieaastakava jooni.

ЧЕРТЫ III ПЯТИЛЕТНЕГО ПЛАНА.

1938. aastal algava III viieaastaku koostamise tööd käivad praegu täies hoos. See kajastub kogu Nõukogude Liidu avalikkuses. Kõigis Nõukogude Liidu osades, kõigil rahvamajanduse ja kultuuri aladel arutatakse tulevase viieaastaku üksikasju. Ajakirjanduses ilmuvad päevast päeva tuhanded artiklid ja kirjad teadlastelt ja kunstitegelastelt, vabrikutööstistelt ja kolhoosnikelt, ametnikelt ja perenaistelt, ühe sõnaga — igasugusesse kihtidesse kuuluvatelt isikutelt, sisaldades ettepanekuid ja kriitikat uue viieaastaku kava kohta.

Punase niidina läbib III viieaastaku kavatsetavat programmi edasine kiire kogu rahvamajanduse areng kõigi tootmisjõudude arendamise ja eriti tehnika sellase edendamise alusel, mis võimaldaks igas suhtes järele ja ette jõuda kõige arenenumatest kapitalistlikest maadest. Seejuures võimas majanduse

ülesehitus, eriti toodangu laiendamine, ei pea tähendama mitte ainult koguslikku suurenemist, vaid ka põhjalikku kvaliteedi tõstmist. Selle saavutamiseks on vajaline tehnilise taseme kõikjõuline tõstmine, tootmistöö laialatuslik mehhaniseerimine, mis aitaks tõsta käsikäes tööproduktiivsusega rahva elutaset, samuti vabastada töötajaid raskematest ja ühetoonilisematest töist ning seega kõrvaldada vastolu kehalse ja vaimse töö vahel. Põllumajanduslike tööde edasine mehhaniseerimine ja ratsionaliseerimine kaotab aegamööda põllumajanduses agraarse tootmisprotsessi eritumused, ta omandab järjest rohkem tööstusliku iseloomu, tõstes seega maarahva elutaset linnaelanike omale lähemale ja järjest enam kaotades vahet linna ja maa vahel.

Järgnevalt toome arvulise lühikokkuvõtte III viieaastaku kavatsetavast programmist,

niivõrd kui ta on ajakirjanduses laialipaisatult avaldatud. Loomulikult ei saa ta pretendeerida täielikkusele ega ka täpsele vastavusele kava lõplikule kujule, kuid üldtekkujutuse annab ta siiski hiigelsuure kava tähtsamate osade enamusest, seda enam, et peaosas põhjeb kava üldkoostaja — riikliku plaanikomisjoni (Gosplani) juhtivate jõudude kirjutustele.

Tööstuses on üksikute tähtsamate saaduste toodangu alal ette nähtud järgmine tõus III viisaastaku lõpuks (1942. a.), võrreldes II viisaastaku lõppaastaga (1937. a.). Mustmetallide toodang peab tõusma kahekordseks, ja seega ulatub 1942. aastal malmitoodang 32 miljonile tonnile, terase — 40 miljonile ja valtsitud metallide — 31 miljonile. Vaseärtsi aga — 24 milj., s. o. 5 korda rohkem, kui 1937. a. Kullatoodang tõuseb 75 protsendi võrra. Tööpinkide toodang suureneb ligi kahekordseks. Kaubavaguneid toodetakse III viisaastaku kestel 330 tuhat tükki 17,2 miljoni tonnilise üldkandevõimega, II viisaastakul ehitatud 187 tuh. vaguni 7 miljoni tonnilise kandevõimega vastu; ehitavad vagunid on eranditult neljateljelijad ja oma kandevõimelt ongi juba ületanud Lääne-Euroopa omasid. Reisiijatevaguneid ehitatakse 23,5 tuhat 1,2 miljoni istekohaga (II viisaastakul ulatus nende toodang 5,9 tuhandele 270 tuh. istekohaga). Autode toodang moodustab 2,6 miljonit ja traktorite — 575 tuhat tükki, kuna II viisaastaku kestel toodeti vastavalt vaid ligi 600 tuhat autot ja 424 tuhat traktorit; järjest enam minnakse üle diiselmootoritega töötavate traktorite ja autode ehitamisele. Keemiatööstuses kavatakse toodangut suurendada, võrreldes 1937. aastaga, mitmekordseks: näiteks, autokummide — neljakordseks, kummijalanõude — 2½-kordseks, väävelhappe — kahekordseks jne. Mis puutub kergetööstuses, siis siin on ette nähtud järgmine toodangu kasv 1937. a. vastu: puuvillateoste — ligi 2½-kordne, jalanõude 1½-kordne (tõustes umbes 250 miljoni paarini), klaasnõude 1½-kordne, paberi — 2½-kordne (tõustes 2,5 miljoni tonnini) jne.

Põllumajanduses, kus kollektiviseerimine on juba täieliselt läbi viidud, on kavatsused järgmised. Põllumaa pindala laieneb 1942. aastaks umbes 10 prots. võrra. Kogu ulatuses minnakse üle sordiviljaga külvile, kõikjal seatakse sisse õiged külvikorrad, tugevasti tõuseb üldine agrotehniline tase, mitmekordset laieneb väetisainete tarvitus. Tänu põllumajandusmasinate tööstuse laienemisele, suuresti areneb põllumajanduse mehhaniseerimine: 1942. aastal saavad peagu kõik (90 prots.) põllumajanduslikud tööd olla mehhaniseeritud, kusjuures kombainidega koristatakse ligi 90 prots. teraviljadest; masinatraktorijaamadega, millede arv tõuseb 8 tuhandeni, haaratakse järelikult kõigi kolhooside kogu külvipind, rääkimata sovhoosidest. Kõik see kokku aitab märksa tõsta hektarisaake, mis koos põllumaa, külvipin-

dade laienemisega tekitab järgmise toodangu tõusu 1942. aastaks: teraviljades — umbes 1.500 miljoni tsentnerini (1935. a. saak — 901 miljonit), puuvillakiu — 35 milj. (1936. a. oli 23 miljon.), suhkrupeedi — 370 miljon. tsentn. (1935. a. 162 milj.), linakiu — 12 milj. tsentn. (1935. a. 5,5 milj.), õlitaimede — kolmekordseks jne. Loomakasvatuse alal kavatakse täielikult teostada karja tõuparandust, nii et viisaastaku lõpuks oleks üle poole veistest, üle ¼ lammastest ja kõik sead sega- või puhastverd. Karja arv suureneb järgmiselt: veiste — 70—80 prots. ja sigade ning lammaste — 100 prots. võrra. Karja arvulise kui ka kvaliteedilise arenemise tõttu liha- ja piimatoodang suureneb enam kui kahekordseks, villa toodang — kolmekordseks.

Transporti alal on raudteevõude tõus ette nähtud vähemalt kahekordseks. Vee-transporti kohta pole arvusid avaldatud, küll aga märgitakse, et peatähelepanu saab olema juhitud parema transiitühenduse loomisele Volga ja Baltimere ning seega Valgemere-Balti kanali kaudu Valgemerega, ollakse huvitatud ka uue hiigelkanali Volga ja Doni vahel ehitamisest. Suurt tähelepanu pööratakse ka maanteede ehitamisele: viisaastaku kestel kavatakse ehitada, näiteks, kiviteid 3—5 korda rohkem kui II viisaastakul, mil neid ehitati 52 tuh. km. Peaõhuliinide pikkust suurendatakse 25—30.000 km võrra, tõustes 85.000 km peale, kuna muud liinid — 60.000 km peale.

Väliskaubanduse arendamissuuni on kirjeldatud ülal, „Väliskaubanduse“ peatükis. Ülaltoodud toodanguarvudest võib järeldada võimsat elutaset tõusu III viisaastakul. Näiteks suureneb keskmine aastatarvitus elaniku kohta (1942. a. võrreldes 1937. aastaga) lihas ja võis — kahekordseks, suhkrus — ligi kahekordseks, jalanõude — 1½-kordseks, puuvillateostes — peagu kahekordseks jne. Kolhoosnike sissetulekud tõusevad, tööpäeva kohta arvatult, natuuras 3—4-kordseks ja rahas veelgi rohkem. Sotsiaal-kultuurilise seisukorra hoogsast paranemisest annavad tunnistust kavatsused tervishoiu arendamise alal, millised näevad ette arstide arvu suurenemise 1942. aastaks 176 tuhandeni 1937. aastal olevate 104 tuhande vastu; haigevoodide arv suureneb linnades 1½-kordseks ja maal kahekordseks. Sama taotlevad rahvahariduse arendamise kavatsused: viisaastaku lõpuks peavad kõik 3-kuni 7-aastased lapsed olema haaratud nii alaliste kui ka hooajaliste koolieelsete kasvatusasutustega. Seitsme- ja kümneklassilise hariduse saab 16—17 miljonit inimest, kuna II viisaastakul oli nende arv vaid 3,5 miljoni ümber.

Kavatakse üldine tööstuse, põllumajanduse, transporti ja teiste rahvamajandusharude hiigelareng III viisaastaku kestel muudaks Nõukogude Liidu, nagu võib järeldada juba neistki andmetest, üheks jõukamaks maaks maailmas.

Tööstus.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ.

Tööstuse tegevus k. a. I poolel.

Работа промышленности в I полуг. т. г.

Käesoleva aasta esimesel poolel tööstustoodang näitab 13-protsendilist tõusu, kuid mitte sel määral (20 prots. suuruses), nagu seda näeb ette aastakava, kusjuures üksikud tööstusharud isegi vähendasid toodangut, võrreldes 1936. a. I poolega. Toome tabeli tähtsamate rasketööstuse saaduste tootmise tõusu või languse kohta I poolaastal, võrreldes möödunud aasta I poolega:

Elektrijõud	+10,6	prots.
Kivisüsi	— 0,3	„
Turvas	+17,3	„
Nafta gaasiõliga	— 1,1	„
Malm	— 0,9	„
Teras	+10,4	„
Valtsitud metallid	+ 6,1	„
Alumiinium	+21,4	„
Vedurid	— 9,4	„
Kaubavagunid	— 4,7	„
Reisijatevagunid	+36,3	„
Autod	+72,7	„
Tsement	— 7,8	„
Väävelhape	+13,5	„
Sünteesiline kautshuk	+82,9	„

Kerge-, toitainete- ja metsatööstuse kohta puuduvad praegu üksikasjalised andmed.

Tselluloosi- ja paberitööstus.

Целлюлозная и бумажная промышленность.

Vaatamata Nõukogude Liidu suurimale metsarikkusele maailmas, on ta tselluloositööstus võrdlemisi noor. Tselluloosi toodang võrdus 1924/25. aastal 55 tuh. tonnile, 1929. aastal — 126 tuh. tonnile, lõikus 1933.-35. aastatel 200—250 tuh. vahel ja tõusis 1936. aastal 280 tuh. tonnile. Poole kogutoodangust andsid läinud aastal Sjasi, Sverdlovski ja Solombalski kombinaadid, varustatud kõige moodsamate masinatega. Praegu on ehitusel kaks uut kombinati Kotlasis ja Solikamskis, kummagi tootmisvõime ulatub 84 tuh. tonnile. Paberitoodangu areng oli järgmine: 1924/25. aastal — 211 tuh. tonni, 1929. a. — 385 tuhat, 1932. a. — 479 tuhat, 1936. a. — 760 tuhat ja 1937. a. plaani järgi — 955 tuh. tonni. Ka paberitööstuses on viimastel aastatel juure ehitatud uusi või laiendatud vanu vabrikuid, ja kavatsusel on veel rea uute vabrikute ehitamine. — Mis puutub puumassi, siis selle toodang tõusis 1935. aastaks 320 tuh. tonnini, kuna kartongi toodang — 106 tuh. tonnini. Maailmasõjaeelsega võrreldes on areng jõudnud kaugemale: 1913. aastal toodeti paberit vaid 197 tuhat tonni, tselluloosi — 41 tuhat, puumassi — 55 tuhat ja kartongi — 20 tuhat tonni, s. o. 5—7 korda vähem kui praegu.

Põllumajandus.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО.

Kevadese külvitulemused.

Итоги весеннего сева.

Kevadesest külviplaanist täideti 20. juuniks 97 prots., hilisemad andmed puuduvad. Selleks ajaks oli külvatud üldse 90,6 miljonit ha läinudaastaste 91,4 miljoni (100 prots. plaanist) vastu. Sellest külvasid kolhoosid 81,8 miljonit ha (98 prots. plaanist), sovhoosid — 8,0 miljonit ha (87 prots.) ja üksiktalundid — 794 tuh. ha (101 prots.). Kui suurt osa mängivaõõ masina-traktorijaamad, näitab see, et nende poolt teenitavates kolhoosides külvati 68,4 milj. ha. Üldiselt toimus külv lühematel tähtaegadel, kui endistel aastatel, eriti külvikampaania esimesel poolel.

Üleüldise põllumajandusnäituse edasilükkamine.

Отсрочка всесоюзной с.-х. выставки.

Üleüldine põllumajandusnäitus, mis pidi avatama Moskvas käesoleva aasta juulis ja millest lähemalt teatasime eelmises Bülletäänis numbris, on valitsuse otsusega edasi lükatud tuleva aasta peale, algusega 1. au-

gustist. Ühtlasi otsustati, et näitusel esineda võivad vaid need põllumajandusettevõtted (kolhoosid, sovhoosid, masina-traktorijaamad), mis saavutavad 1936. või 1937. aastal teatavaid, rajoonide järgi kindlaksmääratud ja keskmist taset ületavaid norme hektarisaakides, karja piimaannis jne.

Viljakoristus ja saagi väljavaated.

Уборка и виды на урожай.

20. augustiks olid kõrviljad niidetud 63,7 miljonil ha, s. o. 71% kavast; möödunud aastal oli samaks ajaks viili koristatud 67,6 miljonil ha, s. o. 76% kavast. Pekstud oli viili samaks tähtajaks 34,7 miljonil ha, ehk 55% kõigest niidetud viljast, eelmise aasta samaks ajaks pekstud 43,7 miljoni ha vastu, ehk 65% kavast.

Eelandmete järgi hinnatakse teravilja saaki enneolematult kõrgeks — ligi 1,2 miljardi tseentnerile, s. o. 1½ korda kõrgeks läinudaastast. Ka teiste kultuuride — puuvilla, suhkrupeedi, lina jne. — saaki hinnatakse rikkalikuks.

Nõukogude Liidu Ülemnõukogu valimisseadus.

ПОЛОЖЕНИЕ О ВЫБОРАХ В ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ СССР.

Möödunud aasta Bülletäänis nr. 4 tõime Nõukogude Liidu uue põhiseaduse teksti. Selleks, et täielist pilti saada uuest põhiseaduslikust korrast, kirjeldame nüüd lühidalt Nõukogude Liidu parlamendi — Ülemnõukogu — valimisseadust. Seadus kinnitati 9. juulil k. a. Nõukogude Liidu täitva keskkomitee neljanda istungjärgu poolt, ja lähemal ajal võib oodata valimisi, millised Nõukogude Liidus esmakordselt toimuvad üldise, ühetaolise, otsese ja salajase hääletuse teel.

Teatavasti Nõukogude Liidu uue põhiseaduse kohaselt omavad valimisõiguse erandita kõik Nõukogude Liidu kodanikud, alates 18-aastastest, välja arvatud ainult nõdrameelsed ja isikud, kes on kohtu poolt valimisõiguse kaotamisega süüdi mõistetud; muid kitsendusi mingisuguseid pole. Iga kodanik omab ühe hääle. Valimisi teoitatakse valimisringkondade järgi, kusjuures igast ringkonnast valitakse üks Ülemnõukogu saadik.

Valijate nimekirjad koostatakse linnas ja küla tööraha saadikute nõukogude poolt ja 30 päeva enne valimisi pannakse välja üldiseks läbivaatamiseks. Teadaanded nimekirjas leiduvate puuduste kohta esitatakse nimekirja koostanud tööraha saadikute nõukogule. Kui kolme päeva jooksul nõukogu ei rahulda teadaannet, on kaebajal õigus edasi kaebada rahvakohtusse. Rahvakohus on kohustatud kolme päeva jooksul avalikul kohtuistungil kaebust läbi vaatama, ja ta otsus on lõplik. Ükski valija ei tohi sisse kantud olla enam kui ühte valijate nimekirja.

Ülemnõukogu koosneb teatavasti kahest kojast: Liidu nõukogust ja Rahvuste nõukogust. Vastavalt sellele on ka valimisringkonnad kaheksagused. Liidu nõukogu valimisringkonnad määratakse iga 300.000 elaniku kohta üks, kuna Rahvuste nõukogu omad on järgmiselt korraldatud: 25 ringkonda iga liiduvabariigi, 11 ringkonda iga autonoomse vabariigi, 5 iga autonoomse oblasti ja 1 iga rahvusringkonna kohta. Iga ringkond saadab ühe saadiku Ülemnõukogusse. Seetõttu, näiteks, üle 30 miljoni elanikuga Ukraina või 1 miljoni elanikuga Kirgiisia saadavad Rahvuste nõukogusse samal ajal saadikuid (25) kui Vene Nõuk. Sotsial. Föderatiiv-vabariiki, mille rahvaarv ulatub üle 100 miljoni. Sellane ringkondade jaotus võimaldab ka väiksematel rahvastel osavõtta seadusandlikust tegevusest ja omal viisil kaitseda, milliseks otstarbeks loodigi Rahvuste nõukogu kui Liidu nõukoguga ühevääriline Ülemnõukogu osa. Ringkonnad moodustatakse Ülemnõukogu presiidiumi poolt.

Valimisedelile vastuvõtmiseks ja hääle lugemiseks valimisringkonnad jaotatakse valimisjaoskondadeks (keskmiselt iga 500—2000 elaniku kohta üks), millised on ühised nii Liidu nõukogu kui ka Rahvuste nõukogu valimiseks. Valimiste teostamiseks luuakse valimiskomisjonid, üks iga jaoskonna ja ringkonna kohta ning peale selle keskvalimiskomisjon. Esimeste peatülesandeks on antud hääle vastuvõtmine ja lugemine, teiste — järeelvalve valijate nimekirjade koostamise üle, saadikute kandidaatide registreerimine, hääle lugemine ringkondade viisi jne. Keskvalimiskomisjon valvab valimisseaduse täitmise järgi, vaatab läbi kaebused valimiskomisjonide peale, teeb lõplikud otsused nende kohta, registreerib Ülemnõukogusse valitud saadikuid jne. Kõik nad moodustatakse seltskondlike organisatsioonide ja tööraha ühingute esindajatest ja kinnitatakse vastavalt kas tööraha saadikute nõukogu, vabariigi ülemnõukogu presiidiumi või Nõukogude Liidu Ülemnõukogu presiidiumi poolt. Valimiskulud kannab riik.

Kandidaatide ülesseadmise õiguse omavad põhiseaduse alusel kommunistlikud parteiorganisatsioonid, ametiühingud, ühistegelised organisatsioonid, noorsooorganisatsioonid, kultuurilised ühingud ja teised seaduslikus korras registreeritud organisatsioonid. Seda õigust teostavad ühistekondlike organisatsioonide ja tööraha ühingute keskorganid kui ka nende vabariiklikud, oblasti- ja rajooniorganid, samuti tööliste ja ametnike üldkoosolekud ettevõtete järgi, punaväelaste üldkoosolekud — väeosade järgi, talurahva üldkoosolekud — kolhooside järgi ja sovhooside tööliste ning ametnike omad — sovhooside järgi. Mitte hiljem kui 30 päeva enne valimisi peavad kandidaadid olema esitatud ringkonna valimiskomisjonile, kes põhi- ja valimisseaduse nõuetele vastavuse korral on kohustatud neid registreerima. Seejuures tuleb esitada kandidaati ülesseadnud koosoleku protokoll koosoleku juhatase allkirjadega ja muidugi ka kandidaadi kirjalik nõusolek. Kandidaat võib hääletamisele tulla vaid ühes ringkonnas. Ringkonna valimiskomisjoni loobumise korral kandidaadi registreerimisest võib kahe päeva jooksul anda kaebus keskvalimiskomisjonile, kelle otsus on lõplik. Registreeritud kandidaatide nimed tehakse teatavaks mitte hiljem kui 25 päeva enne valimisi ja kantakse valimisedelile, millised trükitakse vastava valimisringkonna elanike keeltes. Iga registreeritud kandidaati ülesseadnud organisatsioon, samuti iga kodanik omab õiguse takistamatult teha kihutus-

tööd oma kandidaadi heaks koosolekutel, ajakirjanduses ja muul teel. Kandidaadid ei või olla sama ringkonna valimiskomisjoni liikmeteks.

Hääletamiskorra kohta olgu märgitud, et Ülemnõukogu mõlema koja valimised toimuvad ühesama puhkepäeva jooksul kogu Nõukogude Liidus üheaegselt. Valimisedelid lastakse ümbrikus kinnipitserituid valimiskasti. Enne seda valija jätab valimisedelil selle kandidaadi nime, kellele ta hääletab, puutumata, kuna teised tõmbab läbi. Muus osas, nagu eriruumi nõue ümbriku kinnikleepimiseks, kiitustöö keeld valimisruumides jne., hääletamiskord peagu ei erine tavalisest.

Valimistulemuste kindlakstege mine algab kohe peale häälte andmise lõppest. Häälte lugemisel võivad viibida ühiskondlike organisatsioonide ja tööraha ühingute selleks eriliselt volitatud esindajad, samuti ka ajakirjanduse esindajad. Ümbrikud avab jaoskonna valimiskomisjoni esimees ja teeb liikmete juuresolekul teatavaks iga üksiku valimisedeli sisu. Pärast häälte lugemist ja protokoll koostamist esimees teeb sealsamas teatavaks hääletamise tulemused, millised kantakse protokoll. Valimismaterjalid (peale valimisedelite, millised antakse tööraha saadikute nõukogule hoiule) saadetakse edasi ringkonna valimiskomisjonile, kes esitatud valimisprotokollide alusel toimetab häälte lugemist ringkonna kokkuvõttes, samuti ajakirjanduse ja organisatsioonide ning ühingute esindajate juuresolekul, ning koostab sellekohase protokoll. See ühes muude

materjalidega saadetakse kohe keskvalimiskomisjonile edasi.

Kandidaat, kes saab absoluutse häälteenamuse, s. o. üle poole kõigist ringkonnas antud ja maksvaks tunnistatud häälest, loetakse valituks. Juhul, kui mitte ükski kandidaat ei saa absoluutset enamust, kuulutatakse välja uued valimised, kus hääletamisele tulevad kaks kõige suurema häältearvu saanud kandidaati; need valimised peavad aset leidma mitte hiljem kui kahe nädala jooksul peale esimese valimiskäigu lõppemist. Kui ringkonnas antud häälte arv on väiksem kui pool valijatest, kes omavad hääleõiguse vastavas ringkonnas, siis määratakse uued valimised mitte hiljemaks kui kaks nädalat pärast esimesi valimisi. Saadiku lahkumise korral Ülemnõukogu koosseisust määratakse uued valimised, mis peavad aset leidma mitte hiljem kui kaks kuud peale lahkumist. Lõpuks on ette nähtud vangistuskaristused 2 kuni 3 aastani neile, kes vägivaldselt, pettusega jne. takistavad kodanikke hääleõiguse teostamises, ja valimiskomisjonide liikmetele, kes võltsivad valimisdokumente või teadlikult valesti hääli loevad.

*

Nagu ülaltoodust nähtub, on valimiseadus, nagu põhiseaduski, koostatud täiesti demokraatlikus vaimus, ja seda igas üksikasjas — alates valijate nimekirjade koostamisest kuni häälte lugemiseni. Valimiseadus kindlustab seega igale kodanikule põhiseaduses ettenähtud õiguse teostamise, osa võtta üldistest, ühetaolistest ja otsestest valimistest salajase hääletamisega.

Kapitalistliku maailmamajanduse väljavaated Nõukogude vaatekohalt.

ПЕРСПЕКТИВЫ КАПИТАЛИСТИЧЕСКОГО МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА С СОВЕТСКОЙ ТОЧКИ ЗРЕНИЯ.

Enne viimase üleilmalise majanduskriisi puhkemist valitses üldine arvamus, et praegusel niinimetatud organiseeritud kapitalismi ajastul, s. o. trustide ja teiste monopolistlike ühingute vallitsemise ja rahvamajanduse riikliku reguleerimise süvenemise ajastul, olavad kriisid võimatud, ja majandus arenevat rahulikkude tõusuteed. Nõukogude majandusteoreetikud, toetudes marksistlikule analüüsile, kuulusid nende väga väheste hulka, kes ennustasid maailmamajanduse kriisi, pealegi senisest teravamana, puhkemist juba lähemas tulevikus, ja, nagu asjakäik näitas, osutusid nende mõttekäigud õigeteks. 1929. aasta lõpul algas enneolematult hävitav kriis kogu maailmas (peale Nõukogude Liidu, kes jäi hoopis puutumata sellest, ja kus majandus jatkas kiiret arengut). See pärast peaks suurt huvi pakkuma Nõukogude

teoreetikute vaade kapitalistliku maailmamajanduse nüüdsele arengule, ta väljavaadetele, mille toome alljärgnevalt. Sissejuhatuseks aga käsitame maailmamajanduse praegust seisukorda.

1929. a. lõpul kapitalistlikus maailmas alanud kriis süvenes kolmel järgnenud aastal: toodang langes hoogsalt, töötaolu levis kiirelt, maailmakaubanduse läbikäigud laskusid üsna madalale, elutase näitas halvenemist. 1932. aastal saavutati kriisi madalaim punkt, sündis murrang. Algas niinimetatud depressioon, kuna viimasel kolmel aastal majandus jälle elustus ja näitas kiiret kasvu kriisist väljapääsemise suunas. Kapitalistliku maailmamajanduse, kui terviku, praegust olukorda 1937. a. keskpaigaks võib iseloomustada kui üleminekut elavnemiselt uuele tõusule, sest põhitegur — tootmine üle-

tab juba mõne protsendi võrra kriisieelset 1929. aasta taset. Kuid see üleminek uuele tõusule on väga ebahütlane nii maade kui ka majandusharude järgi. Samal ajal, kus ühed maad ja harud on juba saavutanud või isegi märksa ületanud toodangu kriisieelse taseme, teised jäävad ikka veel tunduvalt maha sellest. Näiteks Jaapanis, Soomes, Tšhis, Rootsis, Daanis, Eestis, Inglises on juba tõusuperiood, kuid Hollandi, Prantsuse, Poola ja veel mõni maa viibivad ikka veel depressiooni järgus, kuna P.-A. Ühendriikides ja Saksas toimus 1936. aastal üleminek depressioonilt elavnemisele. Sama ühtlustust võib märgata ka üksikute harude arengus: näiteks, kunstiidi toodang kapitalistliku maailmas ületab praegu 1929. a. taseme $2\frac{1}{2}$ -kordselt, nafta — veerandi võrra, kulla — 75 prots. võrra, kuna aga, näiteks, kivisõe, paljude metallide, autode toodang pole veel saavutanud 1929. a. taset.

Maailmakaubandus viibib endiselt depressiooni seisukorras: ta läbikäigud, arvatult ühe teatava aasta hindades, on umbes 15 prots. võrra madalamad kriisieelsest tasemest, arvatult aga tegelikes hindades ja kullas — enam kui 60 prots. võrra. See näitab ühtlasi, et hindade tase on ikkagi veel päris madal, kuigi näitab tõusutendentsi. Veelgi madalamal, kui väliskaubandus, püsib kapitalide väljavedu. Valuutade langus kestis edasi ka veel 1936. aastal, nii et on jäänud vaid neli maad (Saksa, Poola, Ungari ja Bulgaaria), kes, kuigi vormiliselt, säilitavad kullapariteeti. Rahasüsteemi korratus püsib edasi ja mõjutab majandust, nagu väliskaubanduse depressiooni. Töötaolu, kuigi väheneb, viibib siiski väga kõrgel tasemel — praegune töötute arv kogu maailmas on umbes kolm korda kõrgem 1929. aastast; toodangu tõus saavutati nähtavasti peamiselt töövilkakuse tõstmisega. Seoses sellega palgaliste elutase võis üldiselt võttes jääda senisele tasemele, elumaksumuse kasvu palgatõusuga kattes, kuid depressiooni järgus olevatel maadel, kus töötaolu on suhteliselt kõrge, reaalpalgad langesid veelgi. Mis puutub põllumajandusse, siis põllumajandussaaduste hindade tõus 1936. aastal seletub peamiselt saakide langusest tingitud pakkumise vähenemisega, ja nii võib hea saagi korral jälle tekkida ülepakkumine ühes hinnalangusega.

Nagu näha, ilmnevad praeguses kapitalistliku maailmamajanduse seisukorras juba idud lähenevaks kriisiks, milledest tähtsamad on: ühtlusetus toodangu arengus üksikute maade ja harude järgi, maailmakaubanduse madalseis, valuutade ebastabiilsus, massiline töötaolu. Millal puhkeb siis uus kriis kapitalistlikus maailmamajanduses? Vastuse refereerimine järgnevalt E. Varga, artiklist Moskva ajakirjas „Maailmamajandus ja maailmapoliitika“ nr. 3 — 1937. a.

Maadel, mis juba praegu viibivad tõusujärgus — Inglises, Jaapanis, Skandinaavia

maades ja teistes — valmib uus kriis, miline väga tõenäoliselt puhkeb juba 1937. aastal. See järeldub endiste kriisitsüklike kogemustest. Tsükli kestvus — kriisist kriisini — võrdus XIX sajandi keskpaigast kuni 1929. aastani umbes üheksa aastale, arvestamata 1914. a. kriisi, mille tekkimist takistas sõda. Iseloomulik on, et kogu selle aja kestel võib märgata teatavat tendentsi tsükli kestvuse lühenemise suunas.

Tsükli lühenemise tendentsi põhjendatakse teoreetiliselt järgmise asjaoluga: varanduste ja sissetulekute kiire tsentraliseerimise, kogumistempo kiirenemise ja monopolide osa kõvenemise koosmõjul vastolu kapitalile omase piiritu tootmise laiendamistungi ja ühiskonna tarbitusvõime kitsade raamide vahel saavutab praegu tunduvalt lühema aja-ge taravuse, mis viib selle vastolu vägivaldsele avaldumisele kriisi näol.

Üldise kriisi perioodile iseloomulik põhikapitali (vabrikute jne.) ülerohkus pidurdab viimase vajalist uuendamist ja laiendamist, mis samuti soodustab tsükli kestvuse lühenemist. Kuigi tehniline edu sammub vägagi kiirelt edasi, ei saa teda küllaldaselt kasutada, sest seda takistab kasutamata tootmisaparaadi olemasolu.

Igas tsükklis on omad erilised tegurid, mis kiirendavad või pidurdavad käiku. Nii on praeguses kriisis üheks sellaseks hiigelväljaminekud relvastuse peale, mis mõnel maal võivad lükata edasi kriisi alguse, luues lisamüüvõimalusi toodangule.

Kodanlikus maailmas arutatakse praegu avalikult ja väga murelikult hädaohtu, mis peitub tõusu üleminekus „boom“i, s. o. tsükli sellesse ossa, mida Marx nimetab „kõrgepinge“ faasiks. See on faas (arenemisaste), kus väliselt asjad lähevad veel hiilgavalt, kuid tarbitusvõime puudulikkuse tõttu kaubad enam ei jõua tarvitajani, vaid kogunevad suur- ja väikekaubandusse. Et boomile järgneb kriis, pole enam „aladuseks ka kodanlikule eriteadlasele. Ühtlasi on käimas suur vaielus ainel, kas on võimalik hoida ära boomi ja, järelikult, kriisi tekkimist. Ettepanekuid tehakse kahes suunas: esiteks propageeritakse riiklikku vahelesegamist, teiseks soovitatakse mõjutada majanduselu käiku krediidi poolelt.

Ei tasu näha palju vaeva säärase kriisi ärahoidmise plaanide reaalsusetuse tõendamiseks. 1929. aasta kriis näitab selgesti, et nii ühiskondlikud tööd kui ka madalate protsentmäärade säilitamine ja krediidi laiendamine osutuvad täiesti jõuetuteks kriisi surve ees. Kõik riiklikud ja finantsilised vahendid võivad kõige rohkem pehmenada kriisi tagajärgi kodanlusele, veelgi suuremal määral veeretada kriisikoorat töötajate peale ja seega pikendada kriisi kestvust, kuid kriisi ära hoida nad kuidagi ei suuda.

Sarnanevalt endistele tsüklikele, samuti tuge des nende maade majandusliku olukorra konkreetsele uurimisele mis juba nüüd asuvad õitsengu astmel, tuleb arvata,

et uus tsükliline kriis puhkeb võimalikult juba 1937. aastal, kuid mitte mingil tingimusel hiljem kui 1938. aastal. Järjest suurenev kriisi ärahoidmisviiside projektide hulk juba iseenesest räägib sellest, et kodanlus ai-

mab kriisi lähenemist. Muidugi on samuti võimalik, et sündmused võtavad sama pöörde, nagu 1914. aastal, mil maailmasõja algus takistab järjekorset kriisi tekkimist, milline puhkes alles 1920/21. aastal.

Muu kroonika.

ПРОЧАЯ ХРОНИКА.

Moskva-Volga kanali avamine laevasõiduks.

Открытие канала Москва-Волга для навигации

Moskva-Volga kanal kuulutati valminuks ja laevasõidule avatuks 15. juulist peale. Seega II viisaastaku tähtsaim ehitus valmis viie aastaga, milline tähtaeg oligi valitsuse poolt omal ajal ette nähtud. Kanali püstitamine on teiseks etapiks Nõukogude Liidu peaveeteede põhjaliku ümberehituse kavas. Esimeseks oli Balti-Valgemere kanal, milline löi otseühenduse Balti- ja Valgemere vahel. Nüüdse Moskva-Volga kanali tähtsus veetranspordi võrgus on veelgi suurem. Ta loob sügavveete Moskva ja Volgani, lühendab veete kaugust Moskva ja Leningradi vahel (Mariinski veeteede süsteemi kaudu) 1.100 km võrra, võimaldab ka suurematel Volga laevadel sõita Moskvasse ja on Moskva joo-giveega varustavaks reservuaariks. Selle kanali tõttu Moskva muutub viie mere sadamaks, sest kanal ühendab teda Valge, Balti ja Kaspia meredega ja pärast eelseisvat Volga-Doni kanali ehitamist ka Aasovi ja Musta meredega. Kanal on 128 km pikk, 85,5 meetrit lai ja 5,5 meetrit sügav; kanali võivad läbistada laevad kuni 18.000—20.000 tonnilise mahuga. Ta tehnilised seadeldised on ülikeerulised, kuid automaatselt lihtsalt juhitavad; jätkub nupule vajutamisest, et üht või teist kanali osa väljalüüda või käiku lasta. Kõik kanali ehitamisel kasutatud masinad olid Nõukogude päritoluga.

Tarvituskaupade väikemüügihindade alandamine.

Снижение розничных цен на потребительские товары.

Valitsuse otsusega alandati 1. juunist 5—16 prots. võrra järgmiste tarvituskaupade väikemüügihindu, nagu puuvillariie, villaue riie, jalanõud, kalossid, parfüümkaubad, karusnahad, elektrilambid, paberossid jne., kuna tikutoosi hindu alandati isegi kolmandiku võrra — 3 kopikalt 2 kop. peale. 1. juul. arvates järgnes uus hinnaalandus 5—15 prots. piirides trikoopesu, sukkade, valmisriiete ja -pesu, mööbli, muusikariistade, õppeabinõude, pudukauba, mänguasjade jne. pealt. — Hindade alandamisega tarvitatavad võitsid 1935. a. 5 miljardit rbl. ja 1936. a. samapalju, käesoleval aastal võivad nad veel 1½ miljardit.

Uus siselaen.

Новый внутренний заем.

1. juulil lasti välja uus siselaen, seekord Nõukogude Liidu kaitse kõvendamise nime all, 4 miljardi rublalises summas. Summa võrdub läinud aastase siselaenu omale, samuti ka tähtaeg — 20 aastat ja protsentmäär — 4 prots. aastas. Laenu tellimine edeneb kiiresti.

Sündivuse tõus.

Рост рождаемости.

Pärast abortide piiramiseaduse maksmapanekut möödunud aasta II poolel areneb sündivuse tõus suure hooga. Sündide arv käesoleva aasta I veerandis ületas läinud aastase sama veerandi umbes 30 prots. võrra. Liiduvabariikidest omab esikoha Ukraina, kus sündide arv suurenes isegi 70 prots. võrra. Üksikutes tähtsamates linnades oli sündide kasv järgmine (esimene arv käib 1936. a. I veer. kohta ja teine — 1937. a. I veer. kohta): Moskvas 18,2 tuh. sünnilt — 32,6 tuhandele, Leningradis 13,3 tuh. — 22,9 tuh., Harkovis 3,2 tuh. — 6,0 tuh., Kiievis 4,1 tuh. — 5,9 tuh. jne. 1. aprilliks k. a. oli lasterikastele emadele välja maksetud riiklikku toetust 566 miljonit rbl.; sellaste emade arv ulatub, puudulike andmete järgi, 270 tuhandele.

Põhjanaba-lennud.

Полосные полеты.

Olgu siinkohal lühidalt märgitud Nõukogude põhjanaba-lennud. 21. mail k. a. maandus lennuk põhjanaba piirkonnas, ja loodi seal polaarjaam, millega põhjanaba tuleb Nõukogude õhusõidu hiigelsaavutusena lugeda vallutatuks. 18. juunil teostati sõit lennukil Moskva üle põhjanaba Põhja-Ameerikasse (Portlandi). 12. juulil sooritati sama lend, seekord vähe kaugemale — San Jacinto'ni. Kõik need lennud toimusid ilma vahe maandumisteta. Tee pikkus oli viimasel lennul üle 10.200 km. ja kestis 62¼ tundi; seega püstitati pikamaalennu rekordid. Mõlema viimase lennu ajalooline tähtsus seisab selles, et tõestati lühima ühenduse teostatavus Nõukogude Liidu ja P.-A. Ühendriikide vahel.

Экономика Эстонии.

Eesti majandus.

Внешняя торговля.

VALISKAUBANDUS.

Внешняя торговля в I полугодии 1937 г.

Väliskaubandus I p.-a. 1937. a.

Во II квартале темп роста общих оборотов внешней торговли резко ускорился, составив 34,8 проц. против того же квартала предыдущего года, между тем как в I квартале рост ограничился 8,7 проц. Усиление роста произошло главным образом за счет импорта, но и по экспорту тоже состоялось значительное расширение оборотов против прошлогоднего, тогда как в I квартале экспорт пребывал, хотя и незначительно, ниже прошлогоднего.

В итоге за все I полугодие обороты внешней торговли были следующие:

Внешняя торговля.

Väliskaubandus.

I полугод. 1936 г. I полугод. 1937 г.

(в тыс. крон, нын. курс:

1 кр. = 1,45 руб.)

Импорт	39.015	51.726		
Экспорт	37.305	41.972		
Общий оборот	76.320	93.698		
Сальдо	—1.710	—9.754		

Общий оборот внешней торговли вырос против I полугодия прошлого года на 17,4 млн. крон, или 22,8 проц., преимущественно за счет импорта, увеличившегося на 12,7 млн. кр., или 32,6 проц.; рост экспорта же составил 4,7 млн. кр., или 12,5 проц. В результате большего роста импорта пассивность баланса усилилась с прошлогодних 1,7 млн. кр. до 9,8 млн. кр.

В составе импорта состоялись следующие изменения:

И м п о р т. — *Sisveedu.*

I полугод. I полугод.

1936 г. 1937 г.

тыс. кр. % тыс. кр. %

Животные	39	0,1	54	0,1
Пищевые продукты	4.364	11,2	7.556	14,6
Сырые и полуобработ. материалы	11.032	28,3	13.517	26,1
Изделия	23.431	60,2	30.493	59,0
Драгоценные металлы и камни	99	0,2	106	0,2
Всего	39.015	100%	51.726	100%

Крупное расширение импорта на треть обусловлено всеми основными товарными группами. В наибольшей мере это заслуга изделий, возросших почти на треть (на 7,0 млн. крон), гл. обр. за счет металлов и металлоизделий, особенно машин; ввоз пищевых продуктов увеличился на $\frac{3}{4}$ (3,2 млн. кр.), почти целиком за счет зерновых — вследствие неурожая, и сырых и полуобработанных материалов — почти на $\frac{1}{5}$ (2,5 млн. кр.), особенно по линии текстильного сырья и удобрений. В результате структура импорта немного изменилась: доля господствующих изделий в общем импорте немного пала — с 60,2 проц. до 59,0 проц.; то же произошло с сырыми и полуобработанными материалами, доля которых пала с 28,3 проц. до 26,1 проц.; удельный вес пищевых продуктов же повысился с 11,2 проц. до 14,6 проц.

Следующая таблица, охватывающая свыше трети общего импорта, показывает, за счет каких важнейших товаров произошли изменения в импорте:

В а ж н е й ш и е импор т н ы е т о в а р ы.

Tähtsamad sisseveekaubad.

	I полугод. 1936 г.		I полугод. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Сахар	11.287	1.735	10.816	1.265
Сырье кожи	861	940	707	994
Табак сырой	346	544	349	559
Хлопок	2.698	3.263	2.915	3.995
Шерсть	163	510	120	531
Кам. уголь, кокс	23.763	388	33.390	565
Керосин	5.523	375	6.651	445
Бензин	3.351	331	3.418	360
Удобрения	19.144	1.184	29.129	1.735
Хл.-бум. ткани	56	592	74	723
Шерстян. пряжа	161	1.229	142	1.173
Пряжа и нитки из иск. шелка	125	654	140	671
Железо и сталь	14.674	2.342	21.358	3.998
Каучук, кауч. изд.	263	784	274	823

Импорт разных машин вырос с прошлого года на 2,1 млн. крон, сельскохозяйственных машин и орудий — с 1,6 млн. до 2,4 млн., транспортных средств — с 2,8 млн. до 3,7 млн., электрических машин и принадлежностей — с 1,2 млн. до 2,5 млн. крон.

По важнейшим и всем балтийским странам ввоз распределился следующим образом:

Импорт по странам.
Sissevedu maade järgi.

	I полугод. 1936 г.		I полугод. 1937 г.	
	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%
Германия	12.158	31,2	14.496	28,0
Англия	6.555	16,8	7.550	15,2
США	4.180	10,7	3.591	6,9
Швеция	2.172	5,6	3.362	6,5
СССР	1.560	4,0	2.817	5,5
Голландия	702	1,7	1.669	3,2
Финляндия	1.307	3,4	1.593	3,1
Дания	1.337	3,4	1.548	3,0
Бельгия-Люксембург	642	1,7	1.216	2,3
Польша-Данциг	477	1,2	1.083	2,1
Франция	870	2,2	1.045	2,0
Латвия	1.372	3,5	706	1,4
Литва	293	0,8	146	0,3
Прочие страны	5.390	13,8	10.604	20,5

Доли важнейших импортных стран — Германии, Англии и особенно США — показали снижение; то же произошло с долями Финляндии, Дании, Франции и особенно резко — Латвии и Литвы. Вырос же удельный вес, притом сильно, СССР, Голландии, Бельгии и Польши; только у Швеции рост был слабее. Несмотря на значительное повышение своего удельного веса, СССР остался на прошлогоднем 5-ом месте среди импортных стран.

Состав экспорта подвергся следующим изменениям:

Экспорт. — *Väljavedu.*

	I полугод. 1936 г.		I полугод. 1937 г.	
	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%
Животные	2.461	6,6	958	2,3
Пищев. продукты	11.828	31,7	13.508	32,2
Сырые и полуобработанные материалы	14.383	38,6	16.630	39,6
Изделия	8.633	23,1	10.874	25,9
Драгоценные металлы и камни	—	—	2	—
Всего	37.305	100%	41.972	100%

Небольшое расширение экспорта вызвано всеми основными товарными группами, за исключением животных, вывоз которых пал почти в три раза. Экспорт пищевых продуктов увеличился на 1,7 млн. крон, или 14,2 проц. (главным образом благодаря продуктам скотоводства), сырых и полуобработанных материалов — на 2,2 млн. кр., или 15,6 проц. (преимущественно за счет химического сырья, т. е. гл. обр. сланцевого масла; лесоматериалов, бумажного сырья и сырых кож) и изделий — на 2,2 млн. кр. или 26,0 проц. (в основном за счет текстиля). В итоге структура экспорта подверглась небольшим изменениям: удельный вес пищевых продуктов повысился с прошлогодних 31,7 проц. до 32,2 проц., сырых и полуобработанных материалов — с

35,6 проц. до 39,6 проц. и изделий — с 23,1 проц. до 25,9 проц., и только доля животных резко пала — с 6,6 проц. до 2,3 проц.

По линии каких важнейших товаров состоялись изменения в экспорте, выясняется из следующей таблицы, охватывающей около 1/4 стоимости всего экспорта:

Важнейшие экспортные товары.

Tähtsamad väljaveokaubad.

	I полугод. 1936 г.		I полугод. 1937 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Зерновые	7.610	833	1.531	385
Масло	4.137	5.866	5.429	8.078
Яйца (млн. шт.)	(17,3)	698	(15,5)	641
Картофель	10.194	540	14.443	728
Мясо и мясной товар	2.747	2.741	1.959	2.207
Сырые кожи	403	765	528	1.160
Лесн. материалы	54.575	2.221	41.620	2.807
Целлюлоза	31.566	3.459	31.813	4.003
Лен и пакля	5.500	5.567	4.154	4.651
Сланцевое масло и бензин	7.338	783	18.792	1.625
Фанера и сиденья для стульев	9.418	2.004	8.933	2.177
Газетная и печатная бумага	3.217	619	3.595	716
Хл.-бум. пряжа и нитки	427	1.061	871	2.308
Хл.-бум. ткани	572	1.976	501	1.584
Некучесственный рог	287	644	348	783

Изменения в оборотах с важнейшими и всеми балтийскими странами характеризуется следующей таблицей:

Экспорт по странам.

Väljavedu maade järgi.

	I полугод. 1936 г.		I полугод. 1937 г.	
	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%
Англия	13.293	35,6	14.030	33,4
Германия	7.194	19,3	9.583	22,8
Финляндия	2.421	6,5	2.852	6,8
Франция	2.619	7,0	2.232	5,3
Швеция	2.781	7,5	1.955	4,7
СССР	1.102	2,9	1.680	4,0
США	1.352	3,6	1.453	3,5
Голландия	680	1,8	1.004	2,4
Польша-Данциг	483	1,3	737	1,8
Латвия	549	1,5	463	1,1
Литва	208	0,6	233	0,5
Прочие страны	4.623	12,4	5.750	13,7

Доля руководящей экспортной страны — Англии — немного пала, а доля следующей по важности Германии немного возросла. Рост показали еще доли Финляндии и особенно СССР, Голландии и Польши, а падение — доли США, Литвы и особенно Франции, Швеции и Латвии. СССР выдвинулся среди экспортных стран с прошлогоднего 7-го на 6-ое место.

В силу изменений в импорте и экспорте балансы с отдельными странами оказались следующими:

Баланс внешней торговли по странам.

Väliskaubanduse bilanss maade järgi.

	И полугод. 1936 г. (в 1000	И полугод. 1937 г. крон)
Германия	—4.964	—4.913
Англия	+6.738	+6.180
Швеция	+ 609	—1.407
США	—2.828	—2.137
СССР	— 458	—1.137
Финляндия	+1.113	+1.259
Франция	+1.749	+1.187
Голландия	— 22	— 665
Дания	— 663	— 971
Бельгия-Люксембург	+ 115	— 442

Польша-Данциг	+6	—346
Латвия	—823	—234
Литва	—85	+87
Прочие страны	—2.197	—6.206

Крупное усиление пассивности внешней торговли против прошлогоднего обусловлено в основном ухудшением балансов с Англией, Швецией, СССР, Францией, Голландией, Данией и Польшей. Улучшились балансы с США, Финляндией, Латвией и Литвой. Что касается Германии, то с ней баланс остался почти без изменений, пребывая резко пассивным. С другой важнейшей страной — Англией — баланс, хотя немного ухудшился, остался резко активным. С СССР же, как уже отмечено, пассивность баланса сильно увеличилась против прошлогоднего. Характерно, что баланс активен только с тремя важнейшими странами.

В июле импорт составил 10,5 млн. и экспорт — 9,2 млн. крон, и в результате за все 7 мес. (январь—июль) импорт достиг 62,2 млн. крон (в 1936 г. — 46,4 млн. кр.) и экспорт — 51,1 млн. кр. (в 1936 г. — 44,7

млн. кр.). Таким образом, по сравнению с тем же периодом прошлого года, импорт оказался возросшим на 34,1 проц. и экспорт — на 14,5 проц. Пассивность баланса выросла с прошлогодних 1,7 млн. до 11,1 млн. крон.

Сельское хозяйство.

PÕLLUMAJANDUS.

Урожай по оценкам на 15 авг.

Saagid 15. aug. hinnangul.

По оценкам на 15 августа, урожайность ржи составляет в среднем 13,7 центн. с га против прошлогодних 11,2 центн. В силу значительного роста урожайности, а также расширения посевной площади с прошлогодних 137 тыс. га до 149 тыс. (площадь сократилась в 1936 г. из-за неблагоприятных условий сева) — валовой сбор ржи оценивается в 204 тыс. тонн, что сильно (на 33 проц.) превышает прошлогодней сбор в 154 тыс. тонн, а также средний за 1930—34 гг. в 201 тыс. тонн. — Урожайность озимой пшеницы оценивается в 14,4 центн. и яровой — в 10,2 центн.; обе цифры стоят выше прошлогодних. Посевная площадь озимой пшеницы расширилась с 18 тыс. га (резко сокращенной по той же причине, что и по ржи) до 24 тыс., а по яровой — сократилась с 48 тыс. га до 44 тыс. Сбор озимой и яровой пшеницы вместе оценивается в 79 тыс. тонн, что значительно выше как прошлогоднего сбора в 67 тыс. тонн, так и среднего за 1930—34 гг. в 60 тыс. В общем валовой сбор продовольственных хлебов оказывается сильно выше прошлогоднего и немного выше также среднего за 1930—34 гг.

Относительно кормовых хлебов пока имеются ориентировочные данные. Состояние ячменя выше среднего за последние 10 лет на 2 пункта, а овса и мещанки —

на 15 пунктов. Исходя из этого, валовой сбор кормовых ожидается выше прошлогоднего.

Урожай картофеля оценивается равным среднему за последние 10 лет и уступающим прошлогоднему урожаю; однако, тут еще многое зависит от предстоящего периода роста.

По льну-волокну урожайность оценивается в 3,5 центн. с га, что на 9 проц. больше прошлогоднего. В виду того, что и площадь расширилась с 28 тыс. до 31 тыс. га, валовой сбор волокна ожидается в 11,0 тыс. тонн против прошлогодних 8,7 тыс., что составляет рост в 26 проц. и против среднего за 1930—34 гг. в 6,6 тыс. тонн.

Относительно сбора сена данные еще неопределены. Во всяком случае сбор полевых трав выше прошлогоднего, по луговым травам же он оценивается выше среднего.

Подводя итоги, можно констатировать, что валовой сбор культур оказывается в общем выше как прошлогоднего сбора, как и среднего за последние 10 лет. — Что касается «ножниц» цен, то они в текущем году значительно сжались; об этом подробнее сказано ниже, в «Прочей хронике».

Продукция сельского хозяйства за 1935/36 г. *Põllumajanduse toodang 1935/36. aastal.*

По недавно опубликованным данным, стоимость продукции сельского хозяйства (в

ценах соответствующих лет) за 1935/36 с.-х. год (с 1 мая до 30 апр.) была, в сопоставлении с предыдущим 1934/35 г., следующей:

	1934/35 г. 1935/36 г.	
	(млн. крон)	
Производство растениеводства*)	71,6	75,3
Производство животноводства	78,2	90,3
Валовая продукция	149,8	165,6
Семена и ремонт скота	15,4	20,7
Чистая продукция	134,4	144,9

Стоимость продукции выросла против 1934/35 г. приблизительно на 10 проц., особенно за счет продуктов животноводства. Однако, рост вызван одним только повышением цен, объем продукции же должен был показать небольшое снижение, как это имело место и в предыдущем 1934/35 сельскохозяйственном году.

Промышленность

TÖÖSTUS.

Работа промышленности в I полугодии.

Tööstuse tegevus I poolaastal.

Как показывает нижеприведенная динамика индексов промышленной активности, объем продукции крупной промышленности за I полугодие показал значительный рост против прошлого года:

Объем продукции крупной промышленности.

(средний за 1927—31 гг. = 100).

I полугод. 1936 г. I полугод. 1937 г.

Добывающая	154	219
Минералобработ.	103	139
Металлообработ.	124	152
Химическая	139	215
Кожевенная	130	160
Текстильная	119	126
Деревообработ.	107	123
Бумажная	119	124
Полиграфическая	103	110
Пищевая	100	101
Производство предметов одежды и галант. тов.	231	315
Электростанции	176	206

Вся продукция	122	141
в т. ч.: средства производства	133	164
предметы потребления	111	119

Объем продукции крупной промышленности вырос против I полугодия 1936 г. на 15,7 проц., что произошло главным образом за счет средств производства, выросших на 23,3 проц., в то время как продукция предметов потребления увеличилась гораздо меньше — на 7,2 проц. При этом представляется характерным, что рост продукции резко ускорился: если в I квартале он составил 7,9 проц., то во II квартале (конечно, по сравнению с соответствующими кварталами прошлого года) — на четверть. Особенно сильным был в I полугодии рост продукции в химической, гл. обр. по перегонке сланца (+55 проц.), добывающей (+42 проц.), производстве предметов одежды (+36 проц.), минералобработывающей (+35 проц.), кожевенной (+23 проц.) и металлообработывающей (+ 23 проц.), но и все другие отрасли без исключения также дали прирост.

Денежное дело и финансы.

RAHANDUS JA FINANTSID.

Денежное обращение.

Rahaliiklus.

Банкнотное обращение показало сокращение и составило к концу июля т. г. 44,0 млн. крон против 47,2 млн. кр. к концу марта т. г., но значительно превысило прошлогоднюю

июльскую цифру в 40,0 млн. кр. Твердоценное покрытие в золоте и пивалоте увеличилось с мартовских 51,3 млн. кр. до 51,7 млн. к концу июля, что сильно превышает и прошлогодние июльские 38,3 млн. крон. В связи с тем повысился и процент покрытия с мартовских 61,6 проц. до 63,3 проц., что выше также имевшихся в июле прошлого года 57,6 проц.

*) Без животного корма; лес учтен только в пределах крестьянских хозяйств.

Курс эстонской кроны.

Eesti kroonikurss.

Курс эстонской кроны повысился с 59 проц. I квартала т. г. до 60 проц. во II квартале и составил в среднем за все I полугодие 60 проц. к своему золотому паритету, т. е. на 40 проц. ниже его. Против I полугодия 1936 г. он остался неизменным, ибо и тогда составлял в среднем 60 проц. к золотому паритету.

Доходы по госбюджету.

Riigitulud.

Доходы по госбюджету показывают дальнейший рост, составив за первый квартал (апр.-июнь) 1937/38 бюджетного года сумму в 25,5 млн. крон против 22,9 млн. крон за тот же квартал предыдущего 1936/37 бюджетного года. Рост составил, следовательно, 2,6 млн. крон, или 11,4 проц., что означает значительное ускорение по сравнению с темпом предыдущего квартала в 5,1 проц.

Платежный баланс и внешняя задолженность Эстонии за 1936 г.

EESTI MAKSUBILANSS JA VALISVÖLGNEVUS 1936. AASTAL.

Платежный баланс Эстонии за 1936 г. представляется, в сопоставлении с предыдущим 1935 г., в следующем виде (сравнительные данные 1935 г. являются окончательными и поэтому немного расходятся с приведенными в Бюллетене № 2/3 — 1936 г.):

Платежный баланс за 1936 г.

Maksubilanss 1936. a. kohta.

(в млн. крон)

Доходы:

	1935 г.	1936 г.
Экспорт товаров и продажа судов	80,4	83,4
Проценты и дивиденды с эстонских капиталов за границей	0,5	0,5
Фрахтование эстонских судов	10,5	13,3
Расходы иностранных туристов в Эстонии	3,1	3,7
Прочие поступления	3,8	7,2
Итого по текущим статьям	98,3	108,1

Расходы:

Импорт товаров и покупка судов	70,0	88,7
Проценты и дивиденды с госдолгов и иностр. капиталов в Эстонии	5,0	3,2
Портовые сборы и расходы в иностр. портах	6,5	9,0
Расходы эстонских туристов за границей	3,0	2,8
Прочие расходы	4,2	6,1
Итого по текущим статьям	89,0	109,8
Актив или пассив по текущим статьям	+9,3	—1,7
Движение капиталов:		
Погашение долгосрочных иностр. госуд. займов и сокращение долгосрочных кредитов	0,7	2,8
Сокращение краткосрочных иностр. обязательств и рост резервов за границей	4,1	8,4

Этим двум цифрам противостоят рост торговых кредитов и ухудшение клиринговых отношений	—	8,9
Пассив по движению капиталов	—4,8	—2,3
Общий баланс	+4,5	—4,0

Характерной чертой эстонского платежного баланса является резкое преобладание в нем внешней торговли, на которую приходится свыше $\frac{4}{5}$ сумм баланса как по доходной, так и расходной части его. В доходной части значительное место занимают, не считая поступлений с экспорта, поступления по фрахтованию эстонских судов заграничными фирмами, расходы иностранных туристов в Эстонии, а среди прочих поступлений выделяются полученные из-за границы страховые премии, портовые сборы и другие расходы иностранных судов в эстонских портах, расходы иностранных дипломатических представительств в Эстонии, поступления по почтово-телеграфно-телефонным платежам из-за границы и т. д. Общая сумма доходов составила 108,1 млн. крон, что превышает сумму предыдущего 1935 г. в 98,3 млн. кр. — В расходах за доминирующими платежами по импорту идут платежи по процентам и дивидендам с иностранных капиталов и внешних долгов, расходы эстонских судов в иностранных портах, расходы эстонских туристов за границей уплата страховых премий, расходы дипломатических представительств Эстонии за границей и т. д. В общем расходы достигли суммы в 109,8 млн. крон, что значительно выше суммы 1936 г. в 89 млн. кр.

Таким образом, платежный баланс сведен по текущим статьям с пассивным сальдо в 1,7 млн. крон, тогда как в предыдущем 1935 г. баланс был активным на сумму в 9,3 млн. кр. Превращение активного баланса в пассивный вызвано в основном тем, что в отчетном году импорт превысил экспорт, в отличие от 1935 г., когда дело обстоит наоборот. В виду того, что преобладание им-

порта обусловлено гл. обр. расширением ввоза средств производства, необходимых для индустриализации страны, усиления ее хозяйственной мощи, пассивность платежного баланса не представляется возбуждающей опасения, тем более, что в предыдущие годы баланс был активным.

Дефицит по текущим статьям в сумме 1,7 млн. крон нашел выражение в движении капиталов, где рост резервов за границей и сокращение иностранных обязательств превысили рост торговых кредитов и ухудшение клиринговых отношений (использование клиринговых остатков с предыдущего года) — всего на сумму в 2,3 млн. кр. Остальные 4,0 млн. крон, представляющие собой остаток разницы между балансом текущих статей и балансом движения капиталов, складываются из возможных ошибок и неточностей в исчислениях, но главным образом из статей, которые оказались невозможным учесть; так, напр., полагают, что свыше 2 млн. кр. поступило в форме новых капиталовложений.

Что касается внешней задолженности Эстонии, то она состояла, отчасти по ориентировочным исчислениям (именно по линии частных долгов), к концу 1936 г., в сравнении с концом 1935 г., из следующих статей:

Ориентировочный баланс внешней задолженности Эстонии к концу 1936 г. (в млн. крон).

Eesti välisvõlgnevuse umbkaudne bilanss 1936. a. lõpuks.

Обязательства:

	1935 г.	1936 г.
Междуправительственные долги *)	81	81

Заем денежной и банковской реформы	25	25
Прочие государственные и коммунальные долги	8	7
Всего госуд. долгов	114	113

Долгосрочные вложения в предприятия и банки **)	26	24
Недвиж. имущ. иностранцев	2	2
Сальдо краткосрочных кредитов частных банков	1	—
Итого	143	139

Т р е б о в а н и я:

Заграничн. резервы Эсти-Банка	40	45
Облигации займа денежной и банковской реформы в Эстонии	5	5
Долгосрочные вложения и вклады за границей	20	20
Недвижимые имущества	7	7
Госуд. резервы за границей	3	3
Сальдо краткосрочных кредитов частных банков	—	2
Итого	75	82

Чистая внешняя задолженность 68 57

Итак, иностранные обязательства Эстонии сократились против 1935 г. на 4 млн. крон, а в то же время сумма требований Эстонии к заграничке выросла на 7 млн. кр. В результате чистая внешняя задолженность Эстонии сократилась на 11 млн. кр., составив к концу 1936 г. таким образом 57 млн. крон.

Прочая хроника.

MUU KROONIKA.

Цены.

Hinnad.

Оптовые цены продолжали расти ускоренным темпом, составив в среднем за последние 4 мес. (апрель-июль) 101 против 99 в I квартале т. г. (1913 г. = 100), что на 13,5 проц. превышает уровень цен за те же месяцы прошлого года (89). В среднем за все 7 мес. (январь-июль) индекс цен составил 100, что на 12,4 проц. выше среднего за тот же период прошлого года (89), причем в немного большей мере выросли цены промышленных товаров, чем продуктов питания.

*) Без процентов по военным долгам.

**) Без учета обязательств, возникших в области импорта, так как они являются краткосрочными и подвержены постоянным изменениям в течение года.

«Ножицы» цен для сельского хозяйства за последние 4 мес. (март-июнь) т. г., остались почти на уровне первых 2 мес. т. г., т. е. сильно сжались по сравнению с прошлым годом. В среднем за все I полугодие т. г., по сравнению с тем же периодом прошлого года, продажные цены повысились на 17,7 проц., а покупные — всего только на 4,7 проц. В результате гораздо более сильного роста продажных цен по сравнению с покупными последние остаются еще только на $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{7}$ выше продажных.

Индекс стоимости жизни показал за последние 4 мес. (апрель-июль) незначительное снижение против I квартала т. г. (103 против 104), но по сравнению с теми же месяцами прошлого года (98) — рост в 5,1 проц. (1913 г. = 100). В среднем за все 7 мес. (январь-июль) он составил 103, что дает прирост против того же периода 1936 г. (97) на 5,8 проц.

X Эстонская выставка-ярмарка.

X Eesti näitus-mess.

С 7 до 16 августа т. г. в Таллине состоялась X Эстонская выставка-ярмарка. На

выставке принял участие Советский Союз, экспонаты которого вызывали громадный интерес; смотри подробнее об этом выше, в обзоре «Экономические отношения между Эстонией и СССР в I полугодии 1937 г.»

Vene-Briti kaubanduskoda.

Русско-Британская торговая палата.

Londonis tegutsev Vene-Briti kaubanduskoda asutati juba maailmasõja ajal 1916. aastal. Ta ülesandeks on kaasa aidata Inglise ja Nõukogude Liidu vahelise kaubanduse arendamisele. Liikmeteks on Nõukogude-Briti kaubandusest huvitatud Briti firmad ja Nõuk. Liidu kaubandusesinduse ning teiste sealsete Nõukogude organisatsioonide juhtivad jõud. Koja struktuur on järgmine. Koja eesotsas seisab presidendina ühe Inglise firma peadirektor L. Mather, abipresidendiks on Nõukogude Liidu kaubandusesindaja Inglise N. Bogomolov. Peale nende on veel olemas aupresidendid — Nõukogude Liidu saadik Inglise I. Maiski ja Inglise parlamendi liige V. Preston, au-abipresidendid — Briti kaubanduskodade ühingu president, Nõukogude Liidu peakonsul ja dir. S. Beale; edasi aukassahoidja, aurevidendid ja auadvokaadid.

Koja tegevust juhivad täitev nõukogu, millele koosneb pariteedi alusel 20 liikmest — 10 Inglise ja 10 Nõukogude poolt. Nõukogu esimeheks on ühe Inglise masinaehituse tehase direktor G. Maginness. Nõukogu valib oma koosseisust erilise finantskomitee, kes korraldab Koja rahaasju. Peale selle on Kojas eksport- ja laevandussektioonid, kes tegelevad oma erialadesse puutuvate küsimustega. Selleks, ei luua püsivat isiklikku kontakti ostjate ja müüjate vahel, korraldatakse regulaarseid n.-n. kontaktringi koosviibimisi hommikueine juures, milledest võtavad osa nii Inglise kui ka Nõukogude liikmed ja soovitustega ka külalised. Koja üldkoosolekud on, nagu tavaliselt, korralised ja erakorralised. Sekretariaat, eesotsas Koja sekretäriaga, tegeleb jooksva tööga, mis peamiselt seisab informatsiooni andmises kaubandusse puutuvate küsimuste kohta; selle kõrval teeb ta ka tõlketöid liikmetele venekeelest jne. Liikmete kasutada on venekeelne raamatukogu ajalehtede, ajakirjade ja muude väljaanne-tega.

Koja kirjastusel ilmuvad liikmetele tasuta saadetak, kord kuus ilmuv ingliskeelne bülletään, milline sisaldab informatsiooni Nõukogu-

Русско-Британская торговая палата в Лондоне была основана уже во время мировой войны в 1916 г. Задачей её является содействие развитию торговли между Англией и СССР. Членами состоят английские фирмы, заинтересованные в советско-английской торговле, и руководящие работники торгового представительства СССР, и других советских организаций в Англии. Структура Палаты представляется следующей. Во главе Палаты стоит президент, главный директор английской фирмы Л. Матер, вице-президентом состоит торговый представитель СССР в Англии Н. Богомолов. Кроме них имеются еще почетные президенты — полномочный представитель СССР в Англии И. Майский и член английского парламента В. Престон, почетные вице-президенты — президент объединения британских торговых палат, генеральный консул СССР и дир. С. Биль; далее — почетные казначей, ревизоры и адвокаты.

Деятельностью Палаты руководит исполнительный совет, состоящий на основе паритета из 20 членов — 10 от английской и 10 от советской стороны. Председателем совета является директор одного английского машиностроительного завода Г. Маджинес. Совет избирает из своей среды особый финансовый комитет, занятый денежными делами Палаты. Кроме того, в Палате имеются секции по экспорту и судоходству, обсуждающие разнообразные вопросы, касающиеся этих отраслей. Для создания постоянного личного контакта между покупателями и продавцами устраиваются регулярные собрания т.-н. контактного кружка с завтраком, в котором участвуют как английские, так и советские члены и по рекомендациям также гости. Общие собрания Палаты бывают, как и везде, обыкновенные и чрезвычайные. Секретариат, во главе с секретарем, ведет текущую работу, состоящую гл. обр. в даче информации по вопросам торговли; наряду с тем выполняются для членов работы по переводам с русского языка для членов. Для обслуживания членов имеется русская библиотека с газетами, журналами и прочими изданиями.

В издательстве Палаты выходит бесплатно рассылаемый членам ежемесячный бюллетень на английском языке, содержащий инфор-

de-Englise kaubanduse ja mõlema riigi majanduselu kohta. Bülletääni toimetajaks on nõukogu poolt ja seast valitav eriline komitee.

Nagu sellest näha, on Koja tegevus, Inglis-Nõukogude kaubanduse läbikäikude määratuseurusest tingitud, küllaltki mitmekesine.

мацию о советско-английской торговле и экономической жизни обеих стран. Редактором бюллетеня является избираемый советом из своей среды специальный комитет.

Как видно, деятельность Палаты является, в силу громадности оборотов англо-советской торговли, довольно разнообразной.

Сводки-переводы.

Коккувõtted-tõlked.

Плановое хозяйство в СССР.

Социализм и плановое хозяйство представляют собой два неотделимых друг от друга понятия. В социалистическом обществе народное хозяйство регулируется на основе плана. В виду того, что в СССР впервые во всем мире фактически осуществляется социализм, то и плановое хозяйство впервые проводится там, именно потому, что действительное плановое регулирование экономики возможно лишь в том случае, если общество обладает правом полного распоряжения над экономикой, что достигается обобществлением средств производства, каковой процесс в СССР уже закончен. Свойственные бесплановой капиталистической экономике кризисы, задерживающие развитие, уничтожающие производительные силы и т. д., устраняются внесением планового начала в народное хозяйство, как мы это видим в СССР. При этом задачей советских нар.-хоз. планов является не только быстрое развитие экономики, но и такое направление его, которое ведет к осуществлению социалистического и вслед за тем коммунистического строя в советском обществе.

Народнохозяйственные планы не представляют собой планов-прогнозов, только предвидящих развитие, а научно обоснованные планы-директивы, обязательные для исполнения. Наука планирования возникла впервые в СССР и развилась в мощную теоретическую основу для планового хозяйства.

Плановое хозяйство осуществляется в СССР уже с самого начала советского государства в 1917 г. В начальные годы планирование в силу гражданской войны неизбежно было ограниченным. Однако, уже в 1920 г. был составлен первый перспективный план, известный под названием плана ГОЭЛРО, давшего целевые установки на 10—15 лет для восстановления обескровленной войнами экономики СССР и развития её на базе электрификации в направлении к социализму. Этот план был выполнен с превышением досрочно уже к 1932 г. В 1921 г. была основана государственная плановая комиссия (Госплан), как постоянный планирующий центр, задачей которого стала выработка на основе плана ГОЭЛРО текущих годовых хозяйственных планов. Однако, лишь с 1925/26 г. ей удалось, в связи с крупными успехами в обобществлении средств произ-

водства и с накоплением достаточного опыта в планировании, приступить к составлению ежегодных т.-наз. контрольных цифр, охватывавших все народное хозяйство. По окончании восстановит. периода с 1928/29 г. развитие экономики происходило на базе I пятилетнего плана (1928/29—1933 г.), в который вошли невыполненные части плана ГОЭЛРО и на основании которого с тех пор составлялись ежегодные контрольные цифры. С приобретением социалистическим сектором преобладающей роли в экономике и с усилением непосредственного планирования с 1931 г. контрольные цифры превратились в годовой нар.-хоз. план. Пятилетка была выполнена вместо 5 лет в 4 года, и в результате СССР стал мощной промышленной страной, сельское хозяйство было в подавляющем большинстве обобществлено, народный доход вырос почти в два раза при сильном улучшении материального уровня трудящихся; почти все народное хозяйство стало социалистическим. Таким образом, реконструктивный период, как и предшествовавший восстановительный, протекал успешно.

Последовавший II пятилетний план (1933—1937 гг.), выполнение которого кончается в текущем году, привел к полной ликвидации капиталистических классов, завершению технической реконструкции народного хозяйства и огромному повышению жизненного уровня трудящихся почти в два раза при удвоении народного дохода (представляющего собой сумму чистых продукций всех отраслей экономики); по сравнению с довоенным 1913 г., народный доход вырос в 5 раз (конечно, в исчислении в одинаковых ценах). Сейчас разрабатывается еще более грандиозный по своим размерам план III пятилетки (1938—1942 гг.)

Техника составления планов сводится к следующему. Исходя из директив правительства и партии, Госплан дает общие указания к составлению планов. На основе их наркоматы, главные управления и тресты вырабатывают проекты планов отраслей экономики, а местные плановые комиссии — районный разрез планов. Проекты представляются правительству СССР с заключениями Госплана по ним. По просмотре проектов правительством Госплан согласовывает их и вы-

рабатывает единый общий план, окончательно утверждаемый советским парламентом — Верховным Советом СССР.

Что касается структуры Госплана, то последний состоит из 5 отделов синтетического планирования, 16 отделов планирования отраслей народного хозяйства и 7 самостоятельных секторов. Далее, плановые комиссии имеются во всех республиках, краях, областях, районах и городах; функцией их является составление территориальных планов. Плановые органы имеются также везде в наркоматах, главных управлениях, трестах, предприятиях и прочих организациях и выполняют работы по планированию в пределах своей организации.

В методологии планирования важнейшее место занимает согласование частей плана, что является заключительным этапом составления общего плана. Для взаимной увязки всех элементов народного хозяйства применяется метод балансов, дающий возможность для установления правильного объема развития каждой нар.-хоз. отрасли в полном соответствии с темпами развития всего народного хозяйства. Балансы, имеющиеся в двух видах — материальные и синтетические, охватывают сейчас все народное хозяйство во всем его многообразии. Важнейшими из них являются: балансы производства и распределения народного дохода, производства и распределе-

ния машин и оборудования, балансы металлов, общий баланс производства и потребления и т. д.

Огромные успехи, достигнутые в развитии советской экономики на основе планового хозяйства, в то время как в капиталистическом мире свирепствовал навиданно тяжелый экономический кризис, вызвали массовое стремление и попытки введения планового хозяйства также и в капиталистических странах, надеясь таким образом устранить кризисы в будущем. Однако, это неосуществимо при сохранении капиталистического строя, ибо при оставлении средств производства в частной собственности государство не в состоянии сколько-нибудь действительно распоряжаться ими — регулировать производство и потребление, равновесие между которыми, ведь, необходимо для бескризисного развития. Влияние отдельных органических мероприятий государства по регулированию производства и потребления неизбежно остается совершенно ограниченным по сравнению с масштабом всего народного хозяйства. Невозможность внедрения планового начала в капиталистическую экономику в общехозяйственном масштабе подтверждается имеющимся в этой области опытом. Так, наиболее крупный опыт капиталистического планового хозяйства, предпринятый Рузвельтом в США, окончился в прошлом году почти полным фиаско, если не считать отдельных удач.

Eesti transport ja side.

Üks tähtsamatest Eesti rahvamajanduse harudest — transport, samuti side on oma peaosas riigi kätes. Kuid ka eramajanduses olev osa transpordist allub riiklikule reguleerimisele, milline peamiselt piirdub veotariifide ja sõiduplaanide kindlaksmääramisega. Transpordi ja side juhtimine on koondatud teedeministeeriumi.

Tähtsamaks transportharuks on raudteed, millele langeb umbes $\frac{2}{3}$ kogu kaubaveost; järgmisel kohal asub meretransport veerandiga kaubaveost; muude transportharude osatähtsus piirdub mõne protsendiga. Reisijateveos on raudteede osatähtsus veelgi kõrgem — 84 prots., kuna järgmisel kohal asub autotransport umbes 14 protsendiga.

Sõja ajal said tublisti kannatada transport kui ka side. Seepärast tuli Eesti iseseisvuse algajastul suurt tähelepanu pühendada mõlema kordaseadmisele. Raudteetranspordis leidis seega Eesti iseseisvuse alg-aastatel aset kiire tõus, milline kestis 1929. aastani. Järgnenud kriis tekitas tunduva languse, ja alles 1933. a., käsikäes murranguga üldmajanduslikus kriisis, jälle algas elav-

nemine, ja 1936/37. aastal on kriisielne tase juba ületatud. Näiteks, raudteede kaubavedu tõusis 1929/30. aastaks, võrreldes 1922. aastaga, kahekordseks, langes siis kriisi mõjul 1932/33. aastaks veerandi võrra, kuid 1936/37. aastal jälle ületas kriisieelse taseme 2,4 prots. võrra; reisijateveos ületati see tase isegi 12,2 prots. võrra. Raudteede tehniline rekonstruktsioon on tunduv, eriti liikuva koosseisu ja teedevõrgu täiendamise alal. Vedurite arv tõusis 1922. a. 208 pealt 220 peale 1936/37. a., uusi neist on vaid ca 20, kuna ülejäänud on vana tüüpi, kuigi täiendatud. Kaubavagunite arv tõusis vastavalt 5.010 pealt 5.675 peale ja reisijatevagunite oma — 367 pealt 521 peale. Uusi raudteid ehitati Eesti iseseisvuse kestel üle 400 km pikkuses, ja tulemusena raudteedevõrk suurenes $\frac{1}{3}$ võrra, võrdudes praegu 1.434 km. Raudteede eksploatatsiooni alal on tulemused kirjud; märgime reisijaterongide keskmise kommertsikiiruse tõusu, võrreldes 1920—21. a., laiaroopalisel $\frac{1}{3}$ võrra ja kitsaroopalisel — kahekordseks; raudteede tegevuse paranemisest annab tunnistust õnnetusjuhtude langus 1926.—30. a. keskmiste 49

pealt 1 miljoni rong-kilomeetri kohta 1931.—1935. a. 29 peale. Sõjaeelsega võrreldes on tehniline ja organisatsiooniline seisukord märksa parem, kuid kaubaveo suuruselt võrratult madalam sõjaeelsest: näiteks võrdus 1910.—14. aa. keskmiselt ainult Tallinna raudteejaamade kaubaläbikäik umbes 11 miljonile tonnile, mis 4—5-kordselt ületab praeguse Eesti kogu kaubaveo.

Meretranspordis toimus samuti tunduv tõus, mille katkestas kriis; nüüdseks on aga kriisieelne tase jälle peagu saavutatud. Sisevetetranspordis oli areng teissugune — kauba- ja reisijatevedu hakkas kahanema juba enne kriisi, ja viimane veelgi süvendas seda protsessi; praegu puudub ligi pool kriisieelsest tasemest. Põhjuseks on asjaolu, et metsaraiumine sisevetetranspordi rajoonides on järsult vähenenud (mets on peamiseks veoartikliks talle), ja võistlus muutus tugevaks uute raudteeliinide ja kiirelt areneva autotranspordi poolt. Kaubalaevastik on kiiretempoliselt kasvanud — võrreldes 1923. aastaga mahult 2½-kordselt, kusjuures ka ta koosseis on märksa paranenud. 1936. aastal ulatus kaubalaevastiku maht 172,2 tuh. brutto reg.-tonnile, millest 4,3 tuh. langes sisevetelaevastikule. Seoses Eesti kaubalaevastiku kiire suurenemisega ta osatähtsus meresadamate kaubaläbikäigus tõusis 1925. a. 28 prots. pealt poolele 1936. a. Eksploaateeritavate siseveeteede pikkus ulatub 609 km peale. Sõjaeelsega võrreldes on veetranspordi tegevus äärmiselt vähenenud. Juba ainult Tallinna sadama 1910.—14. aa. keskmine kaubaläbikäik (umbes 9 miljonit

tonni) peagu 10-kordselt ületab praeguse Eesti kõigi meresadamate kaubaläbikäigu; kahtlemata on järsult vähenenud ka sisevetesadamate läbikäigud. Küll aga on sõjaeelne Eesti kaubalaevastik mahult järsult ületatud.

Autotransport näitab hoogsat kasvu. Kui 1920. aastal kogu autodepark koosnes vaid 144 üksusest (1913. a. oli ta veelgi väiksem), siis 1936. a. — 4,5 tuhandest. Muuseas autobuseliinide (millede pikkus ilma linnadeta on praegu suvel 5,9 tuh. km) reisijatevedu suurenes 1929/30. aastaga võrreldes enam kui neljakordseks ja võrdus 1935/36. a. 1,5 miljonile reisijale; 1936/37. aastal see arv tõusis eelandmete järgi veelgi veerandi võrra. Veoautode vedude kohta andmed puuduvad. Ühtlasi märksa laienes ja paranes ka maanteede võrk — 18 tuh. km pealt 1919. aastal 21,5 tuh. peale, sealhulgas kindlakattelised teed — 400 km pealt 743 km peale. Sõjaeelsega võrreldes on maanteede võrk tunduvalt suurem, ja ta seisukord palju parem.

Õhutransport, milline varem hoopis puudus, näitab kiiret arengut: reisijatevedu tõusis 587 inimeselt 1921. a. 9,8 tuhandele 1936. aastal.

Side alal oli areng sama, nagu transpordiski: läbikäikude tõus asendus kriisi algades langusega, ja murrangu tekkides kriisis uuesti algas tõus, milline viis nüüdseks kriisi ületamiseni. Sõjaeelsega võrreldes on side alal saavutatud määratumat edu; juba sideasutuste arv annab sellest ettekujutuse: revolutsioonielsete 157 vastu on neid praegu tervelt 3,9 tuhat.

Parandused Bülletäänis nr. 4 — 1936. a.

Lhk. 179: 4. reas alt tuleb lugeda: eriotstarbetega kohtade (tööstuslike, koolide jne.).

Lhk. 209: 2. ja 3. reas alt tuleb lugeda: oblast, ehk krai, haarab umbes ühe endise kubermangu maa-ala.

Lhk. 234: 4. ja 5 lõikes toodud võrdlused on 1935. ja 1936. a. I poolte vahel.

Parandused Bülletäänis nr. 1 — 1937. a.

Lhk. 14: tabelis — 1932. a. arvud tuleb valitsemise ja riigikaitse kohta lugeda 2,5 ja muude kulude kohta — 2,4 miljard. rbl.

Lhk. 42: teises tabelis — suhkru toodang tuleb lugeda 1936. a. (täitm.) 3,1 milj. ton.

Lhk. 43: tabelis — tuleb lugeda 1936. a.

Поправки в Бюллетене № 4 — 1936 г.

Стр. 179: на 4-ой строке следует читать: хозяйства для разных специальных целей (промышлен., школьных и т. д.).

Стр. 209: на 1-ой и 2-ой строках следует читать: область, или край, охватывает приблизительно территорию одной бывшей губернии.

Стр. 234: сравнения в 4-ом и 5-ом абзацах приведены между I полугод. 1935 и 1936 гг.

сукру тоодang 3,1 ja 1937. a. kava 3,7 miljon. tonni; 1937. a. nafta toodang 34,5 milj. ton. ja kaubavagunite toodang 94,6 tuh. tükki; 1936. veo- ja sõiduaudote toodang 137 tuh. tük.

Lhk. 46: tabelis — 1936. a. (täitm.) reisijatevedu tuleb lugeda 991 miljon. inim., veduri päevakeskmise läbisõit 233 km.